

דברי הכנסת

הישיבה המאה-ושלושים-וארבע של הכנסת השלוש-עשרה

יום רביעי, כ"ח בתשרי התשנ"ד (13 באוקטובר 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:01

תוכן העניינים

הצעה לסדר	
שאלות בעל-פה	
התחייבות למתן 25 מיליון דולר כסיוע לאוטונומיה	
הצעה לסדר-היום	
פעילות מיסיונרית ברחבי הנגב	
הצעה לסדר-היום	
השבוי רון ארד – ושיבתו לביתו	
הצעות לסדר-היום	
הפחתת כספי הערבויות מטעם הממשל האמריקני	
הצעה לסדר-היום תשלום הפרשה מלאה לקרן השתלמות לעובדי המגזר הציבורי	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הצעות לסדר-היום	
התרחבות מעגל העוני	
הצעה לסדר-היום	
העלייה במספר נפגעי תאונות העבודה בשנת 1992	
הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – קצבת שאירים), התשנ"ג–1993	
(הצעת קבוצת חברי כנסת)	
שאלות ותשובות	
מלגות לסטודנטים	
הבחינות הפסיכומטריות	
מדעי היהדות באוניברסיטאות	
מעבר לחמישה ימי לימוד	
מתן תוארי כבוד על-ידי מוסדות חינוך	
גגות עשויים אסבסט בבתי-ספר	
אגרות שירותים במערכת החינוך	
החתמת הורים על טופס הסכמה לסילוק ילדם מבית-הספר	
נציבת קבילות התלמידים	
פיטורי סייעת לגננת בגן-ילדים דתי	
העסקת מורים ממלאי-מקום	
קיצוץ שעות לימוד בתיכון ביהוד	
הצעת חוק חינוך (חובת דיווח), התשנ"ג–1993	
(הצעת חברת הכנסת א' סלמוביץ)	
הצעה לסדר-היום מיונים בקרב תלמידים ושיעור התלמידים שאינו עובר בחינות הבגרות במתמטיקה	

הצעה לסדר

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת, יום רביעי, כ"ח בתשרי התשנ"ד, 13 באוקטובר 1993.

הצעה קצרה מאוד לסדר של חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, רבותי השרים, חברות וחברי הכנסת, אבקש למחות על כך שבסדר-יומה של מליאת הכנסת אין כלל התייחסות למלאות 30 יום להסכם העקרונות בין ישראל לעם הפלשתיני ולתחילת המשא-ומתן למימוש ההסכם הנערך ממש היום בקהיר ובטאבה, ואבקש להכליל זאת בסדר-היום.

אדוני היושב-ראש, עבר רק חודש אחד, ואף לפסימיסטים שבתוכנו נדמה כי עברה כמעט שנה. עם כל הקשיים, עם כל הסכנות ואפילו האסונות שפקדו אותנו, נראה כי חומות השנאה החלו קורסות. המלחמה בטרור נמשכת, אך אש"ף הפסיק את מלחמתו בישראל וישראל הפסיקה את מלחמתה באש"ף.

אני חושב שבמצב הזה, גם למתנגדים וגם למסכימים להסכם מותר היום לברך את המשלחות שלנו בקהיר ובטאבה באיחולי הצלחה בתחילת מימוש ההסכם. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

רחבעם זאבי (מולדת):

כל שנה בתשעה באב, ביום החורבן, נזכיר גם את החורבן הזה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני רוצה להודיע לכם שהנושא נכלל בסדר-יומה של הכנסת.

רן כהן (מרצ):

היום?

היו"ר ש' וייס:

לא. ביום שני היה דיון מדיני וכל הסיעות התבטאו באמצעות נציגיהן, כפי שהסיעות קבעו, ובוודאי תהיה התייחסות שוטפת כל הזמן.

רחבעם זאבי (מולדת):

הוא רוצה חגיגה לחורבן.

היו"ר ש' וייס:

בסדר, חבר הכנסת זאבי, החגיגה היתה ביום שני, במידה שזאת חגיגה.

רן כהן (מרצ):

— — — ארבעה הרוגים.

רחבעם זאבי (מולדת):

תמיד יהיו הרוגים.

היו"ר ש' וייס:

חברים יקרים, ביום שני הנושא נדון, ועל כן לא אישרנו קרוב ל-20 הצעות דחופות לסדר-היום, שהיו קשורות לעניין, ביניהן גם הצעתו של חבר הכנסת זאבי.

רן כהן (מרצ):

גם שלי.

יוסף בא-גד (מולדת):

גם שלי.

היור'ר ש' וייס:

גם שלכם, אתם גם ערערתם על כך. יש לנו נוהג שלא לדון פעמיים נטו באותם נושאים בשבוע אחד. רצינו לפנות יום אחד גם לסוגיות חברתיות ואחרות. זה כל העניין. אני חושב שהנשיאות נהגה נכון.

שאלות בעל-פה

היור'ר ש' וייס:

אנחנו עוברים עכשיו לסדר-היום. נדמה לי שאנחנו פותחים בשאלתא בעל-פה המופנית לשר האוצר שלנו, מאת חבר הכנסת חנן פורת, בנושא: התחייבות למתן 25 מיליון דולר כסיוע לאוטונומיה. חבר הכנסת פורת, בבקשה.

התחייבות למתן 25 מיליון דולר כסיוע לאוטונומיה

חנן פורת (מפד"ל):

רבתי חברי הכנסת, אדוני שר האוצר, לאחרונה התפרסמו ידיעות ולפיהן התחייבה הממשלה להעמיד 25 מיליון דולר כסיוע לאוטונומיה.

ברצוני לשאול:

1. האם אכן התחייבה ישראל כאמור?

2. האם יהיה לממשלה פיקוח על הוצאת כספים אלה?

3. האם נשקלה האפשרות שהממשלה תכוון בעצמה את הוצאת הכספים כך שניצולם ייעשה בצורה שתשרת גם את ישראל?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני שר האוצר, תשובתך בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, לשאלה הראשונה – התשובה חיובית. שר החוץ ואנוכי לקחנו חלק במפגש שהיה בווינגטון, אשר נערך בהזמנת שרי החוץ והאוצר של ארצות-הברית ושל רוסיה. באותה ישיבה הודיעו המדינות המשתתפות על התחייבותן למתן תרומות והעלאת כספים לצורך השקעות ביהודה, בשומרון ובעזה להרחבת התשתית ולנושאים אחרים.

הסכומים שעליהם היו התחייבויות של המדינות השונות היו בהיקף של כ-2 מיליארדי דולר לארבע-חמש השנים הבאות. במסגרת הזאת התחייבנו ל-25 מיליון דולר במשך חמש שנים, כלומר 5 מיליוני דולר בשנה.

רחבעם זאבי (מולדת):

זה אושר בישיבת ממשלה?

שר האוצר א' שוחט:

זה עדיין לא אושר בישיבת ממשלה, זה גם עדיין לא מצא את ביטויו בתוך התקציב. אני אומר שניתנו התחייבויות במסגרת אותה ועידה, וברור שזה צריך לעבור את האישור התקציבי, כפי שקורה עם כל סכום, ועל כך יהיה בוודאי דיון בנפרד.

אשר לעניין הוצאת הכספים, הוצאת הכספים לא תהיה על בסיס בילטרלי וכל מדינה שהודיעה על השתתפותה לא תבצע בעצמה את ההשקעות. הוקם לשם כך מנגנון שמורכב מהמדינות שתרמו את עיקר הכספים, והן ארצות-הברית, קנדה, יפן, ארצות השוק המשותף, ארצות המפרץ הפרסי ונורבגיה, ונספחים באותו גוף, אשר ידון בשימוש בכספים וגם ידאג לממש את ההתחייבויות, אנחנו, מצרים, ירדן ואש"ף כארגון אשר ינהל את הדברים בעזה, כפי שידוע, בהתאם להסכם העקרונות.

לפיכך, על שאלתך, האם אנחנו נקבע באופן ישיר את ההוצאה הספציפית הזאת, התשובה היא: לא. זה יהיה במסגרת ארגון כללי, אבל אנחנו נהיה בהחלט גורם שישתתף בשיקולים – לאילו פרויקטים הכספים האלה ילכו.

אשר לתמורה לישראל, כאן צריך לראות את הדברים בהקשר הכולל. הרי מי שמתנגד לשלום או להסכם העקרונות הזה בוודאי חושב, שלישראל אין שום תמורה כלכלית מהעניין. אני חושב שהמטרה העיקרית של גיוס הכסף היא להשקיע בתשתיות וביצירת מקומות עבודה בעזה, ביהודה ובשומרון, אבל אני חושב שמעבר לתמורה הכלכלית הגדולה של ההסכם כולו, ישראל תיהנה בסיכומו של דבר גם מהשקעות שתתבצענה בשטחים לא רחוקים ממנה. אני מניח שחברות ישראליות תלכנה למכרזים שיוצאו לניצול הכסף על-ידי הבנק העולמי או הבנק האירופי, שכן אלה יהיו כלי הביצוע. אני מניח שבחלק מהמכרזים תזכינה חברות ישראליות. אני מניח גם, שאם תזכינה חברות זרות, חלק מהתשומות תיקנינה במשק הישראלי, כך שאין כאן שאלה כלכלית. שאלת ההשתתפות היתה יותר שאלה של הבעת נכונות יחד עם שאר העולם להיכנס לעניין הזה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת חנן פורת, במסגרת שתי דקות. אחריו – חבר הכנסת רענן כהן במסגרת דקה וחבר הכנסת דוד מנע במסגרת דקה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני שר האוצר, אני שולל, כמובן, את הסכם העקרונות האומלל הזה עם אש"ף מכול וכול. אבל, לטעמכם, ישראל משקיעה ביישום ההסכם הזה מיליארדים. ישראל משקיעה בהעסקת הצבא, בהיערכות ביטחונית מחודשת, בשמירה על מערכות הביטחון, בסלילת כבישים עוקפים. האם אתם סבור שישראל נכללת בקטגוריה של שאר מדינות העולם, שעומדות וצופות מרחוק במחזה האבסורדי הזה?

זאת ועוד, לפי מה שהתפרסם בתקשורת, לא מדובר על 25 מיליון דולר בלבד. אני קורא בעיתון "הארץ", שהממשלה והסוכנות יסייעו בשיקום יישובים ערביים בסדר גודל של מיליארד שקל, חצי באמצעות הסוכנות היהודית וחצי באמצעות הממשלה. בקיצור, מקימים קרן סוכנות יהודית לישמעאל.

אני רוצה לשאול, מה הקשר בין אותם 25 מיליון דולר למיליארד? ובהזדמנות זאת לשאול: האם במקביל לשר האוצר של מדינת ישראל, ששמו אברהם שוחט, הוקם שר אוצר לאש"ף ושמו שמעון פרס? האם אין פה איזה כפל תפקידים או ניגוד אינטרסים, כשיש גזבר ושר אוצר מוכשר כל כך, שמקדיש כעת את כל מרצו ואת כל מאמציו להשגת כספים למען מדינת אש"ף? תודה.

רחבעם זאבי (מולדת):

תוסיף: בלתי נלאה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר האוצר, כנסת נכבדה, לפעמים נוצרת התחושה, שסדר העדיפויות של הממשלה השתבש לגמרי. כעת אנחנו מתבשרים, שהממשלה התחייבה ל-25 מיליון דולר סיוע לאוטונומיה, לאש"ף – ומי יודע לאן נגיע בעוד שנה – אבל כאשר אני בא לשר האוצר בעניין חוק חיילים משוחררים, התשובה שאני מקבל היא שאין כסף.

יוסף בא-גד (מולדת):

כי הם יהודים.

היו"ר ש' וייס:

את התשובה ייתן שר האוצר, חבר הכנסת בא-גד.

רענן כהן (העבודה):

האם עבור בנינו המשתחררים אין כסף ועבור הצעירים הפלשתינים יש לשר האוצר כסף? לאן הגענו? האם תפקידו של שר האוצר לתמוך במוסדות פלשתיניים ובאוטונומיה יותר מאשר בחיילינו המשוחררים? לכן, במקרה הזה, מדוע לא יעברו 25 מיליון דולר לקרן החיילים המשוחררים במקום לפלשתינים?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

דוד מנע (הליכוד):

טוב, רענן.

רחבעם זאבי (מולדת):

כל הכבוד, רענן כהן.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דוד מנע.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני שר האוצר, בהקשר זה נאמר בעבר, שלישות הפלשתינית שתקום לא יהיה מטבע כהילך חוקי. דיברו שישתמשו בדינרים ירדניים, דיברו שישתמשו בשקל הישראלי, אבל מטבע פלשתיני לא יהיה. והנה ועדה של משרד האוצר, ישראלית, מיזמתה באה וממליצה שלאותה ישות יהיה מטבע פלשתיני. האם אנחנו עושים להם את העבודה? הרי יש המלצה ודיברו בעבר שהמטבע שיהיה בישות הפלשתינית, שאתם רוצים בעתיד לתת לה מדינה – שלפחות בתקופה של הסדרי הביניים, בשיחות, לא תבואו אתם ותנדבו אתם מיזמתכם דברים ותכניסו לפה שלהם דברים.

חנן פורת (מפד"ל):

יש לך ספק אם על המטבע הזה יופיע דיוקנו של ערפאת?

רחבעם זאבי (מולדת):

או מפה של כל פלשתיין?

דוד מנע (הליכוד):

פשוט נפסיק אנחנו לשים בפה שלהם דברים. לא ייתכן שוועדה ישראלית, שמנכ"ל משרד ישראלי יבוא וימליץ שהמטבע יהיה מטבע פלשתיני.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני שר האוצר.

שר האוצר א' שוחט:

לשאלתנו הנוספת של חבר הכנסת חנן פורת: קודם כול אני רוצה לקבוע, שלפחות למיטב ידיעתי הדיבור על הוצאה של מיליארדים כתוצאה מהיערכות מחדש הוא דיבור שאינו מעוגן במספרים במציאות. אני מוכרח להגיד, שעדיין לא קיבלתי את המספרים המפורטים – – –

חנן פורת (מפד"ל):

שר האוצר א' שוחט:

אמרת שיעלה מיליארדים בהיערכות מחדש, ואני אומר: עדיין לא קיבלתי את המספרים הנובעים – – –

מרדכי גור (העבודה):

לסכום הזה – אין שום רגליים.

שר האוצר א' שוחט:

אני יודע שהמספר הזה רחוק מאוד מהמציאות.

חנן פורת (מפד"ל):

רק על ההיבט הביטחוני – 500 מיליון שקל.

היו"ר ש' וייס:

בשאלתא אין שאלות נוספות.

שר האוצר א' שוחט:

אתה אמרת, חבר הכנסת פורת, שההיערכות מחדש תעלה מיליארדים. אני חוזר וקובע, ואני רוצה להיות מאוד מדויק: עדיין לא קיבלתי מסמך, אבל אני חושב שהמספר – ושמעת את קריאת הביניים של סגן שר הביטחון – רחוק מאוד מהמציאות, ואני פשוט רוצה לדייק. אילו ידעתי מה המספר שעליו

נתבע האוצר לתת מימון נוסף, הייתי אומר. מכיוון שעדיין לא קיבלתי את המספר ואני מניח שמערכת הביטחון עוסקת בהכנתו, ברגע שהדבר יוודע אוכל לומר לך זאת.

אשר לעניין שהזכרת, של מיליארד שקל בתחומי ארץ-ישראל, אני לא יודע מהעניין של ההשקעה ביישובים הערביים. אני יודע שאנחנו הגדלנו מאוד את התקציבים גם ליישובים הדרוזיים וגם ליישובי המיעוטים בתחומי מדינת ישראל דרך המשרדים. אני קראתי את הידיעה, ואין לה ביטוי תקציבי בתקציב המדינה השנה, זה אני יכול להגיד בוודאות, ולכן צריך להתייחס אליה – – –

חנן פורת (מפד"ל):

אולי בתקציב של הסוכנות היהודית?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורת, כבר פעמיים שאלת. מספיק.

שר האוצר א' שוחט:

אני אומר לך, וזה בשאילתא נוספת: אילו הכנסת את זה בשאילתא המקורית, בוודאי הייתי בודק, ואילו ידעתי, בוודאי הייתי עונה לך. תאמין לי, אינני יודע על העניין הזה.

לחבר הכנסת רענן כהן: הרי הדאגה לחיילים משוחררים – אני חושב שחשוב שאגיד את זה – איננה רשומה בקושאן על שמך, עם כל הכבוד לך.

רענן כהן (העבודה):

גם לא על שמך.

שר האוצר א' שוחט:

ודאי שלא על שמי.

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש שתקפידו על הנוהג. כשזה הולך שוטף אני לא כל כך מתערב, אבל לשאילתא יש דפוסים. אתם שאלתם, השר עונה. זהו.

שר האוצר א' שוחט:

מובן שאפשר תמיד למצוא סעיפים תקציביים כאלה או אחרים ולהגיד: בואו לא נבצע אותם ונעשה דבר אחר. אני חושב שמדינת ישראל – ואתה כחבר בקואליציה תמכת בהסכם שנחתם עם הפלשתינים. להסכם הזה יש משמעויות רבות, אנחנו רוצים שהוא יצליח, וכחלק מן ההסכם חשבנו, שאנחנו צריכים להיות חלק מהעולם שמרים סכום לא גדול, של 5 מיליוני שקל בשנה – זה לא 25 מיליון שקל בשנה, אלא 25 מיליון שקל בחמש שנים – כדי לסמל שגם מדינת ישראל נכנסת למאמץ העולמי בעניין הזה. אפשר, כמובן, בכל הקשר להעלות את עניין החיילים המשוחררים, ולכן הערתי את הערתי המקדימה.

אני חושב – לא פחות ממך – שצריך לדאוג להם, אבל אני גם רואה את התמונה הכוללת ולא הולך בנתיב היחיד הזה, שבו כל המאמצים צריכים ללכת לכיוון אחד בלבד, ויש נושאים של חינוך ושל רווחה ושל תשתית. לכן זאת תשובתי אליך.

לחבר הכנסת מנע: אנחנו עדיין לא קבענו את המדיניות. ישבו קבוצות של מומחים ודנו בעניין, לא בהיבט הפוליטי אלא מה יקרה מבחינה כלכלית אם יהיה מצב א', ב' וג', וניסחו את הדברים. אמרו: יש אפשרות שההילך החוקי יהיה הדינר, יש אפשרות שההילך החוקי יהיה הדינר והשקל, יש אפשרות – אני מדבר מבחינה כלכלית – שהמערכת שם תחליט דבר אחר, אבל אז יש התנהגות אחרת שלנו בענייני החליפין, בענייני המטבע. ההחלטה המעשית הפוליטית בעניין לא התקבלה.

דוד מנע (הליכוד):

להמליץ על מטבע זר – – –

שר האוצר א' שוחט:

אני מוכרח לתקן את דבריך: ההמלצה לא היתה כזאת. השאלה היתה: האם אפשר לקיים את שני המשקים במצב הזה או במצב הקיים היום? והתשובה היתה, שאפשר לקיים גם כך וגם כך. לא היתה התייחסות פוליטית לעניין, ואינני יודע בכלל מה הפלשתינים רוצים לקיים כהילך חוקי בעזה. תאמין לי שזה לא פשוט מבחינתם לקיים הדפסה של מטבע שיהיה מטבע עצמאי, לא יהיה מעוגן בכלכלה, תהיה להם היפר-אינפלציה, והסיפור מבחינתם מסוכן יותר מאשר מבחינתנו, כי מבחינתנו הבעיה היא מדינית, היא לא בעיה כלכלית. לכן, כשאני אומר שוועדה ישבה והחליטה – היא לא קבעה מדיניות, היא ניסחה אלטרנטיבות ומצבים והגדירה בתחומים שונים, בכל תחומי הכלכלה, מה אפשרי ומה לא אפשרי. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לשר האוצר.

הצעה לסדר-היום

פעילות מיסיונרית ברחבי הנגב

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים עכשיו להמשך סדר-היום: הצעות לסדר-היום. הצעה ראשונה, מס' 2287, של חבר הכנסת אריה גמליאל: פעילות מיסיונרית ברחבי הנגב. ישיב עליה השר משה שחל.

השר שחל, באיזה תקן אתה משיב היום בסיבוב הראשון?

שר המשטרה מ' שחל:

כשר משטרה ודתות.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו נעבור על כל התקנים שלך היום.

דן תיכון (הליכוד):

אני לא מבין איך אתה משיב. דתות – זה בידי ראש הממשלה.

היו"ר ש' וייס:

זאת תשובה אינטגרלית בין-דיסציפלינרית. בסדר?

עוזי לבדאו (הליכוד):

פרוביזורית אנציקלופדית.

אריה גמליאל (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאיש הנגב החי בנגב ורואה את עצמו שליח ציבור של תושבי הנגב אני מבקש להעלות נושא, שאולי היה נראה על פניו כראוי להידחק לשוליים, ולא היא. כבר זכיתי כמה פעמים להעלות מעל במה נכבדה זו את עניין תושבי הנגב – אם במסגרת הלובי החברתי, אם בהצעות לסדר-היום – אבל אף פעם אחת לא העליתי נושא שקשור לעימות, חס ושלום, בין ציבור דתי לציבור חילוני, או הפגנות נזעמות וכיוצא באלה. לא בכדי, רבותי חברי הכנסת, כי הסיבה היא: תושבי הנגב, ברובם, שומרי מסורת, מכירים ומעריכים את הציבור הדתי והחרדי ואת ערכי ישראל והמסורת. הנגב הוא מעין אוטונומיה מבחינה זאת, ועל כך גאוותנו.

אני יכול להעיד כפל כפליים על היישוב שבו אני חי, העיירה שדרות, אלא שלא זה מה שעומד כרגע על הפרק.

מורי ורבותי, בזמן האחרון קורים דברים שמפריעים את השלווה, שמערערים את האיזון, שפוגעים ברקמה העדינה של חיי תושבי הנגב. אני מדבר על פעילות מיסיונרית בקנה מידה רחב בנגב כולו ובבאר-שבע בפרט.

אני מחזיק בידי את השבועון "כל הנגב" מיום שישי, י"ז באלול, חודש הרחמים והסליחות, הימים הנוראים לכל יהודי הקם בבוקר לסליחות. בשבועון כתבת תחקיר על פעילות הקהילה הנוצרית בבאר-שבע. העיתון עצמו יודע להגדיר, כי יש כאן הפרת סטטוס-קוו וכי "הוכרזה מלחמה".

נכון, הוכרזה מלחמה על-ידי תושבים שקטים ושלוים שחייהם הוטרדו. זו מלחמת מגן ומגננה של תושבים שלא מוכנים לראות ולשתוק.

אני מבקש להעלות את הנושא גם מתוך חשש להתלהטות הרוחות ולמאבקים, אך לא פחות מכך אני תובע כי הממסד, בעיקר המשטרה והפרקליטות, לא ייתן לתופעות כאלה להתרחש באין מפריע.

בכתבה עצמה אני קורא, כי ייתכן שמדובר בעבירה פלילית. כך גם מתלבטים במשטרה ובפרקליטות. הם מדברים על המרדה, אבל אני מדבר על יותר מכך. אני מדבר על הטפה להמרת דת. אני יודע על מקרים, שבהם הציעו לאנשים תמורה וטובות הנאה כדי שימירו את דתם או לפחות יתעניינו בחומר המיסיונרי. אלא שאין לי הוכחות חד-משמעיות, מלבד המודעות המודבקות בכל מקום, אף במקומות האסורים, על גבי עמודי חשמל, גדרות וכו', ומופצות בעיקר בשכונות המאוכלסות בעולים חדשים. לכן, לדעתי חובת המשטרה לטפל בכך בנחישות.

לעניות דעתי, מורי ורבותי, עצם הניצול הציני של מצוקתם הכספית של תושבי הנגב, ובמיוחד של העולים החדשים, הוא פשע ושערורייה.

מורי ורבותי, חברי הכנסת, אני מבקש לסיים את דברי בהבעת הערכה רבה לארגון החשוב "לב לאחים" ולפעיליו בנגב וכן למנהליו ולמנהיגיו. הם עושים עבודת קודש. למעשה, הם מתנדבים במקום רשויות המדינה. יישר כוחם.

אני קורא לשר המשטרה להורות למפקדי הנגב – וכאן אולי המקום לומר במאמר מוסגר, שאני מכיר אישית כמעט את כל מפקדי וקציני ערי הנגב, והם קצינים מעולים – לתת להם הוראה שלא לעבור לסדר-היום בנושא זה ולא לתת לציד הנפשות המכוער והאגרסיבי הזה להתפתח, ולתת לנושא הזה עדיפות עליונה במגמה למגר את הנגע, בעיקר משום שהוא לא חוקי. תודה רבה.

הי"ר ש' וייס:

תודה. אדוני השר, בבקשה.

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעקבות ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת אריה גמליאל, שאליה צורפה כתבת תחקיר שפורסמה במקומון "כל הנגב", העברתי את כל החומר לבדיקת המשטרה לבירור הפרטים המדויקים כפי שהם ידועים לנו, וכן ביקשתי לקבל את תגובת משרד הדתות על הנושא, שכן הוא המשרד המטפל בנושאים הקשורים במיסיונריות.

מבדיקת המשטרה עולה, כי בתאריך 20 באוגוסט 1993 פנה למשטרה מר משה אדרי, תושב באר-שבע, המשמש ממלא-מקום ראש המועצה הדתית בעיר, ודיווח על קבוצה של מיסיונרים אשר מפיצים כרוזים בקרב הציבור היהודי, ולטענתו יש בכרוזים האלה דברי הסתה תוך הטעיה.

לתלונה צורף כרוז אשר הופץ על-ידי אותם אנשים, ואני אבקש גם להעבירו לפרוטוקול. בכרוז הזה, אדוני היושב-ראש, יש פנייה של גורם המפיץ את הכרוזים האלה, המתחילה במלים הבאות: "כשאתה חולה, אתה הולך לרופא. כשהשעון שלך מקולקל, אתה הולך לשען. כשאתה טובע, אתה צועק למציל. אז מדוע כשהחיים שלך בזבל אינך פונה לאלוהים בוראך?"

הי"ר ש' וייס:

אני רואה מכאן, שבכרוז אשר אתה מחזיק בידך יש גם ציור, ואני לא בטוח שאת זה נוכל להעביר לפרוטוקול.

שר המשטרה מ' שחל:

אם כך, אני אעביר את הכרוז כנספח לפרוטוקול. יש בו עוד קריקטורות.

בסוף הם מגיעים למסקנה, שאני אקרא את החלק האחרון שלה: "את משיח ישראל להיות כפרה עבורנו ולהשיבנו אל אלוהים. אנחנו דחינו אותו, הכנסייה הפכה אותו לגוי, התחילה להתפלל לאמו והרגה רבים מאתנו בשמו, אך הוא היה יהודי, ריפא חולים, התיר אסורים, דיבר על שיבה לאלוהים ועל אהבה". והם מסיימים: נא סמן ושלח לתיבת דואר זו וזו בבאר-שבע.

הפונה, מר אדרי, ביקש מהמשטרה לבדוק אם יש עבירה כלשהי בעניין, בהפצת הכרוז, אך לא הצביע על אדם ספציפי המעורב בנושא.

החומר כולו נבדק על-ידי קצין החקירות של מחוז הדרום במשטרת ישראל. לאחר עיון מדוקדק הוא הגיע למסקנה, שאין חשד למעשה המרדה על-פי סעיפים 133 ו-136 לחוק העונשין, התשל"ז-1977. אשר על כן, התלונה נגנזה.

מבדיקת המשטרה עולה גם, כי בתאריך 5 באוגוסט 1993 התלונן אדם ששמו סבינטו קרלו מהיישוב עומר, כי אלמונים הציתו באותו לילה חנות בבאר-שבע ששימשה למכירת דברי קודש נוצריים ומזכרות שונות, הנקראת "בית התנ"ך". מחקירת המשטרה עולה, כי אכן מדובר בהצתה. נחקרו אנשים מספר, אולם לא אותר כל חשוד בהצתה. בעלי החנות טענו, שייתכן שהיתה התנכלות, אבל הם אינם יכולים להצביע על קבוצה או על אדם מסוים.

יש לציין, שמיסיונריות כשלעצמה איננה עבירה פלילית על-פי חוקי מדינת ישראל. יש עבירות הקבועות בחוק העונשין המתקשרות לנושא, אך הן לא הוכחו ואינן רלבנטיות למקרה שבו מדובר בהצעה לסדר-היום.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני אמנה את הסעיפים בחוק שאנחנו מתייחסים אליהם. יש עבירות של עלבון דת – סעיף 170 לחוק העונשין; פגיעה ברגשי דת – סעיף 173 לחוק העונשין; מתן הטבות כפיתוי להמרת דת – סעיף 174א לחוק העונשין; קבלת הטבות תמורת המרת דת – סעיף 174ב לחוק העונשין. אלה תיקונים לחוק שאני, אגב, הייתי שותף להם לפני שנים מספר, כדי למנוע פיתוי להמרת דת. כלומר, העבירה היא עבירה של פיתוי ולא מיסיונריות בהטפה. אם היה פיתוי שגורם כלשהו מפתה אדם במתן הטבה, בכסף, ניתן להעמידו לדין. סעיף 368 לחוק העונשין קובע גם עניין של המרת דת של קטין, שהיא אסורה ומהווה עבירה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני השר, אני יכול לשאול אותך שאלה?

היו"ר ש' וייס:

אם השר מסכים, כן.

שר המשטרה מ' שחל:

בבקשה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

האם היתה אי-פעם בשנים האחרונות תביעה הנוגעת לסעיפים האלה? למיטב ידיעתי, לא.

שר המשטרה מ' שחל:

לא היתה. בכלל, מבחינת הפעילות המיסיונרית, אין פעילות רבה כזאת בישראל, כי גורם ההרתעה הוא די גדול.

אני אומר גם דבר שני, שלדעתי הוא חשוב הרבה יותר מחקיקת חוקים. יהודים אינם ממירים את דתם, ואני גם לא רואה סיבה שהם ימירו את דתם. זה אולי דבר שאנחנו יכולים להתפאר בו.

אני מצטט גם את תגובת משרד הדתות בנושא, שהועברה אלי על-ידי יועץ השר, ובה נאמר: "הנושא מטריד את שלומי אמוני ישראל מאז קום המדינה, ומאז לא נמצאה הדרך היעילה להתמודד עם הפעילות המיסיונרית". כך משיב משרד הדתות.

הניסיונות ליזום חקיקה שהיו בעבר הביאו לכמה תיקונים בחוק, שבאו למנוע מקרים מסוימים שהיו של רכישת מבנים ומקרקעין, כמו המקרה של זיכרון-יעקב לפני שנים מספר, שבאודאי זכור לחברי הכנסת. חוקקו גם סעיפים נגד המרת דת תמורת מתן טובות הנאה. משרד הדתות עוסק בחיפוש דרכים נוספות להתמודד עם הבעיה, גם על-פי הנחיות שהעברתי אליהם.

אדוני היושב-ראש, מאחר שהנושא ראוי מבחינה ציבורית להתייחסות, אני מציע להעבירו לוועדת הפנים של הכנסת לדין ולהתייחסות.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה מאוד לשר משה שחל.

נעבור להצבעה. האם חבר הכנסת אריה גמליאל מסכים שהנושא יעבור לטיפול של ועדת הפנים?

אריה גמליאל (ש"ס):

מסכים.

הי"ר ש' וייס:

תודה. נא להצביע.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 12

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

הי"ר ש' וייס:

12 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים, ואני קובע שהנושא הועבר לטיפול של ועדת הפנים. תודה.

הצעה לסדר-היום

השבוי רון ארד – ושיבתו לביתו

הי"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת אריה דרעי. יעלה ויבוא ויביא לפנינו הצעה לסדר-היום מס' 2285: השבוי רון ארד – ושיבתו לביתו. ישיב עליה סגן שר הביטחון. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

מי משיב על זה מטעם הממשלה?

היו"ר ש' וייס:

סגן שר הביטחון.

אריה דרעי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני בחרתי את ההצעה לסדר-היום הראשונה שלי כחבר הכנסת דווקא בנושא כאוב זה של הנווט רון ארד ושל הנעדרים האחרים: זכריה באומל, צבי פלדמן ויהודה כץ.

כחבר ממשלה וכחבר קבינט לשעבר אני יודע את הרגישות שבהתעסקות ובטיפול בנושא זה. אני משוכנע ובטוח שנעשים כל המאמצים, ולא זאת היתה המטרה שלי לבוא לכאן ולשכנע, להמריץ או לדרבן את כוחות הביטחון ואת צה"ל ואת הגורמים האחרים. אני משוכנע וגם יודע שנעשים כל המאמצים.

אני מנצל את הבמה הזו למטרה אחרת. יותר משאני פונה לכוחות הביטחון ולשלטונות צה"ל אני רוצה לנצל את הבמה הזו ולפנות דווקא לאויבינו, שהיום יושבים אתנו לשולחן המשא-ומתן. באווירת הפיוס הלאומי שהם יוצרים ובתביעות שהם תובעים מאתנו השכם והערב הם רוצים לשחרר עצירים, אסורים, להחזיר פליטים, ואני לא רוצה להביע דעה בנושא זה כרגע, אבל אני פונה אליהם ואומר: זאת לא דרך חד-סטריית. אם באמת רוצים שהשלום, שאווירת הפיוס הזו תהיה אווירת פיוס אמיתית, חייב להיעשות כל מאמץ, והתירוצים והתשובות: אנחנו לא אחראים, או: אנחנו לא יודעים, אני לא חושב שהם מתקבלים על אוזן אמיתית, על אוזן קשבת, היות שמי שמכיר את הפרטים הכלליים – ואני לא רוצה להיכנס לפרטים שאני יודע אותם ואחרים יודעים אותם – יודע, שהנעדרים בקרב סולטן-יעקוב לא נעלמו ולא נעדרו במדבר או בים, כשאישי לא יודע את מקום הימצאם. הפרטים על הקרב, שבו היו נוכחים מאות רבות של סורים ושל לבנונים ושל כוחות אחרים, של אחמד ג'יבריל, כלי המלחמה שהיו שם, הטנקים ועוד פרטים אחרים – כל אלה לא נעלמו ביום אחד, ועובדה שביומיים אחרים מהקרב הזה כן חזרו לאחר מאבק עיקש וקשה של שלטונות הביטחון ושל עם ישראל, ולא יעלה על הדעת לקבל תשובה סתמית של שלטונות סוריה: אנחנו לא יודעים מה נעשה עם האנשים הללו.

לדעתי, ההוכחה הטובה ביותר שבאמת כנים דבריה של ממשלת סוריה, שאכן היא לא יודעת פרטים, היא בנכונותה להעמיד גורם בלתי תלוי לבדוק את העניין ואת הקרב הזה מתחילתו ועד סופו, לבדוק מה קרה בקרב הזה צעד אחר צעד, בטנק או בכלים האחרים שנעלמו בהם, ומה קרה לכל החללים הללו שהזכרתי.

אדוני סגן שר הביטחון, אני יודע את הרגישות ולכן אני משתדל מאוד להיזהר בדברי. שוב, אני יודע את המאמצים של משרד הביטחון, של שלטונות צה"ל ושל גורמים אחרים, שלא מרפים יום ולילה, וכל רסיס של מידע שיש, הם בודקים אותו. אבל עם ישראל, שנקודה זו היא אחת מהנקודות הרגישות והכואבות ביותר שלו, אם באמת ובתמים רוצים לשכנע אותו, שגם הוא יהיה משוכנע שהאווירה הזו

שנוצרה בחודש האחרון היא אווירה של מחיצות שנשברות, אווירה שבה מתרחשים דברים שהיו טבו עד היום – מי חלם לפני חודש על הסכם עם אש"ף, על לחיצת יד עם ערפאת, על שחרור עצירים, ועכשיו יש ויכוח על המספר – אנחנו, שכל כך חשובים לנו הדם וחיינו של כל חייל שלנו ומוכנים לעשות כל דבר שבעולם כדי להחזיר חייל הביתה, או יהודי שנמצא היכן שהוא נמצא, צריכים לשבת, ולמרות המאמצים החשאיים שנעשים, חייבות לבוא בכל הכוח ובכל המרץ דרישות חד-משמעיות ופניות לממשלת סוריה לעשות ולהוכיח לנו קבל עם ועדה, ולהפסיק עם החשאיות הזו, ללכת ולחקור את זה מתחילתו ועד סופו על-ידי גורם בלתי תלוי, ואז נדע את האמת, נדע מה קרה, ואז נשתכנע.

אני לא רוצה להציב תנאים למשא-ומתן. אני יודע שזה יכול להיות לרועץ ואני לא משתמש בלשון של תנאים – אבל דרישה הומנית חד-משמעית של עם ישראל ושל מדינת ישראל לממשלת סוריה, ובלי קשר לתוצאות המשא-ומתן. אם אנחנו יושבים אתם למשא-ומתן על פנים חדשות לאזור הזה, דבר ראשון זה הדבר הרגיש הזה.

אני מפנה גם קריאה ופנייה לאש"ף, לערפאת ולגורמים אחרים. התירוץ הנדוש הזה, שהם לא יודעים מה קורה עם רון ארד, או שזה לא באחריותם – זה לברוח ולהתחמק מאחריות, אני לא מאמין להם. אם הם יעשו את כל המאמצים ויוכיחו שאכן הם רוצים בפיוס אמיתי, הם יוכלו לעזור לנו, ואני לא מאמין שהם עשו את כל המאמצים שהם יכולים לעשות. אם הוא רוצה לפעול בקשרים שלו, בידע שיש לו ובקשרים לשעבר, שאולי הוא מסתיר אותם היום, אני מאמין שהוא אכן יוכל לעזור לנו, לעם ישראל, למדינת ישראל, למשפחות הללו, ואני לא רוצה לדבר על הכאב הנורא שלהן. בזה ייבחן הכוח הזה וייבחן ההסכם הזה, האם באמת פניהם לשלום, ובאיזו זכות הם דורשים מאתנו שחרור של אלפים, ואנחנו מדברים על מעט מן המעט, שהם יעשו צעדים לקראת הדבר הזה.

לכן, אדוני סגן שר הביטחון, אני חושב שדווקא בימים הללו, שבהם מתקיים משא-ומתן במדינות העולם על כל מיני נושאים ועל דברים שהיו אצלנו בגדר טבו, בגדר אסור, ואנחנו היום פורצים אותם כדי ליצור אווירה וכדי להראות את נכונותנו, מן ההכרח שנושא זה יפסיק להיות חשאי ויתחיל להיות לחם חוקנו, יום יום, שלא נשכח אותו. אולי הוא נושא קטן בכמות, אבל הוא גדול מאוד באיכות לעם ישראל ולכל יהודי ויהודי, וחייבים להיות בבית הזה דרישה ומעקב יומיומי, ואסור לנו לשקוט ולנוח. זאת ההזדמנות הטובה ביותר לנסות, בעזרת השם, להחזיר את החיילים האלה הביתה. אם יש סיכוי, אסור להרפות מכל סיכוי.

לכן אני מציע לכנסת לקיים דיון כדי לעקוב וכדי להעלות דרישה רמה מכל חלקי הבית הזה לסוריה, לערפאת ולכל כוח ערבי אחר שיכול לתרום לנושא הזה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת אריה דרעי. אדוני סגן שר הביטחון, בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטרף לכל מלה שהובעה כאן על-ידי חבר הכנסת אריה דרעי ואני מקווה שדבריו ימצאו אוזן קשבת.

אני מוכרח לומר באופן אישי, שבכל ההסכמים שהיו לנו בעבר עם שכנינו, אבל לא רק בתקופת הסכמים, הנקודה הזו של היחס השונה לחיי אדם היא שטרדה את מנוחתי, כי הרי באמת פה מדובר באבסורד, שפשוט לא יכול להתקבל על הדעת. המשחק הזה בחיי אנשים, חיים ומתים, המשחק בחיי משפחות, אני מודה שמעולם לא יכולתי להבין אותו, ובכל התפקידים שלי במערכת הביטחון, בכל פעם שנפלו חיילים שלנו בשבי והיינו מטפלים בשחרורם, עלתה השאלה הזאת, הסוגיה הזאת, מחדש, ואני מודה שעד לרגע זה הפער שיש בינינו לבין שכנינו בתרבות של ההתייחסות לחיי אדם – הפער הזה לא מתקבל על הדעת.

אם יש נושא אחד שאותי אישית מטריד ביותר, הוא מלווה ללא הפסק כל תהליך של הבנה ושלוש עם השכנים, הרי הוא קשור בנקודה הרגישה אבל הפשוטה הזאת של כבוד לחיי אדם, של כבוד לחיי המשפחות. אני לא מצאתי לכך הסבר עד היום, ולכן אני מוטרד מזה גם היום.

חברי הכנסת, ב-17 באוקטובר ימלאו שבע שנים לנפילתו בשבי של רון ארד – –

אברהם פורז (מרצ):

האם אנחנו יודעים מי מחזיק בו?

סגן שר הביטחון מ' גור:

– – ואני צריך לומר לכם, שהטיפול בעניין הזה עבר סוגים שונים, ארצות שונות ומנהיגים שונים. מובן מאליו, שיש פרטים שאין טעם לדבר עליהם כאן במליאה, וגם אסור לדבר עליהם, כי זה עלול לפגוע – –

אברהם פורז (מרצ):

לא ביקשתי שתאמר מי מחזיק בו. שאלתי רק אם אנחנו יודעים מי מחזיק בו.

סגן שר הביטחון מ' גור:

עוד לא עניתי על שאלתך. בינתיים אני מדבר.

אנחנו רואים כבר זמן רב באירן את המדינה האחראית לכל המתרחש סביב רון ארד. אני יכול לומר לכם, חברי הכנסת, שהממשלה איננה מרפה מזה ולו לרגע, גם בדרכים רשמיות בכל המפגשים שלנו בעולם, בכלל זה במפגשים האחרונים של ראש הממשלה. בכל קצות תבל אנחנו חוזרים ומעלים את הסוגיה, מבקשים ודורשים את התערבותו של העולם, של ממשלות העולם, על מנת לסיים את

הפרשה הכואבת הזאת. אנחנו מאמינים שרון ארד חי, ואנחנו רוצים אותו בבית. אין דרך, ואין זה המקום לדבר על כך, שאיננו מנסים ללכת בה על מנת לממש את השגת המטרה: להביא את רון ארד הביתה.

כשאני עונה על הסוגיה הכואבת הזאת, אינני יכול להשתחרר מהעובדה, שהמבצע הראשון שהשתתפתי בו בצנחנים היה מיועד לשחרור שבויים, ב-1954. המבצע האחרון שלי כאלוף פיקוד הצפון – בלילה שלפני סיום תפקידי הצבנו מארב בלבנון ותפסנו חמישה קצינים סורים. בעזרת המבצע הזה שחררנו טייסים שלנו. זאת אומרת שהדאגה של מדינת ישראל ושל צה"ל לחיילים ולשבויים היא דאגה בלתי פוסקת.

הזכרתי את שני הניסיונות האלה לא בשביל להעלות סתם זיכרונות, ואותם אני יכול להעלות כיוון שאינם סודיים, אלא על מנת להמחיש שאין גבול למה שאנחנו מוכנים לעשות על מנת להחזיר את השבויים הביתה ועל מנת לקבל את כל המידע על כל הנעדרים.

שיתוף הפעולה שלנו עם המשפחות הוא מלא. שיתוף הפעולה שלנו עם משפחת רון ארד לא רק שהוא מלא בכך שאנחנו מעדכנים אותה בכל הידוע לנו, אלא המשפחה היא שותפה פעילה לפעילות הציבורית המדינית שלנו. בימים הקרובים תצא שוב המשפחה למסע הסברה בארצות העולם, כדי לעמוד בדיוק על הנקודה שהעלה כאן חבר הכנסת אריה דרעי, שעכשיו, כאשר מדובר על הסכם שלום ועל מזרח תיכון אחר, וכולנו רוצים לקוות שאומנם כך יהיה, מה יכול להיות סימן טוב יותר ומובן יותר, טבעי יותר ואנושי יותר, מאשר סיום הסוגיה האומללה הזאת של הנעדרים ושל רון ארד, שיש לנו כל הסיכוי להאמין שהוא בחיים, ואנחנו רוצים אותו חזרה הביתה.

חברי הכנסת, הסוגיה הזאת רגישה מכדי שנדון בה בציבור באופן בלתי פוסק. בוועדת החוץ והביטחון יש ועדת משנה שמקבלת דיווחים שוטפים גם בתחומים הללו. אני יכול לומר לכם, שלא עובר שבוע בלי שחוזרים ובודקים במערכת הביטחון את כל הממצאים ואת כל האפשרויות להשיג ממצאים כדי לקדם את הטיפול בעניין הזה וכדי להשיג ידיעות על הנעדרים במטרה להביאם הביתה.

אני מבקש, לכן, להסתפק בתשובה הזאת שלי, ולא לקיים דיון בנושא במליאה. אני חושב שהעם כולו מאוחד בסוגיה הזאת, ודעתו ברורה. צריך לאפשר למי שמטפל בכך לעשות את כל הניתן בכל הדרכים הפתוחות, הגלויות, וגם הנסתרות. ואני מאמין, שאם אומנם אנו עומדים בפתחה של תקופה חדשה במזרח התיכון ובעולם, ואם אומנם שכנינו מתכוונים לחיות אתנו בשלום, אנחנו נצליח להשיג את המטרה הזאת בדרכים שקטות.

הי"ר ש' וייס:

אדוני סגן שר הביטחון, חברת הכנסת דליה איציק מבקשת לשאול שאלה. האם תסכים להשיב?

סגן שר הביטחון מ' גור:

בבקשה.

דליה איציק (העבודה):

אני רוצה לשאול את סגן שר הביטחון, או לפחות לשכנע אותו, שבקשתו של חבר הכנסת דרעי לקיים כאן דיון בנושא תתקבל על דעתו. נדמה לי שדיון בכנסת הוא גם כן אמצעי חשוב כדי להביא לידיעת הציבור בארץ ובעולם את מה שאנחנו הנבחרים מרגישים כלפי סוגיה אומללה ומסכנה זו. יש משמעות מיוחדת וגדולה לכך שכנסת ישראל מקדישה דיון מיוחד לנושא זה, וזה יכול לשמש אמצעי לחץ נוסף. ואני סומכת על חברי הממשלה שלא יכנסו כאן לפרטים שאסור להיכנס אליהם, ושאפשר יהיה לשמור על סודיות של דברים גם בזמן הדיון כאן – – –

היו"ר ש' וייס:

ברשותך, אדוני סגן שר הביטחון, בגלל האופי במיוחד של הנושא אני אאפשר גם לחבר הכנסת רחבעם זאבי לשאול שאלה. האם תיאות להשיב?

סגן שר הביטחון מ' גור:

בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, בהכירי את המערכת אני יודע שכל דברך נכוחים. לאמור, עושים כל מה שאפשר בתחומים הלא-גלויים. אבל אנחנו רואים תחומים גלויים שיש בהם אוזלת יד, או שיש בהם שכחה של העניין. כאשר הלכנו להסכם הזה שקוראים לו שלום, שכחנו את זה, לא הזכרנו את זה.

אתה זוכר, כולנו זוכרים את אסירי "הפרשה" בקהיר. שכחנו שנים, עד שראש מוסד מסוים דרש זאת. אחרי ששחררנו 5,000 שבויים מצרים התעורר האלוף מאיר עמית, דרש זאת, וזה הסתדר.

בתחום הגלוי, לא בתחום הסמוי. אני בטוח שבתחום הסמוי מערכת הביטחון עושה ואני שקט. אני מכיר את האנשים, מכיר את הרגישויות, יודע מה זה פדיון שבויים, מצוות פדיון שבויים אצל היהודים. כמה כוח זה נותן לנו שהחייל יודע שבשבי יזכרו אותו. אתה יודע שאני פעם עזבתי את הצבא בגלל פדיון שבויים, פעם כאשר סמל שלי נפל בשבי, ואידך זיל גמור. אבל בתחום הגלוי ממשלת ישראל לא עושה דברים אלא את ההיפך מהדברים. וכשנגיע כעת, אם נגיע לשיחות עם סוריה, מה פשוט מאשר לשים את זה בראש סדר-היום.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת דרעי, מה תגובתך על הבקשה של סגן השר?

סגן שר הביטחון מ' גור:

רגע, אולי אני אספק.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה. אדוני סגן שר הביטחון, אתה תמשיך ואחר כך אשאל.

סגן שר הביטחון מ' גור:

בהקשיבי היטב, במיוחד לדברים של חבר הכנסת זאבי – לא שלא הקשבתי היטב לדברי חברת הכנסת דליה איציק – אני מדבר על הפירוט, פירוט היתר שנמסר על-ידי חבר הכנסת זאבי, שם טמונים כמה מגרעיני הדאגה שלי, מה עלול לעלות בדיון במליאה; בבלי דעת, מובן שאיש לא יעשה את זה בכוונה. הנושא אמור להיפגע.

אבל יכול להיות שאם זו התחושה של החברים פה בכנסת, נחליט להעביר את זה לוועדת הכנסת, ואני אבקש שוועדת הכנסת תזמן גם אותנו לשם.

היו"ר ש' וייס:

לוועדת החוץ והביטחון.

סגן שר הביטחון מ' גור:

ועדת הכנסת בשביל לקבוע איך להמשיך ולדון בעניין.

היו"ר ש' וייס:

אין לנו פרוצדורה כזו, רבותי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אם מציעים שתי ועדות.

היו"ר ש' וייס:

אבל אנחנו ניצור מייד את הפרוצדורה הזאת. נפתור את זה תקנונית.

בבקשה, חבר הכנסת דרעי.

אריה דרעי (ש"ס):

אדוני סגן שר הביטחון, לא לצורך טיפול בוועדת הכנסת העליתי את ההצעה. אני סמוך ובטוח שוועדת החוץ והביטחון במסגרות שלה דנה ומקבלת דיווח עדכני. אני חושב שדווקא בעיתוי הזה, בעת שהמשא-ומתן מתנהל בגלוי בכל העולם, צריך להתנהל דיון בכנסת. אינני מדבר על הפרטים המבצעיים או על התנאים, אבל יש לעורר את דעת הקהל. יש לומר, שכנסת ישראל מאוחדת סביב הנושא הזה, שהנושא הזה חשוב לעם ישראל דווקא בתקופת הסכסם השלום. שכנינו צריכים לדעת, שבעינינו הנושא הזה חשוב ממדרגה ראשונה.

לכן אני עומד על כך שתתקיים הצבעה על דיון במליאה. אני לא חושש, חלילה, שחברי הכנסת יסטו ממה שהם צריכים לדבר, אבל אני חושב שזהו המקום הראוי להביע את זעקת לבם ואת מחאתם.

היו"ר ש' וייס:

אני חושב שאני יכול להציע הצעה שתתקבל על דעת כולם. אם תהיה הסכמה שיתקיים דיון במליאה – לגבי העיתוי, הרי זה בידינו. יושב-ראש הכנסת בעצם קובע את סדר-היום. אם יהיה מוסכם על כולנו, לגבי עיתוי הדיון נקיים התייעצות לא-פורמלית עם מערכת הביטחון. מסכים?

סגן שר הביטחון מ' גור:

מסכים.

היו"ר ש' וייס:

ואז נצביע כולנו על דיון במליאה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

לא הייתי רוצה שעל נושא כזה תהיה הצבעה.

היו"ר ש' וייס:

מה עוד שכבר קיימנו את הדין פה במנה ראשונה. נקיים אותו עוד פעם אחת מתואם עם מערכת הביטחון. תודה רבה.

נעשה הצבעה פורמלית בכל זאת, בעד קיום דיון במליאה. מי בעד קיום דיון במליאה בבוא הזמן?

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 23

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

23 תומכים, פה-אחד כמובן, כל הנוכחים כאן, אין מתנגדים, אין נמנעים. תודה רבה.

הצעות לסדר-היום

הפחתת כספי הערבויות מטעם הממשל האמריקני

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעות לסדר-היום של שלושה חברי כנסת בנושא: הפחתת כספי הערבויות מטעם הממשל האמריקני. אני מבקש להתנצל בשמו של חבר הכנסת אבנר חי שאקי, שהוא אחד מבעלי ההצעות. הוא חש ברע ולא יוכל להשתתף בדיון. הוא בטוח שחבריו לנושא יבטאו

את דעתו כאן, ואני מתנצל בשמו. על כן יהיו לנו שני בעלי הצעות, להצעות שמספריהן 2251 ו-2278, ועל כך ישיב לאחר מכן שר האוצר. ראשון הדוברים – חבר הכנסת עוזי לנדאו.

אברהם פורז (מרצ):

אין לי כוונה לבטא את דעותיו של חבר הכנסת שאקי.

היו"ר ש' וייס:

אני התכוונתי לדובר הראשון. בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקשבנו לדיון החשוב בעניין הנווט השבוי רון ארד, השבויים והנעדרים הנוספים. אני מבקש להזכיר לכנסת, שיש עוד אדם שלנו, שליחנו, נרקב בבית-כלא בארצות-הברית – יונתן פולארד. הממשלה בשלטון עוד מעט שנה וחצי, יחסייה עם ארצות-הברית, על-פי דבריה, מעולים. זה כתם על מדינת ישראל, שהאיש עדיין יושב בכלא. אני מבקש להזכיר זאת כאן ולפנות לממשלה לפעול ביתר מרץ ולעשות כל מה שביכולתה כדי להביא לשחרורו של האדם היקר הזה.

אדוני היושב-ראש, לעניין הערבויות. ארצות-הברית הטילה בימים אלה קנס חסר תקדים על מדינת ישראל וקיצצה מכספי הערבויות 437 מיליון דולר, כאשר הסכום הזה, על-פי הכתוב בעיתונות, הכיל גם קנס על כך שממשלת ישראל השקיעה כספים במזרח-ירושלים.

זו סטירת לחי מצלצלת בהווה וסימן מסוכן לבאות, כאשר את הדברים האלה עושה ממשל אוהד מאין כמותו לישראל, לפחות לפי הצגת הממשלה ובוודאי על-פי כל שניכר וניתן ללמוד מן התקשורת. הוא עושה זאת לממשלה בישראל, שעשתה לממשלת ארצות-הברית ויתורים מפליגים, חסרי תקדים, שהדהימו ועברו גם את מה שארצות-הברית ביקשה מעמנו לעשות.

ראוי לשאול, מה הן הסיבות שהביאו את הממשל לעשות זאת. אדבר על הסיבה הראשונה, משא-ומתן כושל על הסכם הערבויות. הרי משא-ומתן זה תן וקח. אתה מבקש לקבל את המקסימום ולשלם את המינימום. מה מבקש ראש ממשלת ישראל בשם הממשלה? לקבל את הערבויות של 10 מיליארד דולר. לשלם מינימום בוודאי, לא להפוך עצמו בן-ערובה למדיניות ארצות-הברית בעתיד ולא לאפשר לה באמצעות הערבויות מנוף פוליטי לתבוע מישראל ולהפעיל עליה בעתיד לחץ בתחומים שונים.

מה מבקש בוש? בוש מבקש סיוע פוליטי לבחירות שלו לנשיאות. הוא נמצא במצב קשה מאוד, הוא רוצה להפסיק את ההתנחלויות, והוא מבקש באמצעות ההסכם הזה לשמור בידיו מנוף כדי שיוכל להפעיל בעתיד לחץ על ישראל בתחום המדיני. אין לו שום בעיה אמיתית לתת את הסכום של 10

מיליארד דולר למדינת ישראל ככספי ערביות. וכאשר מר רבין יוצא מישראל כדי לבקש את הכספים האלה, בעצם הם כבר בכיסו. הוא מגיע אל בוש, נפגש עמו בבניבנקפורט-מיין, כאשר מר בוש נמצא בתהליך של צלילה ציבורית ומאבד מיוקרתו מדי יום והוא זקוק לרבין הרבה יותר מאשר רבין זקוק לבוש. רבין נמצא כבר אחרי הבחירות. וזוהי תקופה שהנשיא בוש נמצא במין תהליך של חלוקת מתנות, מתן סובסידיות לחקלאים, לתעשיינים. הוא מאשר הסכמים שהוא התנגד להם זמן רב בעבר, למדינות כמו סין, רק כדי לשפר את מצבו לקראת הבחירות שלו. אילו הסכים מר רבין לנהל את המשא-ומתן כראוי עם בוש – – – כבוד שר האוצר יצטרך להשיב על הדברים ואני מציע שיקשיב להם.

הי"ר ש' וייס:

רק רגע. אני רוצה להצטרף להצעה הנדיבה של חבר הכנסת לנדאו ולהציע לחבר הכנסת משה פלד להאזין גם כן.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מציע דווקא למי שצריך להשיב, או שכנראה אין קשר בין התשובה לבין הדברים.

שר האוצר א' שוחט:

יש קשר הדוק.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אם כן, אדוני השר, מגיע ראש הממשלה, ובמקום להצטרף לרשימת הנהנים מפיזור הכספים של הנשיא האמריקני בשעתו הקשה, הוא נכנס עמו למשא-ומתן ומקבל את הנוסח המדויק, כפי שניסחו האדונים בייקר ובוש במקור.

מה יש בהסכם הזה שחתם עליו מר רבין? ראשית, הסכמה להקפאה מוחלטת בכל השטחים שלא היו בידי ישראל לפני 1967. אני מבקש להדגיש, זה כולל מזרח-ירושלים. פירוש הדבר, שמר רבין הסכים לכך שעניין ירושלים פתוח למשא-ומתן, בעקיפין, אבל זו הסכמה שלו.

מר רבין מסכים לכך שהפעלת הערביות, לרבות הפסקתן, תהיה נתונה, במינוח האנגלי, ל- FULL DISCRETION של הנשיא. זאת אומרת זכותו הבלעדית של נשיא ארצות-הברית להחליט האם ישראל עומדת בתנאי הערביות. אם לא עמדה, מה תהיה רמת הקיצוץ. והנשיא הוא גם זה שיכול להחליט מה היא העלות התקציבית שתושט עלינו; המונח האמריקני האנגלי לזה היה SCORING.

אני מבקש להדגיש, שיש כאן כמה דברים שקשה לי להבין. הרי זהו משא-ומתן. מדוע אתה חייב לקבל את עמדת היריב שלך בלי לנהל משא-ומתן ולנסות אפילו לשפר את מצבך? הרי מר רבין, כשבא לשם, הוא הפריד, הבחין, הבדיל בין התנחלויות פוליטיות לבין התנחלויות ביטחוניות. נניח שהוא היה מוכן לקבל את הסנקציות על התנחלויות פוליטיות. יש לו התנחלויות ביטחוניות, הן חשובות, מדוע הוא מוכן לקבל קנס אמריקני עליהן?

אני מבקש לשאול, הרי מעולם, אף לא פעם אחת היתה זיקה בין שיתוף הפעולה הכלכלי-אמריקני לבין ויתורים ישראליים או דרישות לווייתורים ישראליים בתהליך מדיני. אבל זאת הפעם הראשונה שראש ממשלה בישראל מוכן לקשור בין השניים האלה.

אולי נעשה השוואה לתקופתו של מר שמיר. בין ממשלת שמיר לבין ממשלו של מר בוש היו לעתים מתיחויות קשות מאוד, בין השאר בגללן לא קיבלנו אז את הערביות. מר שמיר לא היה מוכן להתקפל, להתכופף בפני תביעותיו של מר בוש. אבל בתקופת מר שמיר היה היקף שיתוף הפעולה הכלכלי והצבאי עם ארצות-הברית חסר תקדים. קיבלנו מאות מיליונים של דולרים לפני מלחמת המפרץ ומאות מיליונים של דולרים או סיוע בהיקף כזה לפני ואחרי מלחמת המפרץ. והחמור בגישתו של מר רבין כאן הוא, שאת הקשר הזה בין ויתורים מדיניים לבין סיוע כלכלי קובעים בתהליך תחיקתי בקונגרס, גם הוא דבר כמעט חסר תקדים, בשעה שלא היתה בעיה למר רבין, בגלל מצבו הקשה של מר בוש, לפחות לעשות זאת במסגרת של נייר הבנה, מזכר הבנה, שמשקלו החוקי והתקדימי קטן הרבה יותר.

הסיבה השנייה, הכשל השני הוא החיפזון.

אברהם פורז (מרצ):

מר שמיר ניסה להשיג את המסמך הזה ולא הצליח בכלל.

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת פורז, אני מסכים אתך, אבל אתה אולי תסכים אתי, שלא היתה שום בעיה לקבל את הדברים האלה אם אתה מתקפל לחלוטין. אין שום בעיה, כמו ההסכם עם ערפאת – לוותר על ירושלים, להסכים בפועל לזכות השיבה, להסכים להקמת מדינה פלשתינית, להסכים עם הסורים שהם יקבלו הכול, ואז יש לך הסכם. בשביל זה אתה לא צריך לא ראש ממשלה ולא שר חוץ, אתה צריך פקידים במשרד החוץ, שאת הוויתורים יכתבו בפקס, תקבל בפקס את הדברים שרצית בהם ובזה נגמר העניין. משא-ומתן זה תן וקח, אתה צריך לא רק לתת, אתה צריך גם לקבל. וכאן אינני רואה מה אנחנו מקבלים כל כך הרבה.

אבל הכשל השני הוא החיפזון. מר רבין יוצא במהירות לארצות-הברית, מבקש להביא מהר הישג או הסכם למדינת ישראל כשלא הוא נמצא בלחץ זמן, בוש נמצא בלחץ זמן. כמובן, כאשר מבקשים להביא לישראל הסכם מייד, מהר, מביאים הסכם גרוע.

הסוגיה השלישית, הכישלון השלישי הוא עניין ניהול משא-ומתן בחוסר כבוד, בהצגת הדברים תוך התבזות עצמית. כאשר מר רבין מגיע לארצות-הברית והוא נשאל שם: מדוע זמן קצר כל כך לאחר הקמת הקואליציה אתה כבר מגיע לארצות-הברית, אין לך דברים דחופים יותר לעשות בישראל? אומר מר רבין: הגעתי מייד לאחר שהקואליציה קמה משום שאני צריך כסף, אני נמצא כאן כי אני צריך את הכסף שלכם. הוא אמר את זה תחילה במין בדיחות דעת שאולי מצאה חן בעיניו, אחר כך הוא השתמש בה כאשר הוא נפגש עם ראשי הקונגרס, כאשר היתה ארוחת ערב אצל השגריר, בפני סולתה ושמנה של וושינגטון.

יש פה, אדוני שר האוצר, לא רק התבזות, לא רק התנהגות בחוסר כבוד עצמי, יש כאן גם העדר תבונה פוליטית. אתה לא יכול לבוא לאמריקנים ולומר להם: תנו כסף סתם כך. אינני מדבר על כך שזה לא נכון. מי מהאמריקנים אוהב לתת כסף סתם כך? האינטרס שלנו, כמו הכבוד העצמי, צריך היה לחייב את ראש הממשלה לומר לארצות-הברית, שיש לה תועלת מן הדברים האלה. היא מלווה לישראל כספים, אבל ישראל קונה מן התעשייה האמריקנית בכספים אלה, היא מספקת תעסוקה לאבטלה האמריקנית בשעה קשה בלי שהדבר הזה עולה אגורה אחת למשלם המסים האמריקני. אנחנו לוקחים על עצמנו את העלות התקציבית, את ה-SCORING של הדבר הזה. מדוע לא להציג זאת באופן מכובד? מדוע להתבזות?

אדוני היושב-ראש, יש בכך גם מן הסממנים של הסכם רבין-ערפאת. הנה הולך ראש הממשלה שלנו ונפגש עם בוש, שגם הוא על הקרשים כמו ערפאת. כאן ושם הוא מבקש להביא הסכם בחיפזון, כאן ושם הוא עושה זאת בתהליך של חוסר כבוד, והתוצאה היא הסכם שאיש במדינת ישראל איננו יכול אלא להניד עליו ראש.

יש סוגיה שלעתים אנחנו איננו מרחיבים עליה את הדיבור בגלל אי-הכרת המערכת האמריקנית. במערכת האמריקנית אין רק רשות אחת, ממשל, יש רשויות מספר. חשובה מאוד בתוכן היא הרשות המחוקקת, זה הסנט ובית-הנבחרים. וכמובן גם הציבור האמריקני כולו, שלוקח חלק בתהליך הפוליטי.

ראש הממשלה מצמצם את כל מגעיו, את מלוא מגעיו אל הממשל. אתו הוא מעורב, כפי שאולי היו הדברים ב-1968-1969, כשהוא היה שגריר בארצות-הברית. חלו מאז שינויים רבים במערכת הפוליטית האמריקנית.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת לנדאו, זמנך תם.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מייד אסיים את הסוגיה הזאת.

אדוני השר, לא ייתכן שראש ממשלה יפגין זלזול בשני הבתים האלה, שיבוא אל הסנטורים קסטן ואינוואי וידווח להם על מה שהוא עשה, במקום שיתאם את הדברים האלה עמהם. לא יכול להיות שהדברים יהיו נתונים ל-FULL DISCRETION של הנשיא. איך אמר ג'ורג' מיטשל מנהיג הרוב? הוא אמר: ארצות-הברית אינה מונרכיה, ולכן הוא מתנגד ל-FULL DISCRETION, אבל הוא הוסיף ואמר: אם אתם הישראלים אינכם נלחמים על כך, נו, לו יהי כך.

אני אסיים בדבר הבא. צריך להיות מוטרדים מאוד מן הצעד האמריקני הזה, משום שיותר משהוא סימן להערכתה הנמוכה של ממשלת ארצות-הברית את כושר העמידה של הממשלה הזו, את אי-הבנתה את המערכת הפוליטית האמריקנית הפנימית, יש בו סכנה מבחינת הדרך שבה תתייחס אלינו ארצות-הברית בעתיד. הרי המשא-ומתן רק מתחיל. תעלה סוגיית ירושלים; יעלו סוגיות ההתנחלויות, זכות השיבה, גבולות האוטונומיה; יהיה משא-ומתן על הסדר הקבע. אם ארצות-הברית, במערכת היחסים האידיאלית שיש לה עמנו היום, איננה מהססת לזלזל כך בממשלת ישראל ולהטיל עלינו קנס כה כבד, אני שואל את עצמי, מה היא תעשה כאשר סוגיית ירושלים תעלה? יש לה אמונה שממשלת ישראל חזקה דיה כדי לעמוד על שלה, או שהיא מאמינה, אדרבה, שאת הלחץ יש להפעיל עכשיו כדי שיהיה קל לקפל את ממשלת ישראל בעתיד?

אני סבור, אדוני השר, שכל זה הוא תוצאה של מדיניות האסקופה הנדרסת של הממשלה, בלי כבוד, בחיפזון, ללא הכנה, ללא הבנה, ללא עמידה על שלנו. עמדו על שלנו ועל שלכם. פעלו כבר עכשיו בקונגרס ובסנאט. אל תזניחו את המערכת הזאת.

אולי ביטוי נוסף לאי-הבנתה של הממשלה את מה שאנחנו עומדים בפניו היום בדיון הזה הוא מי שנקרא להשיב על ההצעה הזאת. הוא דווקא שר האוצר. הוא איש חביב ואיש שבאמת מבין עניין, אבל זה לא התחום הכלכלי שהוא צריך להשיב עליו.

עמנואל זיסמן (העבודה):

זה לא הוגן. אתה יודע שפרס – – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

זוהי הצעה לסדר-היום, אדוני שר האוצר, שמשמעותה היא בראש ובראשונה מדינית, ואין לה כמעט כל משמעות אחרת זולת זו. אבל אולי תהיה תועלת מדבריו של שר האוצר, והיא תהיה בתשובה על מה שתובע ידידי, חבר הכנסת דן תיכון, יושב-ראש ועדת ביקורת המדינה: להציג את הסכם הערביות עד תומו, כדי שנדע בדיוק עד כמה ירדנו בו אל שפל. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת לנדאו. אני מזמינה את המציע הבא, חבר הכנסת אברהם פורז. בבקשה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

איפה היית בתקופת ממשלת הליכוד – – –

עוזי לבדאו (הליכוד):

יורם לס (העבודה):

מי השיג את הערביות? איזו ממשלה השיגה את הערביות האלה? אתם?

משה פלד (צומת):

היו"ר י' עזרון:

חבר הכנסת יורם לס, אני מבקש, מספיק.

רבותי חברי הכנסת, מספיק. הערביות האלה הן בלאו הכי בסימן שאלה גדול. אני מקווה שלא נצטרך אותן.

בבקשה, חבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני כשבוע, קצת יותר, שלחה מחלקת המדינה של ארצות-הברית הודעה לקונגרס, כי לפי החוק שאושר בדבר ערביות לישראל, יקוזז סכום של 437 מיליון דולר מסכום הערביות לשנת 1994, העומד על כ-2 מיליארדי דולר.

לשמחתי, באחד העיתונים, לא אומר איזה, כדי שלא לעשות פרסומת, התפרסם צילום מדויק של המכתב. שם, מי שיקרא אותו – אני קורא אותו בעיניו של משפטן – אין מנוס מביצוע הפעולה הזאת, משום שהיא מתחייבת מכוח החוק של הערביות לישראל.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זה לא נכון. הנשיא, על-פי ההסכם, יכול להחליט.

אברהם פורז (מרצ):

חבר הכנסת עוזי לנדאו, אינני יודע אלא מה שעיני רואות. אני ראיתי שמחלקת המדינה כותבת, שבהתאם לסעיף זה וזה הם מדווחים וכו'. אתה יכול לומר שהחוק לא טוב. התוצאה האוטומטית – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת פורז, אני יכול לשאול?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת לנדאו, אני ארשה לאדוני לשאול אחר כך.

אברהם פורז (מרצ):

זה לא חשוב, אתה תיכף תראה שזה באמת לא חשוב.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זה חשוב, כי אתה לא יודע מה אומר הסעיף.

היו"ר י' עזרן:

מה לעשות כעת, להתווכח?

אברהם פורז (מרצ):

אני רוצה לומר שלדעתי, לפחות לפי המסמך, זו פעולה משפטית אוטומטית. יכול להיות שממשל ארצות-הברית, לו היה רוצה מאוד לא לעשות את זה, היה צריך אולי לפנות בבקשת תיקון. אינני יודע.

אני יודע עוד דבר אחד, ולכן אני אומר שהעניין לא כל כך חשוב, שבעקבות הפעולה הזאת התבטא נגיד בנק ישראל, פרופסור יעקב פרנקל, שהדבר לא ישפיע בצורה מרחיקה לכת על כלכלת ישראל.

כולנו יודעים, רבותי חברי הכנסת, שסכום של 2 מיליארדי דולר לשנה ערבויות אנחנו צריכים כשיש לנו עלייה של 200,000 אנשים לשנה. העלייה עומדת היום על הרבה פחות מזה, לדאבוננו. אני מניח שממילא אין לנו יכולת להשתמש במלוא סכום הערבויות, מה גם שיש כאלה השואלים את עצמם אם בכלל אנחנו זקוקים לערבויות, אבל זאת שאלה לגמרי אחרת.

אין לי תחושה ואין לי הרגשה – ואני בטוח שאני גם צודק שהממשל הנוכחי בארצות-הברית בוודאי לא רוצה להתנכל לממשלת ישראל הנוכחית, שלפי שיטתך, חבר הכנסת לנדאו, ממלאת את רצונותיו כעבד נרצע וממושמע, ובוודאי אין להתנכל לגוף שהוא כל כך צייתן.

השאלה העיקרית אינה זאת. כפי שאמרת, הערבויות אינן הדבר החשוב אלא מה הלאה. זה מחזיר אותנו לשאלת היסוד, מדוע ניכו את הכסף, ומה הולכים לעשות בעניין הזה? אני חושב שצריך להיות גלוי לב ולומר את האמת לציבור, גם אם היא מכאיבה. רבותי, האמת הבסיסית והראשונית היא, שתקום מדינה פלשתינית. ההסכם שנחתם – ובעניין הזה צודקת האופוזיציה – ההסכם הזה מוליך לקראת מדינה פלשתינית. מי שמשלה את עצמו שיוכל להיות משהו אחר, הוא משלה את עצמו.

אלי גולדשמידט (העבודה):

בוא נדייק היסטורית. הסכמי קמפ-דייוויד מובילים לזה.

אברהם פורז (מרצ):

אין לי טענה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

הפעם זה בא מבית-מדרשכם.

הי"ר י' עזרון:

אבל הם ידעו להחזיק את זה 14 שנה, זו הבעיה.

אברהם פורז (מרצ):

העיקרון של שטחים תמורת שלום גם הוא בא מקמפ-דייוויד. בעצם משם בא העיקרון של כל השטחים תמורת שלום. היום, כשנוסעים לנהל שיחות בטאבה, לא נוסעים למלון "סונסטה" אלא נוסעים ל"הילטון" במצרים.

כפי שאמרתי, מדינה פלשתינית תקום. אני מניח שתיווצר לנו בעיה רצינית מאוד עם היישובים שהוקמו על-ידינו. גם בעניין הזה הבה ונהיה גלויי לב. אני מניח שהמדינה הפלשתינית שתקום תהיה מוכנה שהיישובים היהודיים יישארו בתחומה, כפי שיש יישובים ערביים בתחומי מדינת ישראל, ולא נצטרך לפנות אנשים כמו שפנו מימית, באמצעות כלובים, מנופים, ובכוח. אבל השאלה היא, מי רוצה לגור במקום כזה? מי רוצה לגור במדינה פלשתינית? האם אנחנו מאמינים שאותם יישובים יהודיים, אותם תושבים יהודים שגרים היום בשטחי יהודה, שומרון ועזה ירצו לגור שם? אני חושב שמרביתם לא ירצו לגור שם. לדעתי, ההגינות מחייבת – ואני אומר את זה ביושר מוחלט – לטפל בעניינם בצורה הוגנת מבחינה כלכלית. אני חוזר לעניין הכלכלי.

כבר היום, לפי דיווחים, מחיר המקרקעין – דירות ודברים אחרים – ביהודה, בשומרון ובעזה ירד לאדמה, משום שאין קונים. אני יכול להבין את זה. אם התחושה היא שזה עומד בפני פירוק וחיסול – וזאת התחושה, ואגב היא נכונה – מי יקנה? לדעתי, מוטלת חובה על ממשלת ישראל לפצות באופן הוגן את אלה שרוצים לצאת משם. אין מנוס.

אני רוצה לומר לכם, רבותי חברי הכנסת, אינני מתיימר לומר שנחה עלי רוח נבואה כלשהי, אבל עוד ב-22 במרס השנה הנחתי על שולחן הכנסת הצעת חוק לפיצוי מפוני יהודה, שומרון וחבל-עזה, ושם הצעתי ליישם את העקרונות של מה שעשינו בסיני. כמובן, צריך לעשות שינויים מפליגים, ואני מציע שכבר עכשיו נטפל בנושא הזה ברצינות הראויה. אני מתכוון להעלות את ההצעה לקריאה מוקדמת בעוד כשבועיים.

לדעתי, אנחנו צריכים לדעת, שכתוצאה מיישום האוטונומיה, אפילו לא כתוצאה מהקמת מדינה פלשתינית, יהיו יהודים שלא ירצו לגור שם, מכל מיני טעמים. אני חושב שאין זה צודק כלפיהם שנאמר להם: תמכרו את הדירה שלכם למי שירצה לקנות. באין קונה המחירים ירדו לאדמה. אני חושב שאלה שלא ירצו לגור שם, ממשלת ישראל צריכה, בהליך מסודר, לרכוש מהם את הנכסים ולנהל משא-ומתן מה עושים בנכסים האלה. יש הרבה מאוד אפשרויות, הרבה מאוד רעיונות.

אמרתי את זה, רבותי חברי הכנסת, משום שחזרתי לנקודת המוצא. הליכוד ניסה ליצור עובדות מוגמרות בנושא ההתנחלויות, כדי שלא יהיה אפשר לסגת ולא יהיה אפשר לוותר. אפילו מירון בבנישתי, שאני מבין שהוא היום מועמד מטעם מפלגת העבודה או רשימת "ירושלים אחת" של טדי קולק, הוא כבר היה בשלב שהוא השתכנע שהמצב בלתי הפיך. אני חושב שדווקא חברי האופוזיציה

מבינים עכשיו שהמצב הפיך – להם זה כואב, אני יכול להבין את זה – המצב הפך להפיך כתוצאה מההסכם.

לדעתי, אנחנו צריכים להתמודד עם ההיבטים הכלכליים של בעיית השלום, בצורה רצינית ולא חפזת. בהזדמנות זו אני רוצה להזכיר, שהחוק בקשר לפינוי סיני נחקק למעשה לאחר שהפינוי היה בעיצומו וכמעט הושלם. אני חושב שזה דבר לא טוב. אני חושב שחקיקה כזאת היא לא טובה. עדיין יש לנו זמן.

הכנסת הזאת צריכה לדון ברצינות בהיבטים הכלכליים שנוצרים כתוצאה מההסכמים שהושגו זה לא כבר.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

מדוע אתה חושב שיישובים ערביים יכולים להיות בתוך שטח מדינת ישראל ויישובים יהודיים לא יכולים להתקיים ביהודה ובשומרון?

אברהם פורז (מרצ):

חבר הכנסת הלפרט, אמרתי שאני מניח שהמדינה הפלשתינית תסכים לכך. אבל אני חושב שהחזון הציוני לא היה להביא יהודים לארץ-ישראל כדי שיגורו במדינה ערבית.

היו"ר י' עזרן:

הוא מתכוון שגם זה ארץ-ישראל, אפילו אחרי שיפנו.

משה פלד (צומת):

אברהם פורז (מרצ):

רבותי, אני נפגשתי עם פלשתינים, כחוק, במשך תקופות ארוכות. שאלתי אותם, מה עמדתכם לגבי היישובים היהודיים? אתם תובעים את פינויים כמו שהיה בסיני? במרבית המקרים התשובה היתה: מבחינתנו, שיגורו אצלנו. אנחנו נבטיח את שלומם. אנחנו נהיה מדינה דמוקרטית. אנחנו נהיה מדינה פתוחה. הם יוכלו לעשות אצלנו עסקים. הם יחיו אצלנו נהדר. אני אומר, לו אני הייתי – אני לא הייתי נשאר שם; ולא בגלל העובדה שתהיה התנכלות, ולא בגלל העובדה שתהיה סכנה לביטחוני וכו'. אני

חושב שהחזון הציוני הבסיסי אומר, שיהודים באו לארץ-ישראל כדי לגור במדינה יהודית ובאווירה יהודית. הם לא באו לחיות בטריטוריה של ארץ-ישראל. הם באו לחיות בקרב עם ישראל.

משה פלד (צומת):

אתה אומר שתהיה שם מדינה. נקודת המוצא היא שלא תהיה שם מדינה. אתה יוצא מתוך הנחה שתהיה שם מדינה, ואילו ראש הממשלה בכבודו ובעצמו אומר: לא תהיה מדינה פלשתינית.

אברהם פורז (מרצ):

הוא גם אמר שהוא לא ינהל משא-ומתן עם אש"ף. הוא אמר. בסדר.

אמרתי שאני מתכוון לומר את הדברים באופן גלוי. לא יהיה מנוס מזה. אני מניח שחלק יוכל לחיות במדינה הפלשתינית הזאת. אני מניח שחלק, בתור יזמים, אפילו ילכו ויעשו שם פרויקטים משותפים, ותהיה אווירה טובה. אני אומר, כעיקרון, איפה הייתי רוצה שיהודי יגדל את ילדיו. זה לא הטריטוריה קובעת. הוא צריך להיות בחיקו של – – –

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

בגלל האמון?

אברהם פורז (מרצ):

לא, לא הייתי אומר בגלל האמון. לא בגלל האמון. אני גם לא רוצה לגור בנצרת, ואני לא רוצה לגור באום-אל-פחם, ואני לא רוצה לגור בוואדי-עארה ולא בערוער ולא בשום יישוב ערבי, ואני מכבד את כל המקומות האלה. אני מטייל שם, אני אוכל חומס שם, אבל בעיקרון אני חושב, שאם אתה רוצה לחיות, אתה רוצה לחיות בשכונה יהודית, בבתי-ספר יהודיים, באווירה יהודית. זה חלק מהחזון הציוני.

היו"ר י' עזרון:

ובכל זאת לא היית גר בבורו-פארק, אני מבין.

אברהם פורז (מרצ):

אני חושב שהחזון הציוני הוא לא לגור בקרב גויים. אגב, מי שלא רוצה את החזון הציוני, זכותו לגור גם בניו-יורק, בפאריס, במוסקבה ובמקומות אחרים. תודה רבה.

הי"ר י' עזרן:

אני מודה לו מאוד על ההקפדה על הזמן.

אדוני השר, בבקשה, ישיב.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הייתי בארצות-הברית בחודש ספטמבר 1992, כאשר התנהל הדיון על אישור הערביות בקונגרס האמריקני. ומיותר כמובן שאני אזכיר לחבר הכנסת לנדאו – ואני שמעתי את טיעוניו, שגם הליכוד יכול היה לקבל את הערביות – שהליכוד לא יכול היה לקבל את הערביות מכיוון שהיתה לו מדיניות של השקעות בלתי פוסקות בשטחי יהודה, שומרון ועזה, כתוצאה מתפיסה מדינית מסוימת, והדבר עמד בסתירה מוחלטת לנכונות של הממשל האמריקני לתת את הערביות.

אנחנו לא שינינו את המדיניות במדינת ישראל כממשלה כדי לקבל את הערביות, כי גם אלמלא הערביות לא היינו משקיעים את הכספים שאתם השקעתם ביהודה, בשומרון ובעזה. כך שלא היתה בזה קבלת תמורה בגין כפייה לדרך מדינית שלא רצינו אותה.

לפני הבחירות אנחנו אמרנו את זה לציבור כולו במדינת ישראל, שהיה ונצח בבחירות ונקים ממשלה, נפסיק להשקיע אותן השקעות שאתם השקעתם ללא הרף ביהודה ובשומרון ובעזה, ולטעמי גם ללא צורך וללא טעם, מתוך מגמה ברורה ליצור מצב שלא נוכל להגיע לאיזה הסכם שלום עם הפלשתינים, וזאת היתה מדיניותכם.

לכן, כל העלאת הנושא, שבאה להציג את העניין כאילו עשינו מהלכים של כניעה על מנת לקבל את הערביות, אינה ממין העניין, שכן בוא נגיד שנושא הערביות לא היה עומד על הפרק – הרי גם אז היינו משנים את המדיניות ברוח הדברים שהאמנו בהם מדינית ועניינית, ללא כל קשר לנושא הערביות.

אני גם רוצה להעיר הערה – כי שמעתי את הערת הביניים של היושב-ראש, שאמר שנושא הערביות שנוי במחלוקת.

הי"ר י' עזרן:

לא, לא, סליחה. אני חזרתי בי. אני אמרתי: אולי לא נצטרך.

שר האוצר א' שוחט:

הבנתי. אני בכל אופן אומר, שנושא הערבויות חשוב למשק הישראלי. אני רוצה להגיד, שהאזרח האמריקני לא משלם כסף בערבויות. הוזכר כאן על-ידך הנושא של ה-SCORING, שהוא ערבות להחזר החוב. מתן הערבויות הוא חשוב מאוד, שכן אנחנו מגייסים כסף יחסית בזול בשוק ההון בניו-יורק. אנחנו מגייסים כסף כמעט באותו מחיר שמגייס הממשל האמריקני ל-30 שנה עם עשר שנים שבהן איננו מחזירים אלא את הריבית. אנחנו לא היינו יכולים לגייס כסף כזה ללא ערבות הממשל האמריקני. ואנחנו משלמים 4.5%, מה שנקרא SCORING בזמן הגיוס, באופן חד-פעמי, כמוכן, זה לא לאורך כל 30 השנה, וזה מעלה לנו בערך ב-0.5% את עלות הגיוס.

אני רוצה להגיד, שגם נושא ה-SCORING הוא נושא, שכל שנה אנחנו מנהלים עליו מאבק. והשנה בוודאי חלק מחברי הכנסת, שעוסקים בעניינים הכלכליים, עקבו אחרי העניין, שכן ה-CBO בקונגרס האמריקני דיבר על 13%, ואם היינו משלמים 13%, לא היה כדאי לקחת את הכסף, שכן אנחנו מגייסים כסף יותר בזול. אבל, לשמחתי הרבה, גם באדמיניסטרציה וגם בקונגרס עצמו אנחנו הצלחנו לשמר את השיעור של 4.5%, כפי שהיה במנה הראשונה, ואני שמח על כך.

אני רוצה לתקן את דבריך בדבר אחד, חבר הכנסת לנדאו: הנושא של הורדת הסכום אל מול ההשקעות ביהודה, בשומרון ובעזה היה נושא שלא נקבע על-ידי הנשיא, אלא, למיטב ידיעתי וזיכרוני, בקונגרס ובסנאט נקבעו הדברים, ולא קסטן ולא אינוואי, אלא סנטורים אחרים העלו את העניין. יכול להיות – אני אומר לפי מיטב זיכרוני, שכן אינני יכול להגיד את זה בודאות מוחלטת, אבל צריך לזכור שאנחנו ידענו שלנו עומדת להיות מדיניות של הפסקת השקעות ביהודה ובשומרון.

אנחנו התחייבנו כלפי האמריקנים, ואנחנו מדקדקים בזה עד הסכום הקטן ביותר, למיין את ההשקעות הנוספות ביהודה ובשומרון כפי שהן יהיו במדידה מספטמבר לספטמבר, וכך עשינו לקראת האישור של הערבויות בסכום נוסף של 2 מיליארדי דולר ולקראת אישור ה-SCORING והיכולת לגייס את הכסף.

יש ויכוח, שמעתי את חבר הכנסת פורז, שמעתי אותך, חבר הכנסת לנדאו, ויש דעות שונות בעניין הזה, האם מתחייבת כתוצאה מהחוק הורדה בלתי נמנעת על-ידי הממשל, והאם המהלך הוא מהלך כפוי, שהנשיא איננו יכול להתחמק ממנו. ואני מודה ומתוודה: יש דעות שונות בעניין והנושא מצוי בבדיקה. לטענת האמריקנים, הדבר מחויב כתוצאה מהחקיקה בקונגרס האמריקני, ולמעשה לנשיא אין חופש פעולה, והסכום של 430-437 מיליון דולר הועבר על-ידינו, שכן אנחנו פיתחנו מערכת של דיווח דרך הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לפי סעיפי התקציב, כדי לעמוד בהסכם. אין לנו שום עניין שלא להגיד את האמת לאמריקנים. ואכן הסכום הועבר לפני כחודש וחצי אל הממשל האמריקני, ולא ידענו מה יהיה עם העניין הזה. ואכן האמריקנים טוענים, ואנחנו בודקים עכשיו את העניין עוד הפעם במערכת משפטית מסוימת, האם באמת הדבר הזה הוא בלתי נמנע. אבל לאחר שהממשל האמריקני פנה לקונגרס וביקש להוריד את 430 מיליון הדולר, לנו לא יכולה להיות טענה עניינית, לא פוליטית ולא יורידית, שכן הדבר נגזר מתוך ההסכם.

דרך אגב, ההערכה שלי היא, שבשנת הכספים הבאה הסכום יהיה נמוך הרבה יותר, כי הרי אנחנו יודעים שהפסקנו השקעות בבנייה והשקעות רבות בתשתית, וחלק גדול ממרכיב הסכום הוא למעשה עבודות מתמשכות שלא יכולנו להפסיק אותן מבחינת החוזים עם קבלנים, מבחינת הגמר של עבודות

מסוימות. אני מניח שהסכום יהיה נמוך הרבה יותר. אינני יכול לנקוב בסכום, אבל הוא בוודאי יהיה בעשרות אחוזים נמוך יותר מכפי שהוא היה השנה.

אשר לעצם העניין, אני חושב שאנחנו צריכים את הערביות. הערביות משמשות אותנו גם כמטרייה של רזרבה של מטבע חוץ במסגרת החשבון הלאומי שלנו והרזרבות שיש, ולהשקעות המאופיינות כהשקעות לאורך זמן, הכסף הזה יינתן באמצעות המערכת הבנקאית. וידוע שחברת החשמל היא הגוף הראשון שפנה לבקש כ-800 מיליון דולר מהסכום הזה, ו"בק טו בק" או בריבית כזאת שלמעשה תכסה את הריבית שהממשלה משלמת בגין איגרות החוב האלה. זה יזרז את הפעילות של חברת החשמל בבניית תחנות כוח. אנחנו מעוניינים שתחנת הכוח אשקלון תיכנס לעבודה הרבה יותר מהר מכפי שתוכנן. אנחנו נמצאים בקצה יכולת ייצור החשמל שלנו. ואני רואה בהשקעות בחשמל ובתשתית אחד הדברים החשובים לפיתוחו של המשק ולאספקת חשמל סדירה.

על-פי ההסכם עם האמריקנים, 600 מיליון דולר מועברים לעבודות תשתית שנעשות במסגרת התקציב – – –

דן תיכון (הליכוד):

מתוך 2 מיליארדי הדולר?

שר האוצר א' שוחט:

מכל 2 מיליארדים יש הסכמה על 600 מיליון דולר. והדבר הזה בעצם בא לממן פעולות פיתוח, שכפי שכולכם יודעים, אנחנו הגדלנו מאוד את היקפן במעבר מ-1992 ל-1993, ובעוד כשבועיים, כאשר יונחו ספרי התקציב לשנת 1994 על שולחן הכנסת, תראו שבסכומים העיקרים שבהם אנחנו מדברים יש גם השנה לא רק שימור המצב הקיים במעבר מ-1992 ל-1993, אלא גידול נוסף מ-1993 ל-1994. לכן אני מייחס חשיבות רבה, בניגוד לכל מיני הרהורים וערעורים, לנושא הערביות, ואני חושב שחשוב מאוד שנמשיך לקבל את הכסף.

אולם, אם ירדנו ב-437 מיליון דולר ובשנה הבאה נגייס מיליארד ו-563 מיליון דולר, אם עשיתי את החשבון נכון, ונדמה לי שעשיתי אותו נכון – – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

אמרת 430.

שר האוצר א' שוחט:

אמרתי שאנחנו דיווחנו על 430 מיליון דולר, וההורדה היתה 437 מיליון דולר. לכן, אנחנו נשארנו עם מיליארד ו-563 מיליון שקל. אני חושב שזה סכום נכבד. אני לא חושב שהורדת הסכום הזה תביא לאיזה זעזוע. הסכומים האלה חשובים, כפי שאמרתי, לניצול מטבע-חוץ שיש לנו להשקעות ולפרויקטים ארוכי טווח ולמימון תשתיות באמצעות הממשלה.

אני לא חושב שהאמריקנים הביעו אי-אמון במשק הישראלי או בצד הפוליטי. האמריקנים פעלו מתוך הבנה יורידית של החקיקה בקונגרס האמריקני, ולכן אני חושב שהבעיה היא לא פוליטית אלא בעיה משפטית שצריכה להיבדק.

אשר לעניין, אני חוזר ואומר, בעיקר לחבר הכנסת לנדאו ולחבריו, הרי אתם מאוד רציתם את הערביות האלה, והאמת היא שהתחלת הפעולה היתה שלכם, רק לא הצלחתם לקבל אותן, כפי שאני אומר שכן היו קונפליקט ואי-הסכמה ברורה עם הממשל האמריקני.

אנחנו ביצענו את המדיניות שלנו. שבוע לאחר הקמת הממשלה, שר השיכון ואני הודענו על הפסקת הבנייה באזורי יהודה ושומרון, בעצם אי-התחלת בנייה חדשה. אין ספק שרוח ההסכמה בין ראש הממשלה, אשר ביקר אצל הנשיא בוש, ושינוי המדיניות יצרו את המסלול האפשרי לקבלת הערביות.

אני חוזר ואומר, צריך לראות בעניין הזה בעיה משפטית ולא בעיה פוליטית מכל סיבה שהיא. תודה רבה.

הי"ר י' עזרון:

אדוני השר, יש כמה שאלות אליך, מגיע להם בהחלט, אם יואיל השר.

שר האוצר א' שוחט:

בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

כבוד השר, הממשלה אכן הודיעה שהיא מקפידה את הבנייה וההתנחלויות, אבל עמדתה היתה שהדבר לא יכלול את מזרח-ירושלים ולא יכלול את ההתנחלויות הביטחוניות, כפי שאני מאמץ את ביטוי ואת ניסוחיו של ראש הממשלה. אליבא דשיטתכם, כאשר ראש הממשלה מר רבין נפגש עם מר בוש, מדוע איננו מתקש ועומד על כך שהבנייה במזרח-ירושלים והבנייה בהתנחלויות הביטחוניות – בבקעת-הירדן, במעלה-אדומים וביתר המקומות – מדוע הם לא יהיו מחוץ לאותה תקנה שמחילה עלינו את הסנקציה אם נבנה שם? תודה רבה.

שר האוצר א' שוחט:

למיטב ידיעתי, הסכום הזה לא כולל את מזרח-ירושלים.

דן תיכון (הליכוד):

מה זה "למיטב ידיעתי"? תגיד אם זה כולל או לא כולל.

שר האוצר א' שוחט:

אמרתי, שלמיטב ידיעתי הסכום לא כולל את מזרח-ירושלים. נקודה.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת זאבי, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני השר, אני מבין שהקנס הוא בשל בנייה מעבר ל"קו הירוק", השקעות מעבר ל"קו הירוק". בהיגיון הזה, התרומה של ראש המגבית הישמעאלית המיוחדת, שמעון פרס, של 25 מיליון דולר, האם היא גם כן לא צריכה להיות נקנסת? זו השקעה שלנו באוטונומיה שמעבר ל"קו הירוק".

תרשה לי עוד שאלה אחת, כשר בישראל, שמענו פה היום הגדרה חדשה של הציונות – שמטרת הציונות לבנות חיים יהודיים. יכולנו לעשות זאת גם בברוקלין וגם במנצ'סטר.

חיים אורון (מרצ):

אמרנו שלא.

רחבעם זאבי (מולדת):

שמענו פה הגדרה חדשה של הציונות.

הי"ר י' עזרו:

חבר הכנסת חיים אורון, שואלים את השר.

חיים אורון (מרצ):

חיים יהודיים, זה לא לכבוד השר.

הי"ר י' עזרו:

אבל שואלים כאן את השר. אדוני, אם כך, אתה יכול להתערב בכל נושא. אנחנו – – – בחיים וזכותך להתערב באיכות החיים.

רחבעם זאבי (מולדת):

האם ההגדרה הציונית שאנחנו גדלנו עליה והתחנכנו עליה – אתה בתנועת הנוער שלך, בבניית ערד וכן הלאה – היא לא ההגדרה הנכונה, שאנחנו שבים לבנות ולהתקיים כחברה יהודית בארץ אבותינו? האם שכם, חברון, גלגל, אינן ארץ אבותינו?

חיים אורון (מרצ):

דן תיכון (הליכוד):

אי-אפשר לומר מלה בלי שאתה תגיב?

שר האוצר א' שוחט:

חבר הכנסת זאבי, הרעיון של הורדה מתוך 25 המיליון, אשר אנחנו התחייבנו בוועידה הבין-לאומית, לתת במשך חמש שנים, יהיה כאשר יהיה לנו חשבון – אני מתכוון לחשבון כספי – משותף ומלא עם הפלשתינים, ואז יכול להיות שזה ירד מסך הכול. אני רוצה להזכיר, שאין שום קשר בין הדברים. אנחנו מדברים על כסף שאנחנו לווים וצריכים להחזיר. אם אנחנו לא נקבל את האישור אנחנו לא נלווה את הכסף ולא נחזיר אותו.

רחבעם זאבי (מולדת):

אבל התרומה לפלשתינים זו השקעה מעבר ל"קו הירוק".

היו"ר י' עזרון:

אי-אפשר לנהל כך את הדיון.

שר האוצר א' שוחט:

אשר לשאלתך, האם ההשקעה מעבר ל"קו הירוק", כפי שאמרת, בשכם או בכל מקום אחר, האם אני רואה אותה, כמי שרואה את עצמו ציוני וחושב שצריך לבנות את הארץ – יש בינינו הבדל גדול, כפי שאתה יודע, אני חושב שאנחנו חייבים להגיע לפתרון מדיני כלשהו, ואני מכיר בעובדה שחיים בארץ הזאת שני עמים. אני חושב שאנחנו צריכים להתפשר ולהגיע לחיים ביחד. אני מקווה מאוד שהמהלך הזה יצליח. אבל השאלה שלך מביאה אותנו לוויתור היסודי בינינו – איך צריך להיות הפתרון המדיני בתוך תחומי ארץ-ישראל.

רחבעם זאבי (מולדת):

— — — הגדרת הציונות.

שר האוצר א' שוחט:

כאן, כפי שאתה יודע, יש בינינו מחלוקת, אף שלגבי המטרות שאנחנו רוצים להשיג, שפה יהיה ליהודים מקום לחיות במדינה יהודית, אני מניח שבעניין הזה ובכותרת הזאת שנינו יכולים להשתבח. אבל בהכרת המציאות הפוליטית ועל דרך הפתרון יש בינינו הבדל גדול. אני מקווה שהדרך שבה אני מאמין, שהביאה למהלכים מסוימים, אכן תוכח כדרך שנותנת את הפתרון הנכון, גם בכותרת שאתה מציב לעצמך.

היו"ר י' עזרון:

תודה, אדוני השר, שהתפנה לעשות גם בענייני התורה, ולא רק בקמח.

אברהם פורז (מרצ):

מה אתה מציע?

היו"ר י' עזרן:

ובכן, מה אדוני מציע?

שר האוצר א' שוחט:

אין לי התנגדות שהנושא יועבר לוועדת הכספים.

היו"ר י' עזרן:

יש הצעות אחרות. חבר הכנסת לס מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת לנדאו; אחריו – חבר הכנסת תיכון מבקש להסיר הצעתו של חבר הכנסת פורז. בבקשה.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להסיר את הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת לנדאו, מהטעם שמזר שהצעה כזאת מגיעה מצדו של מי שלא הצליח להביא אפילו דולר שחוק אחד מארצות-הברית, ועכשיו הוא בא ומלין על העניין, כאשר הוא יודע היטב שכל העניין כולו הוא תוצאה של הפקרות תקציבית של הממשלה הקודמת, שחתמה על חוזים רב-שנתיים, פרי באושים שמחייב גם את הממשלה הזאת, לצערי. אני מקווה שבשנה הבאה זה לא יקרה, שהערבויות יגיעו לקליטת העלייה ולא להתנחלויות מיותרות. לכן, צריך להסיר את הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת לנדאו.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת דן תיכון, בבקשה, במסגרת הנוהל. לא אמרתי כמה זמן. אמרתי: במסגרת הנוהל. אדוני ישים לב. אני לא מגביל אותך.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ההסכם איננו הסכם חשאי. במשך שנה אני מבקש שההסכם יוצג בפני חברי הכנסת. מי שמכבד את הכנסת, צריך להניח את ההסכם לפחות על שולחן חברי ועדת הכספים, שהרי אם לא כן אנחנו חוששים-חושדים שיש בהסכם סעיפים שאנחנו לא מודעים להם.

הצורה שבה ניהלו את המשא-ומתן היתה צורה רשלנית ביותר. רבין, שנתמנה זה לא כבר כראש ממשלה, נסע להיפגש עם הנשיא בוש בבניבקנפורט, ואילו שלושת הפקידים הבכירים: נויבך, פרנקל הנגיד ויונס, החשב הכללי, שניהלו את המשא-ומתן, נשארו בושינגטון כשנוהל המשא-ומתן בבניבקנפורט, ובעצם נציגי ישראל לא היו בעת שסוכם המשא-ומתן.

לכן מתעוררות כל מיני שאלות באשר לטיב המשא-ומתן שסוכם על-ידי האנשים הלא-מתאימים באותו אירוע.

אבל, כאמור, משיוצג החוזה אנחנו גם רוצים לראות איך וכיצד ניכו האמריקנים את הסכום של 437 מקביל ל-430 שהאוצר הציג. את כל המסמכים האלה אני מבקש להציג בפנינו באופן רשמי.

היו"ר י' עזרן:

זאת שאלה. מה ההצעה?

דן תיכון (הליכוד):

נכון לעכשיו, במשך שנה לא הוצגו המסמכים. לכן אני מבקש להסיר, מטעמים פרוצדורליים. נשמח אם כל המסמכים הללו יוצגו בפני ועדת הכספים בעת שהנושא יידון.

היו"ר י' עזרן:

תודה. ובכן, רבותי, יש לנו כאן שתי הצעות. חבר הכנסת המציע, חבר הכנסת פורז, אתה מסכים להצעת השר?

אברהם פורז (מרצ):

כן.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת לנדאו, מסכים?

עוזי לנדאו (הליכוד):

מסכים.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, יש לנו כעת שתי הצעות, להעביר לוועדה או להתנגד, שפירושו להסיר. נא להצביע.

אברהם פורז (מרצ):

מי שבעד – לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

ברור. נגד – להסיר.

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים נתקבלה.

דן תיכון (הליכוד):

זה היה ביחד?

היו"ר י' עזרן:

כן. ביחד, לא נורא.

דן תיכון (הליכוד):

אם כך, תרשום שאני – – –

היו"ר י' עזרן:

הנה, אדוני נרשם.

דן תיכון (הליכוד):

לא יכול להיות שאני מבקש להסיר וגם מצביע בעד.

היו"ר י' עזרן:

אז מה אדוני רוצה?

דן תיכון (הליכוד):

לכן אני לא משתתף.

היו"ר י' עזרן:

בבקשה. נמנע אם כן. אם כך, שישה בעד – – –

דן תיכון (הליכוד):

לא נמנע, לא משתתף.

היו"ר י' עזרן:

לא משתתף. בבקשה. מה זה, פורמלית? בסדר. שמעתי. אדוני מקפיד על התקנון, בהחלט. אם כן, שישה בעד, אין מתנגדים, אחד נמנע ואחד לא משתתף.

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה שתבין.

היו"ר י' עזרן:

אדוני, הבנתי.

דן תיכון (הליכוד):

אני לא יכול לבקש להסיר ולהיות בעד.

היו"ר י' עזרן:

אדוני, הסכמתי ואמרת: אחד לא משתתף. מה אדוני רוצה? לכן אני קובע שהנושא יעבור לוועדת הכספים לפי הסכמת השר והמציעים. תודה.

הצעה לסדר-היום תשלום הפרשה מלאה לקרן השתלמות לעובדי המגזר הציבורי

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעה לסדר-היום מס' 2257, של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי: תשלום הפרשה מלאה לקרן השתלמות לעובדי המגזר הציבורי. בבקשה. ישיב שר האוצר.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, הנושא שאני מבקשת להעלות על סדר-יומה של הכנסת נוגע לרבבות עובדים במגזר הציבורי, עובדי מדינה ועובדים אחרים בסקטור הציבורי.

שורש הבעיה הוא בהתחמקות השיטתית של האוצר, שנמשכת כבר שנים, מלמלא אחר הוראות חוק שכר מינימום כרוחו וכלשונו. לאחר שבשנת 1987 חוקקה הכנסת את חוק שכר מינימום, האוצר לא עדכן את שכר היסוד המשולב של עובדי המגזר הציבורי, של עובדי המדינה, בהתאם לחוק הזה. כתוצאה מכך, במשך השנים מספר גדל והולך של עובדים קיבלו שכר יסוד משולב, שנפל משכר המינימום.

במקום לנהוג ביושר במשך כל השנים האלה ולקבוע ששכר המינימום, שהוא חוק במדינת ישראל, הוא רצפת השכר בסקטור הציבורי, החליט האוצר להתחכם, לא להעלות את שכר היסוד, ובמקום זה להמציא את ההמצאה הידועה בשם "השלמת הכנסה". מאז הופיע בתלושי השכר של עובדי המדינה ועובדי הסקטור הציבורי האחרים הסעיף המכונה "השלמת הכנסה", שכחלוף השנים הלך וגדל, הלך וגדל, ככל ששכר היסוד המשולב של העובדים נשחק. ההשלמה הזאת קיבלה בעצם תוקף של מרכיב מוזר בשכר.

הנושא הזה נוגע ל-50,000 עובדי המדינה, אבל גם לעובדי המגזר הציבורי האחרים: רשויות מקומיות, מוסדות להשכלה גבוהה, הסוכנות וכו'. לפי החישובים, נכון לשנה זו, השלמת הכנסה הממוצעת אצל עובדי המדינה היתה בגובה של 250 שקל לחודש.

על העיוות הזה ששמו השלמת הכנסה הוסיף האוצר עיוות נוסף, שאפשר לכנותו עיוות על עיוות. העיוות הנוסף שבו מדובר הוא בקשר להפרשות האוצר לקרן ההשתלמות. קרן ההשתלמות היא זכות שחלה היום על כל עובדי המדינה וגם על עובדים אחרים במגזר הציבורי, והיא מורכבת מהפרשה בת 10%, המתחלקת כך: 7.5% מהמשכורת מפריש האוצר או המעביד הציבורי, 2.5% העובד, תוך שהוא מקבל על זה הטבת מס.

החוק וההסכמים מחייבים את האוצר, וחייבו אותו כל השנים, להפריש לקרן ההשתלמות על כל המשכורת. אבל האוצר נתן הוראה מפורשת לאלה המחשבים את השכר, שלא להפריש לקרן ההשתלמות על החלק מהמשכורת המכונה "השלמת הכנסה". כך במשך שנים הוסיף האוצר חטא על פשע ולא הפריש לזכות העובדים את כל הסכום שהיה צריך להפריש לקרן ההשתלמות.

מה פירוש הדבר? אם השלמת הכנסה הממוצעת לעובד מדיה היא 250 שקל, הרי ההפרשה לקרן השתלמות שלא שולמה, שהיא 10% מהשכר, היא 25 שקל לחודש; כאשר רוב הסכום משולם על-ידי המעביד, במקרה זה האוצר. בחישוב שנתי זוהי גזלה של 300 שקל בממוצע, שלא הועברו לחשבון האישי של עובד המדינה או עובד המגזר הציבורי.

מאחר ש-60% מעובדי המדינה קיבלו השנה השלמת הכנסה, מדובר ב-30,000 עובדים. אם לוקחים את 300 השקלים, שהם הגזלה השנתית הממוצעת מכל עובד, ומכפילים ב-30,000 עובדי מדינה, אנחנו מקבלים גזלה שנתית של כ-9 מיליון שקל כוללת, מתוך זה קרוב ל-7 מיליון שקל גזלת האוצר ישירות.

נוסף על כך, מאחר שתשלום השכר לגבי עובדי המדינה חל גם על המגזר הציבורי, מדובר בקבוצות גדולות נוספות של עובדים. לכן אני מעריכה שמדובר בסכום גזלה שנתי של 12 מיליון שקל.

אלא שאנחנו מדברים לא רק על הגזלה הנוכחית. השלמת הכנסה החלה ב-1988/89. לכן, לפי הערכתי, מדובר בגזלה מצטברת, מעובדי המדינה בלבד, של 35 מיליון שקל, ומכלל עובדי המגזר הציבורי – בערך 50 מיליון שקל, וזאת לפני שהבאנו בחשבון שהכספים בקרן ההשתלמות צוברים ריבית, בלי להביא בחשבון את הפסד הטבות המס שנגרם לעובדים, וכו' וכו'.

רבתי חברי הכנסת, ב-1 ביולי נכנס לתוקפו הסכם השכר החדש שחל על עובדי הדירוג האחד, המונים 22,000 איש מקרב עובדי המדינה. ההסכם הזה ביטל את הפרקטיקה של השלמת הכנסה. אני לא רוצה להיכנס עכשיו לגופו של ההסכם הבעייתי הזה, אבל לגבי ההפרשה לקרן ההשתלמות, הבדיקה שלי הוכיחה, שהמצב מחייב עוד הפעם לבדוק מה קורה.

אני ביקשתי וקיבלתי תלושי שכר של עובדים במשרד הבריאות, והתמונה היא כזאת: אצל עובדת אחת מצאתי, שבחודש מאי לא הפריש האוצר לקרן ההשתלמות על השלמת הכנסה, ולכן הוא שילם עבורה רק 124 שקל, במקום 141 שקל, כלומר 17 שקלים פחות. אך בחודש ספטמבר כבר שילם האוצר כפי שקבוע בחוק, כלומר על כל הסכום. אצל עובדת אחרת הסתבר דבר מוזר ביותר, שדווקא בחודש ספטמבר היא קופחה עוד יותר, ובמקום 154 שקל שילם האוצר רק 89 שקלים לקרן ההשתלמות.

אני מביאה את שתי הדוגמאות האלה כדי לטעון, שגם לאחר שנחתם הסכם השכר החדש, עדיין, לדעתי, המצב בשטח מחייב בדיקה לגבי עובדי הדירוג האחד. אבל ברור שגם לגבי העובדים האלה חייב האוצר להחזיר להם את הגזלה שנעשתה בשנים הקודמות. אבל על הסכם השכר הזה, החדש, לא חתומות קבוצות גדולות של עובדים, הממשיכות לקבל השלמת הכנסה. למשל, אצל העובדים הסוציאליים, 50% מקבלים השלמת הכנסה. אצל האחיות – 70% מקבלות השלמת הכנסה. למקבלי השלמת הכנסה שייכים גם עובדי ההוראה, עובדי מוסדות להשכלה גבוהה, מוסמכים במדעי החברה והרוח וכו', לגביהם הגזלה הזאת של האוצר, שאינו מפריש לקרן ההשתלמות על השלמת הכנסה, חלה גם עכשיו, גם בחודש הזה.

אוסף ואדגיש, שהגזלה במשך השנים האלה, כתוצאה מאי-תשלום מלא לקרן ההשתלמות, פגעה דווקא במקבלי השכר היותר-נמוך במגזר הציבורי, בחלשים יותר, באלה שקיבלו השלמת הכנסה. ואני רוצה להוסיף ולהדגיש, ש-80% מאלה שבכלל מקבלים השלמת הכנסה הם נשים. לכן הפרקטיקה הנלוזה הזאת של האוצר פגעה קודם כול בנשים עובדות המדינה ובמגזר הציבורי.

אני רוצה לסכם ולהציג את הדרישות הבאות מהאוצר: ראשית, האוצר חייב להודות שהוא נתן לחשבי השכר הוראה לא נכונה, תוך הפרה בוטה של חוק שכר מינימום ושל ההסכם בדבר ההפרשה לקרן ההשתלמות. שנית, האוצר ויתר המעסיקים במגזר הציבורי חייבים להפסיק מייד את הפרקטיקה הזאת לגבי אותם עובדים שעדיין יש בתלוש השכר שלהם המרכיב שנקרא "השלמת הכנסה". דרישה שלישית, צריך לבדוק אם תוקן עניין ההפרשה לקרן ההשתלמות לגבי כל עובדי הדירוג האחד, שלגביהם כבר יש הסכם. ודבר רביעי ומהותי ביותר, על האוצר להחזיר לכל העובדים, שרובם, כפי שציניתי, נשים עובדות, את כל הסכומים שנגזלו מהם מחמש השנים האחרונות. תודה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. אדוני השר, בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, שמעתי את דבריה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. הנושא הועלה בפני לראשונה לאור הצעתך לסדר-היום. אני רוצה לבדוק את כל הנושא גם מהיבט ההיסטוריה של הדבר, גם מבחינת מה קורה, האם היתה הצדקה למהלך הזה או לא היתה, גם מבחינת העתיד. אם מגישת ההצעה תסתפק בכך שאני מבטיח לה שבתוך שבוע-שבועיים היא תקבל ממני תשובה מוסמכת על הסוגיה שהעלתה, נראה לי שזה הפתרון הנכון. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

האם גברתי המציעה מסתפקת?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא.

האשם מחאמיד (חד"ש):

אני מציע להעביר לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

השר רוצה לבדוק את הנושא לעומק. הוא לא יכול להתייחס, הוא אומר, הוא רוצה לבדוק.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

בסדר, אפשר לדון בוועדה.

שר האוצר א' שוחט:

אני חוזר ומציע: יכול להיות שהתשובה שלי תספק. אם לא, בוודאי תוכלי לעשות כל מה שתרצי בעניין. אני אמרתי שהנושא מחייב בדיקה משפטית – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני מציעה שאדוני יבדוק ונעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

יש פה הצעה לבדוק, דהיינו להעביר את הנושא מסדר-היום, ויש הצעה של המציעה להעביר לוועדה. מה אדוני רוצה?

האשם מחאמיד (חד"ש):

אני מציע להעביר לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

אדוני לא יכול להציע, משום שהוא לא המציע, אבל שמעתי בכל זאת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני לא יכולה להציע להעביר לוועדה, רק הוא.

היו"ר י' עזרן:

נכון, תודה.

שר האוצר א' שוחט:

אין לי התנגדות שזה יעבור לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, נצביע כעת. מי בעד העברת הנושא הזה לוועדה? מי נגד?

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 6

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, שישה בעד, אין נמנעים, אין מתנגדים. אני קובע שהצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי תעבור לוועדת הכספים.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י' עזרן:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת האתיקה מיום כ"ז בתשרי התשנ"ד בעניין קובלנתו של חבר הכנסת רחבעם זאבי נגד חבר הכנסת תופיק זיאד; ועוד הונחה החלטת ועדת האתיקה מיום כ"ז בתשרי התשנ"ד בעניין קובלנתה של חברת הכנסת יעל דיין נגד חבר הכנסת מנחם פרוש. תודה.

הצעות לסדר-היום

התרחבות מעגל העוני

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים לנושא הבא. ברשותך, גברתי השרה, אני מקדים כאן איזה נושא משום שהמציע עדיין לא נמצא. לפי הסדר היתה פה הצעה של חבר הכנסת דוד מנע. אם כן, הצעה לסדר-היום: התרחבות מעגל העוני, מס' 2277, של חבר הכנסת דוד מגן. איננו. אם כן, אותה הצעה של חבר הכנסת חיים אורון, מס' 2281. בבקשה, חבר הכנסת חיים אורון.

אני רואה שגם חברי הליכוד לא נמצאים היום להעלות הצעות שהציעו.

משה קצב (הליכוד):

לא "חברי הליכוד", חבר הליכוד.

היו"ר י' עזרן:

גם דוד מנע.

משה קצב (הליכוד):

הבעיה בשם הפרטי.

חיים אורון (מרצ):

החברים עייפים אחרי השבוע הראשון.

היו"ר י' עזרן:

אני אומר זאת כדי להקדים. אפשר לחפש אותו. בבקשה, אדוני.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, גברתי שרת העבודה והרווחה, חברי הכנסת, אני לא בטוח שההצעה שאני הצעתי זהה להצעתו של חבר הכנסת דוד מגן. קיוויתי לשמוע את דבריו ואז הייתי יודע אם זו אותה הצעה. בפנייה שפניתי לדיון דחוף בהצעה ההגדרה היתה: התרחבות הפער, ולא שאלת מעגל העוני. מבחינה זאת אני אומר, שראוי היה שעל ההצעה הזאת יענה שר האוצר, לא חס וחלילה משום שאני חושב ששרת העבודה והרווחה לא יכולה לענות על השאלה הזאת – יש לי, אגב, הרגשה שבהרבה מאוד תחומים הפער בינינו אולי קטן יותר מכפי שהוא עם שר האוצר בשאלה – אבל כל הנושא שאני מתכוון להעלות הוא לא בתחום ההנחה שהתמודדות עם שאלת העוני היא באמצעות פעולות של קצבה, תמיכה, סעד וכו', אלא לראות בנושא הפער ההולך ומעמיק בחברה הישראלית, גם במונחים מוחלטים – תהליך העמקת הפער הוא אחד המאפיינים המרכזיים, החברתיים והכלכליים במדינת ישראל, ולתהליך הזה אין תשובה בכלים שבידי משרד העבודה והרווחה. יש תשובות חלקיות, המשרד הזה יכול לשפר, המשרד הזה – במידה שיועמדו לרשותו תקציבים מתאימים, ובעיקר

הביטוח הלאומי – יכול לתקן עיוותים שהפער יוצר, אבל אני דווקא מתכוון להתייחס ולהתמודד עם השאלה המרכזית, שבאה לידי ביטוי בפרסום האחרון של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, והוא האיר אותה באור נוסף.

אלה נתונים שפורסמו זכו לפרסום מסוים במהלך השבועות האחרונים: בעוד ההכנסה הממוצעת במדינת ישראל בשנת 1992 גדלה ב-4%, ההכנסה של העשירון התחתון לא גדלה כלל, והפער בין העשירון העליון לעשירון התחתון גדל משיעור של פי 9.8 לשיעור של פי 10.1. לא מדובר בתופעה חד-פעמית, מדובר בתהליך מתמשך, כאשר במשך שלוש שנים הפער העמיק ב-6%, ובמשך חמש שנים גדל הפער ב-10%. או, במונחים מדויקים יותר: אם בשנת 1990 קיבלו שני העשירונים העליונים 40.3% מסך כל ההכנסה ושני התחתונים קיבלו 7.2%, ב-1992 קיבלו שני העשירונים העליונים 42.2% והתחתונים ירדו ל-6.7%.

גברתי שרת העבודה והרווחה, מדובר פה בתהליך שקודם כול מכחיש תיאוריה מאוד נפוצה בתוכנו, שכאשר יש צמיחה, כאשר העוגה גדלה, היא מתחלקת באופן שווה בין כולם. לא רק זאת, אלא שתיאוריית הטפטוף המפורסמת אומרת, שכאשר העוגה גדלה, השכבות התחתונות מקבלות יותר, ולכן לא צריך להיאבק לטובתן. התשובה היחידה היא צמיחה, והצמיחה כשלעצמה מסדרת טוב יותר את ההכנסות. התיאוריה הזאת הוכחה כלא-נכונה ברבות מארצות העולם. היא הוכחה כלא-נכונה במחקר רציני שנעשה בבנק ישראל משנות ה-50, על פני 42 שנים. הוכח שהתיאוריה הזאת לא עובדת נכון. ומה שקורה בשנים האחרונות במדינת ישראל מאשר פעם נוספת שהתיאוריה הזאת איננה נכונה. פשוט, היו שנים שבהן המשק הישראלי צמח יותר מאשר בשנים אחרות, וחלוקת ההכנסה נעשתה גרועה יותר.

אני יודע, אני גם קורא מאמרים בתחום הזה, יש מי שאומר שהבעיה היא בנתונים. בואו נשבור את הראי, כי אי-אפשר למדוד ואי-אפשר לדעת והנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לא מדויקים. אני לא עומד כאן כדי להגן על הנתונים. המגמה היא כל כך מובהקת, כל כך ברורה. כשחותכים על-פי מקומות יישוב, כשחותכים על-פי עדות, כשחותכים על-פי החלוקה בין יהודים לערבים, הכול כל כך ברור, שאנחנו לא צריכים לעסוק בראי ולא בנתונים. אני מוכן לקבל שהיו טעויות סטטיסטיות, זה רק דבר טבעי.

יש מנגנונים מספר שאפשר להתמודד באמצעותם עם השאלה הזאת. הוכח באופן ברור, שכאשר יש אינפלציה, השכבות החלשות משלמות יותר. כאשר יש אבטלה, הן משלמות עוד יותר. כאשר יש אינפלציה ואבטלה, הן משלמות כפל כפליים. זה היה התהליך המרכזי שקבע את הפרמטרים הללו ואת כיוון ההתפתחות שלהם.

קיימת תופעה נוספת. כל אלה שבאים ואומרים: נאזן את הפער הזה באמצעות מנגנון המס, צריך לדעת שזה לא פועל חיובית, אלא זה פועל רגרסיבית. המס העקיף במדינת ישראל הוא גבוה מאוד, איננו מנגנון מאזן, והמס הישיר איננו משולם על-ידי חלק גדול מהשכבות שבהן מדובר. כל מה שהחברה הישראלית מפנה להטבות במס לא מגיע לשכבות האלה.

במסגרת דיון אחר, על ההטבות במס הכנסה לאזורי פיתוח, הביא חבר הכנסת גדליה גל לזוועדת הכספים ניתוח – מי מקבל את הטבות המס באזורי פיתוח. בערים מסוימות באזורי הפיתוח, 60%–70% מהאוכלוסייה בכלל אדישים לכל ההטבות האלה, כי הם אינם מקבלים דבר. ההטבה מתחלקת בין העשירונים העליונים. זאת רק דוגמה. כל מיני תיקונים שנעשו במערכת המס הישראלית, ששיפרו אותה והפכו אותה לפרוגרסיבית יותר לגופה, בסך הכול לא תרמו לחלוקה צודקת יותר של ההכנסה.

רק מדיניות משולבת, שמרכזתה הוא במשרד האוצר, אבל היא צריכה להיות של הממשלה כולה, מדיניות שתפעיל כמה אמצעים יחד, יכולה להביא תועלת. זאת רק אם היא תכיר קודם-כול בעובדת יסוד השנוייה במחלוקת, שאם לא מתמודדים עם הפער, ההיגיון הוא שהפער גדל. כך זה בחברה שבה צמיחה, על אחת כמה וכמה בחברה השרויה באבטלה, ועל אחת כמה וכמה בחברה שאין בה צמיחה. ההנחה הפשטנית, שאם תמשיך עקומת הצמיחה כפי שהיא נראית עכשיו, היא תתמודד עם השאלה הזאת, איננה נכונה. אני מציע לכולנו לא להתעורר בעוד ארבע או חמש שנים ולגלות פערים הרבה יותר חמורים.

התשובות הן לא פשוטות, הן לא יכולות לבוא על-ידי אמצעי אחד בלבד. בלי ספק, מאבק באינפלציה הוא כלי, משום שהשכבות החלשות משלמות את מחיר האינפלציה כפל כפליים. מאבק באבטלה הוא כלי מרכזי, כי האבטלה פוגעת פעמיים, היא פוגעת במי שאיננו עובד והיא לוחצת על שוק העבודה, לרמות שכר נמוכות, שהן הגורם המרכזי לפער המתקבל פה, כי מדובר בפערים בעיקר בהכנסה משכר.

כל הוויכוח ההיסטורי על תפקידו של חוק שכר המינימום כבלם של התהליך הזה, בלם מסוים, לא מספיק; הרצון שקיים כל הזמן לשחוק את שכר המינימום או לראות בשחיקת שכר אמצעי שייתן תנופה כלכלית, זה המחיר שאנחנו משלמים.

אני יודע, קראתי על כך גם מאמרים בעיתונים, שמדינת ישראל או החברה הישראלית יש בה פעמיים בשנה מה שמישהו כבר כינה "פסטיבל העוני", רחמנא ליצלן. יש שבוע שבו מתפרסמים הנתונים על העוני, יש שבוע שבו מתפרסמים נתונים על הפער, קצת מאמרים בעיתונים, אולי דיון בכנסת, ואחר כך מחכים לדיונים של השנה הבאה.

רבותי, אין למה לחכות. הרישומים של השנה הבאה, הנתונים שהתפרסמו על שנת 1993 – –

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

על שנת 1992.

חיים אורון (מרצ):

מה שאני ציטטתי פה, אלה נתוני ההכנסה. את מתכוונת לנתוני העוני. הפרסומים על נתוני הביטוח הלאומי כבר התחילו לצאת, אבל באופן לא לגמרי מסודר.

היו"ר י' עזרון:

טוב שזה לא כמו המדד, כל 15 בחודש.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש אומר שטוב שזה לא כמו המדד, כל 15 בחודש. אני לא בטוח שזה טוב.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני חושבת שזה רע.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אני אומר זאת דווקא לך, בחברה הישראלית יש מנגנונים הולכים ומתחזקים של יכולת לקיים שני-שלישים של חברה, 60% הנמצאים במצב קבוע של עלייה – מי יותר ומי פחות – ברמת החיים ובהתבססות, ושליש של החברה, 40% הנמצאים בתהליך של עמידה במקום, וחלקם אפילו בירידה מוחלטת של רמת חייהם. הדו-קיום הזה בשלום, עם שיעורי האבטלה הגבוהים, עם עוני מתמשך, עם תת-תרבות של עוני, עם תת-תרבות של אבטלה, הוא אחד המאפיינים העיקריים של החברה המערבית.

אני יודע, ובכך אני רוצה לסיים, שהיום, כאשר יש שיחות בקהיר ויש שיחות בטאבה – ואני לא צריך להציג פה תעודת זהות, עד כמה אני שמח וגאה על כך שהממשלה הזאת הגיעה לשלב הזה בתהליך השלום – אם לא נתמודד במקביל, עם כל הקושי, גם בשאלות מהסוג הזה, הרי נפגע באבני היסוד, בתשתית המאוד מאוד מהותית של החברה הישראלית, ואנו נשלם על כך מחיר, שרק תיאורים של חברות במצב קשה הרבה יותר ידמו לו.

אני מקווה שהנושא הזה יידון דווקא במועד הנוכחי, לקראת הדיונים בתקציב, מועד שבו אנו מקבלים הרבה מאוד נתונים על המאפיינים הכלכליים של המשק ומעט מדי נתונים על המאפיינים החברתיים של המשק. והיות שכלכלה היא רק כלי לפעולה חברתית והיא לא עומדת בפני עצמה, אם הכנסת תקיים במליאה או בוועדה המתאימה את הדיון בשאלות הללו, אולי הנושא יידון באופן כולל יותר ורחב יותר. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת אורון. בבקשה, גברתי השרה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, אני חייבת התנצלות קמעא. כמי שמכינה שיעורי בית לקראת תשובות, אני הכינתי תשובה משולבת, גם על ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת אורון וגם על הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת דוד מגן, שדיבר על התרחבות מעגל העוני וכלל שם נתונים, אבל זה בהחלט לא עומד בסתירה לדברים שאתה העלית כאן, חבר הכנסת אורון.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת וחבר הכנסת המציע, חבר הכנסת אורון, לאחרונה פורסמו בעיתונים נתונים המצביעים על התרחבות ממדי העוני בישראל. רצוני להדגיש בראשית דברי, כי המוסד לביטוח לאומי, שהינו הגוף האחראי במדינת ישראל לריכוז, לעיבוד ולפרסום של נתוני העוני, טרם סיכם את הנתונים הסופיים לשנת 1992 ואינו מעורב, במישרין או בעקיפין, בפרסומים אלה. אני אומרת זאת לגבי ציטוטי הנתונים, לא לגבי המהות.

עם זאת, אני מניחה שהנתונים לשנת 1992 לא יהיו טובים יותר מאלו שפרסם המוסד לשנת 1991. נתונים אלו מציגים תמונה קשה של חברה, שבה שכבות אוכלוסייה רחבות חיות במצוקה כלכלית, שאינה מאפשרת סיפוק הצרכים הבסיסיים ברמה סבירה, חברה המאפיינת בפערים גדלים בחלוקת ההכנסות.

בנושא זה פרסמה לאחרונה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נתונים, שמהם עולה כי נמשכת מגמת התרחבות הפערים הכלכליים בקרב האוכלוסייה השכירה בישראל. הנתונים מראים, כי חלקם של שני העשירונים העליונים בסך ההכנסה ברוטו עלה לכדי 42.3% בשנת 1992, לעומת 41.1% ב-1991 ו-40.3% בשנת 1990. במקביל חלה ירידה בחלקם של שני העשירונים התחתונים בכלל ההכנסה, מרמה של 7.2% בשנת 1990 ל-6.8% ב-1991 ול-6.7% בשנת 1992, כלומר, יש רצף והמשכיות של ירידה. זה לא נתון חד-פעמי.

ההכנסה הממוצעת ברוטו של משפחה בעשירון העליון היתה גבוהה פי 10.1 מההכנסה הממוצעת של משפחה בעשירון התחתון – וציין זאת חבר הכנסת אורון – לעומת יחס של פי 9.8 בשנת 1990. זה פער גדול, המצביע על הקוטביות הגדולה בחלוקת ההכנסות בישראל.

מערכות התמיכה הממשלתיות מתקנות, במידה מסוימת, ולעתים גם במידה ניכרת, בעיקר באמצעות קצבאות הביטוח הלאומי, את העיוותים הנוצרים על-ידי המערכות הכלכליות. תמיכות אלה צמצמו את היקף המשפחות העניות בישראל בשנת 1991 מרמה של כ-35% מכלל המשפחות לרמה של כ-15% – הורדה של 20%. צריך דמיון לא כל כך מפותח כדי להבין מה היה קורה בחברה הישראלית בלי הקצבאות של המוסד לביטוח לאומי. אך עדיין כל משפחה שביעית במדינה היתה מתחת לקו העוני בשנת 1991. זה שיעור גבוה, שחברה מתוקנת איננה יכולה להשלים עמו.

וברשותך, אדוני היושב-ראש, אני ביקשתי להמציא לי עכשיו השוואות עם מה שקורה בנושא הזה במדינות מערב-אירופה, ארצות-הברית – – –

היו"ר י' עזרון:

זה כולל את כל מקבלי קצבאות הביטוח הלאומי, לרבות תושבי השטחים?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

לא, לא. שם עוד לא נעשתה ההשוואה. אנחנו מדברים על ערביי ישראל – – –

היו"ר י' עזרן:

זה ברור, הם תושבי ישראל.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

יש פער בין מה שהם מקבלים לבין מה שמקבלת האוכלוסייה הישראלית. אנחנו מדברים על כלל האוכלוסייה הישראלית, שהם כולם אזרחי מדינת ישראל ושונים על-פי חוק.

שיעור המשפחות העניות בכלל האוכלוסייה: בהולנד – 6.14%; בגרמניה – 6.6%; בשבדיה – 5.8%; באנגליה – 9.1%; בצרפת – – –

גדליה גל (העבודה):

על-פי אותם פרמטרים?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

בדיקת על-פי אותם פרמטרים. אלה נתונים שנבדקו על-ידי המוסד לביטוח לאומי הבוקר, כלומר, ההשוואות.

בצרפת – 9.3%; בקנדה – 12.4%; בישראל – 17.6%; בארצות-הברית – 19.8%, ולא במקרה. גם הנשיא קלינטון, בסיוע רעיית הנשיא, שעוסקת במגזר הבריאות, וכלל הממשל האמריקני עוסקים היום בנושא הזה כנושא מספר אחת בסדר העדיפויות הלאומי, מה גם שבגין הנושא הזה – כך אני מעריכה כאיש פוליטי – התחלף השלטון בארצות-הברית.

זאת ועוד, בדיקת תחולת העוני בקרב שכבות אוכלוסייה מיוחדות מראה, כי יש קבוצות מסוימות החשופות במיוחד למצוקה חריפה. עם קבוצות אלה נמנות המשפחות מרובות הילדים ומשפחות שבהן ראש המשפחה אינו עובד, עולים חדשים וקשישים.

הנתון החמור ביותר, לתפישתי – ואתה, חבר הכנסת אורון, נגעת בנושא הזה מהיבט אחר – הינו שכ-28%, במדויק, 27.9%, מהמשפחות החיות מתחת לקו העוני הן משפחות של שכירים, ובהקשר זה, רבותי חברי הכנסת, חשוב לציין, שקו העוני עומד היום על 1,253 שקלים לזוג ללא ילדים.

גדליה גל (העבודה):

מי הם האחרים, עצמאים?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אלה קשישים, אנשים שלא עובדים. יש לנו קשישים, יש לדוגמה משפחות חד-הוריות. זאת היום, לדוגמה, קבוצה שגדלה מאוד; בחלקה היא איננה עובדת ובחלקה – מוגבלים, נכים שאינם עובדים. 28% – אלה הנתונים של 1991, ואני עושה כאן את ההשוואה, והזכיר חבר הכנסת את חוק שכר המינימום; אני, כמי שיזמה והובילה את חוק שכר המינימום יחד עם חברי בוועדת העבודה יודעת איזה קרב, איזה מאבק היה על שכר המינימום, ועדיין במפעלים רבים, אם העובד אינו עושה 30% פרמיה, במיוחד בטקסטיל, וגם במזון, הוא איננו זוכה לשכר המינימום. שכר המינימום היום הוא 1,397 שקלים בקירוב, ברוטו, בניכוי התשלום למוסד לביטוח לאומי ומס אחיד. פירושו של דבר שזוג ללא ילדים, שבו רק מפרנס אחד – ויש בארץ 100,000 אנשים בקירוב בקטגוריה הזאת – משתכר –

חיים אורון (מרצ):

100,000 יחידות משפחה, לא יחידים.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

כן, לא יחידים. עכשיו לא לקחתי את היחיד. היחיד זה 720 שקלים ומשהו. אני מדברת עכשיו על זוג ללא ילדים. הוא בנטו מקבל בשכר המינימום 1,238 שקלים. לאמור, אדוני היושב-ראש ורבותי חברי הכנסת, שזה פחות מקו העוני המשולם לזוג ללא ילדים. לכן, לא פלא ש-28% מהמשפחות החיות מתחת לקו העוני הן משפחות של שכירים, וזאת לאחר תשלומי ההעברה.

מצב קשה במיוחד שורר בקרב המשפחות בגיל העבודה שבהן ראש המשפחה אינו עובד. כל משפחה שנייה בקרב אוכלוסייה זו היא ענייה. חלק ניכר ממנה זכאי לקבל קצבאות ותמיכות ממערכת הרווחה בישראל, אך אין בכך די כדי לחלצן ממצוקה כלכלית קשה.

קבוצת העולים החדשים, לפחות בשלבי הקליטה הראשונים שלהם בישראל, מצויה אף היא בסיכון כלכלי גבוה. חלק ניכר מהעולים אינם משתלבים מייד עם עלייתם ארצה בשוק העבודה, וגם הקצבאות והתמיכות השונות המועברות אליהם אינן מספיקות כדי להבטיח להם קיום ברמה מינימלית.

אני טוענת, ואמרת זאת פעמים מספר מעל במת הכנסת, שלפי הערכתי – ואני מתחזקת בדעתי זו – הירידה בשיעור העלייה לישראל, בייחוד בקרב צעירים, נובעת בראש ובראשונה ובעיקר מהידיעה שלהם שאין בארץ עבודה, בוודאי לא עבודה מתאימה להשכלתם, למקצועותיהם ולכישוריהם.

גם הקצבאות והתמיכות השונות המועברות אליהם, וחלק מהן קצבאות אוטומטיות, אינן מספיקות. אין מדינה בעולם שנותנת קצבת זיקנה אוטומטית לעולה שמגיע אליה. בשדה התעופה בלוד מקבל העולה את תעודת הזכאות לקצבת הזיקנה, ולמרות זאת אין זה מספיק לאפשר קיום ברמה מינימלית.

ב-1991, כ-35% מהמשפחות של העולים החדשים היו מצויות מתחת לקו העוני, גם לאחר תשלומי ההעברה. אני עדיין מדברת על 1991.

אוכלוסייה נוספת, הקשישים, היא אחת הקבוצות הפגיעות ביותר מבחינה כלכלית. שכיחות העוני בקרבה עומדת על כ-65%. אולם, יעילותם של תשלומי ההעברה כמכשיר לצמצום ממדי העוני גבוהה, גבוהה מאוד, בקרב אוכלוסייה זו. לאחר תשלומי ההעברה ירדה תחולת העוני בקרב הקשישים לכדי 14% בלבד ב-1991. דהיינו, כ-80% מהקשישים העניים נחלצו ממעגל העוני בזכות קצבאות הזיקנה של הביטוח הלאומי.

רבותי חברי הכנסת, אסור לנו להגיע למצב שבו תשלומי ההעברה יהיו הכלי המרכזי במלחמתנו בעוני. קצבאות הביטוח הלאומי צריכות להינתן קודם כול למשפחות וליחידים שאין כל אפשרות להבטיח להם תעסוקה ששכר הוגן בצדה. לכן, הממשלה צריכה לפעול בנושא זה בשני כיוונים: שמירה על ערכן הריאלי של הקצבאות מחד גיסא, והבטחת תעסוקה ששכר הוגן בצדה, מאידך גיסא.

המוסד לביטוח לאומי משלם השנה כ-15 מיליארד ש"ח קצבאות. אך קצבאות אלו נשחקות. בשנים 1989-1992 נשחקו הקצבאות, הבאות להבטיח קיום מינימלי, בשיעור של יותר מ-10% במונחים ריאליים. צריך לזכור גם, שהשכר במשק נשחק, ולדוגמה – קצבת זיקנה ליחיד, עם השלמת הכנסה, עומדת היום על 24.1% מהשכר הממוצע, לעומת 24.9% לפני שלוש שנים. וברמת הקצבה הזאת, שמונה העשיריות האלה משמעותיות מאוד.

על-פי הבטחתה לשנות את סדר העדיפויות הלאומי, משקיעה הממשלה משאבים רבים בפיתוח המשק ובצמיחתו. אך כפי שאמרת, אדוני היושב-ראש, פעמים רבות גם מעל הבמה הזאת, צעדים כלכליים אלו יניבו פירות רק בטווח הארוך, ובינתיים שומה עלינו לנקוט פעולות יזומות וקצרות מועד להבטחת תעסוקה לאוכלוסיית המובטלים.

מתוך רגישותי הרבה מאוד לנושא, אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הנחיתי לפני חודשיים את המוסד לביטוח לאומי להגיש לי, יחד עם הסקירה השנתית על העוני, הצעות מעשיות לצעדים שיצמצמו במידה ניכרת את תחולת העוני בישראל, צעדים שיכוונו לאוכלוסיות החשופות ביותר למצוקה.

במקרה יצא שהדיון הראשון יתקיים הערב בלשכתי, אבל אני כבר רוצה לומר כאן לחברי הכנסת, שלא יהיה מנוס מהליכה לצעדים מספר, שבדואי לא יהיו מקובלים גם על חלק מחברי בממשלה וגם על חלק מחברי הכנסת. אינני בטוחה שכאשר נבוא לדבר על קצבאות המוסד לביטוח לאומי נוכל לדבר רק על העוגה הכללית. אני רוצה שנזכור שהיום תשלומי ההעברה של המוסד לביטוח לאומי גבוהים יותר מתקציב הביטחון. ויכול להיות, ואני אומרת זאת כבר שנים, ויש לי ויכוח מר מאוד עם רבים מחברי שעוסקים בענייני חברה, גם באקדמיה וגם בשטח, שהעוגה שישנה – ואמרתי זאת גם בממשלה הקודמת – חייבת להתחלק אחרת. היא חייבת להתמקד משמעותית באוכלוסיות החלשות ביותר, ולא דווקא לתת את הנתח המגיע לאוכלוסיות החזקות יותר. כי החזקות מתחזקות, והחלשות זה כבר שנים הולכות ונעשות חלשות יותר.

יוסף בא-גד (מולדת):

למה החזרתם את קצבת הילד הראשון?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת בא-גד, אנחנו בלחץ של זמן. יש לך הצעה להסיר, נכון?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

חבר הכנסת בא-גד, מי שנפגע מהעובדה שלא כולם קיבלו את קצבאות הילד הראשון והשני היו דווקא השכבות החלשות.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני חולק על זה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אתה חולק, אבל אני עוסקת בזה. זאת רציתי לומר לך.

אדוני היושב-ראש, הדוח על העוני עומד להתפרסם בעוד שבועיים-שלושה שבועות, יחד אתו אביא את ההצעות שעליהן דיברתי. אני מציעה שלא לדחות את הדיון ולא לחכות לנתונים נוספים.

בהמשך להצעתו של חבר הכנסת אורון, אני מציעה להעביר את הנושא לדיון דווקא בוועדת העבודה והרווחה, כי היא אחראית לביטוח הלאומי, ולקיים בה את כל הדיונים הקשורים בנתונים, ההולכים ונהיים קשים יותר, בצעדים ובמדיניות שצריך לנקוט בנושא זה. תודה.

היו"ר י' עזרן:

גברתי השרה, לחבר הכנסת הירשזון יש שאלה. האם את מסכימה להשיב?

אברהם הירשזון (הליכוד):

זו לא שאלה. אני מדבר בשמו של חבר הכנסת דוד מגן, שהיה בין מגישי ההצעה הזאת, ובגלל בעיה בריאותית בביתו לא יכול להגיע, וביקש ממני להתנצל בשמו. אני הגעתי לכאן באמצע הרצאתה של שרת העבודה והרווחה, כך שעכשיו אני מבקש להעביר את התנצלותו.

היו"ר י' עזרן:

תודה. אנחנו מודים לך.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

תודה. א. אני מאחלת בריאות לכל מי שחולה בביתו; ב. בתשובה שלי התייחסתי גם להצעתו של חבר הכנסת מגן. לכן, אולי אתה מוכן, חבר הכנסת הירשזון, לדאוג לכך שהתשובה על הצעתו תועבר אליו. תודה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. הצעה אחרת, להסיר את ההצעה, לחבר הכנסת בא-גד, במסגרת נוהלית.

יוסף בא-גד (מולדת):

דקה זה הרבה זמן.

היו"ר י' עזרן:

לא רציתי להגיד כמה זמן, לכן אמרתי "נוהלית". שלא תהיה דקה מן הדקה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני הצעתי להסיר את ההצעה מסדר-היום, לא משום שאני לא מחשיב את דבריו של חבר הכנסת אורון ואת דבריה של שרת העבודה. אני חושב שההתייחסות אינה מספקת.

לא ייתכן שבשבוע זה מעלים לנו, חברי הכנסת, את המשכורות, מעלים לנשיא המדינה ולראש הממשלה, ושוב מעלים ומצמידים, וכאן אנחנו מדברים לא כל כך על העוני, אלא – כפי שציננת, בצדק – על התרחבות הפער. שוב מעלים לנו את המשכורות. אנחנו צריכים לשמש דוגמה אישית, לוותר על ההעלאה, להוריד גם מהסכום הקודם, ולומר שאת הכסף הזה אנחנו תורמים, בתנאי שגם הממשלה תשמש דוגמה.

לכן, אני קורא להעלות את הנושא באופן דחוף כדיון מרכזי, כי ממשלות נפלו על הנושא הזה.

אסיים את הדקה שלי בפסוק אחד מישיעיהו, ואקרא רק את מחציתו, וכולם יבינו למה: "כלו אהב שחד ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם". אוי ואבוי שזה חוזר בדורנו.

היו"ר י' עזרן:

אני מצטער מאוד על הפסוק הזה, גם על המחצית שלו. אני חושב שהוא קצת מרחיב את המעגל.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מתי המחצית השנייה?

היו"ר י' עזרן:

לא, בשום פנים ואופן. גם על המחצית הזאת אני מצטער.

לפינו הצבעה על שתי הצעות, אחת להסיר ואחת להעביר לוועדה. אדוני המציע, אתה מסכים להעביר לוועדה?

חיים אורון (מרצ):

היו"ר י' עזרן:

תודה. מי בעד ומי נגד?

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 9

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

תשעה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהצעה זו, המשותפת לשני חברי הכנסת, תעבור לוועדת העבודה והרווחה.

הצעה לסדר-היום

העלייה במספר נפגעי תאונות העבודה בשנת 1992

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים לנושא הבא, הצעה לסדר-היום מס' 2291 בנושא: העלייה במספר נפגעי תאונות העבודה בשנת 1992 – של חבר הכנסת דוד מנע. בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בין כל המהלכים המדיניים מצאתי לנכון להעלות הצעה לסדר-היום בנושא שאולי לא אקטואלי בימים אלה, אבל גם הוא נוגע לרבים מאתנו.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

למה לא אקטואלי? אקטואלי.

דוד מנע (הליכוד):

זזה הנושא של העלייה במספרם של נפגעי תאונות העבודה.

היו"ר י' עזרון:

לצערי הרב.

דוד מנע (הליכוד):

לצערי, במהלך השנים האחרונות המספר הזה הולך ועולה, אנשים נפגעים בעבודתם, אנשים מתים בעבודתם, יש לי הרושם שאנחנו לא בולמים את קצב העלייה של אותן פגיעות.

רק לאחרונה פרסמה מחלקת המחקר של המוסד לביטוח לאומי נתונים מדאיגים מאוד בנושא. במהלך 1992, נאמר, 81,000 עובדים נפגעו בתאונות עבודה; ב-1990 נפגעו 60,000. כלומר, מ-1990 עד 1992 היתה עלייה של קרוב ל-33%. כלומר, עלה בשליש מספרם של נפגעי תאונות העבודה.

במהלך 1992 פנו 72,000 לביטוח הלאומי והוכרו כנפגעי תאונות עבודה. עיקר הפגיעה, רבותי חברי הכנסת, בגילאי 25-35, כלומר אנשים צעירים שנפגעים בתאונות עבודה.

היו"ר י' עזרון:

מה לדעתך הסיבה?

דוד מנע (הליכוד):

תיכף אפרט. רק בעיר תל-אביב, על-פי חישובים של ההסתדרות, המחלקה לבטיחות בעבודה, הפסיד המשק 120,000 ימי עבודה בגין 4,000 נפגעי תאונות עבודה.

על מנת לסבר את האוזן בנושאים הללו ניתן פרטים מספר על מספר הנפגעים. לדוגמה: שיעור עובדי ענף החקלאות בקרב המועסקים בארץ הוא 1.5%. שיעורם בקרב נפגעי תאונות העבודה הוא 13%, שיעור נפגעים של פי שמונה. שיעור המועסקים בארץ בענף הבנייה הוא 6%; שיעור הנפגעים בקרב נפגעי תאונות עבודה הוא 12%, כלומר פי שניים.

הדברים האלה, רבותי, עולים משנה לשנה. אביא דוגמאות אחדות של תאונות עבודה. מקרה ראשון: בית-הבראה של "מבטחים" בזיכרון-יעקב – בתחילת השנה הוצאו 80 עובדים לחופשה בשל הוראה של המשרד לאיכות הסביבה לשפץ את המקום, שנתגלו בו ריכוזים מסוכנים של אסבסט מסרטן. מקרה שני: רופאה וטרינרית במכון הביולוגי בבית-דגן נדבקה בנגיף במסגרת עבודתה. מקרה שלישי: במפעל הסוללות של "תדיראן" בקריית-עקרון נחשפה פרשה של חומרים רעילים והמפעל נסגר בעקבותיה. 100 מתוך כ-200 עובדים במפעל התלוננו על פגיעות שונות מחשיפה לחומרים מסוכנים ולקו במחלות ממאירות, במחלות כלי הנשימה, במחלות עור קשות, ונשים אפילו נפגעו מבחינת בריאות – הפלות ופגיעות בפוריות. 13 מעובדי המפעל מתו ממחלת הסרטן. נאמר שם על-ידי יושב-ראש ועד העובדים: "אנשים התחילו למות והרגשנו שמהו לא בסדר".

רבותי, כאשר יש תאונה בתע"ש לא נאמר: היתה תאונה בתע"ש, אלא תמיד הכותרת: עוד תאונה בתע"ש. במהלך השנה האחרונה נהרגו שבעה עובדים במפעלי תע"ש השונים, ואחרי כל אסון היתה ועדה, ועוד ועדה, ושום דבר לא יצא מזה. רבותי, אנחנו דנים בנפשות, אנחנו דנים במשפחות של נפגעים, בין שזה אב המשפחה ובין שזו אם המשפחה. הדברים האלה עולים מחודש לחודש, משנה לשנה.

ענף הבנייה הפך ענף שבו שיעור הנפגעים הוא גבוה ביותר, אולי בשל הבנייה המהירה שהיתה בשנים האחרונות, אולי בגלל התוספת של העובדים החדשים. נכנסו עובדים רבים לענף, ומספר התאונות בענף הבנייה גדל והולך.

לצערי, אגף הפיקוח על העבודה במשרד העבודה והרווחה מגיע לאתרים אחרי התאונות; לא מגיע לפני התאונות, אף שקבוע במפורש שיש לו סמכות גם למנוע מקרים מהסוג הזה.

אציין דברים מספר לגבי שירות הפיקוח על העבודה הפועל במשרד העבודה והרווחה מכוח חוק ארגון הפיקוח על העבודה מ-1954 ופקודת הבטיחות בעבודה מ-1970. פקחי השירות הם הגוף היחיד המוסמך להיכנס לכל מקום עבודה לבדוק, להתריע, להתרות, לחייב לבצע תיקונים. ושימו לב, גם מוסמך להפסיק עבודה באתרים מספר. כלומר, סמכותו גדולה ומורחבת ביותר.

במסגרת העבודה ממונה האגף לפיקוח על יישום סדרה של תקנות בטיחות שהוציא משרד העבודה והרווחה עצמו ב-1988. כלומר, יש לי הרושם שבכמה אתרי בנייה הפקחים הללו לא אוכפים את החוק שבו חויב משרד העבודה מכוח תקנותיו שלו ב-1988. לדוגמה: באתרי בנייה יש תקנות – –

דוד לוי (הליכוד):

מן המפורסמות הוא, ואל נשכח, זוהי תוצאה ישירה כמעט בכל העולם, ועלינו להתמודד אתה, כאשר יש אבטלה גבוהה אנשים לא מתלוננים, אנשים פוחדים שיפטרו אותם. כתוצאה מכך גם דברים שהם

חיוניים למניעת התוצאות האלה קורים בלי שמישהו יתלונן או ידרוש קיום אותם כללים אשר מבטיחים את בריאותו של העובד.

דוד מנע (הליכוד):

תודה לחבר הכנסת דוד לוי על ההערה החשובה ביותר. ההערה חשובה ביותר משום שבסטטיסטיקה של נפגעי תאונות העבודה לא נכללים אותם אנשים שנפגעים ופוחדים להתלונן פן יפטרו אותם. כאשר האבטלה גוברת ויש פחות דרישה לכוח אדם, כל אחד רוצה לשמור על מקום עבודתו.

התקנות הן של משרד העבודה עצמו. על-פי התקנות האלה מחויבים אתרי הבנייה לבצע פיקוח על-ידי הצבת שלטים בכל אתר ואתר, ששם מופיעים שם המבצע, מען של מנהל העבודה, מהות הבנייה ומטרתה. מחייבים אספקת קסדות על-ידי מנהלי עבודה לפועלים. תסתובבו באתרי בנייה ותראו כמה אנשים מסתובבים ללא קסדות, בניגוד לתקנות של משרד העבודה עצמו. הקמת דפנות, הקמת דרכי גישה בטיחותיות, מקורות בכמה מקומות – כל הדברים האלה לא מבוצעים.

אני יודע שיבואו ויאמרו תיכף, שמספר המפקחים ירד מאוד. ואני יודע, מספר המפקחים ירד באחוזים גדולים מאוד. בתחילת שנות ה-70 היו יותר מ-80 מפקחים, והיום יש קרוב ל-70. כלומר, יש ירידה במספר התקנים למפקחים. אבל כאשר מדברים על הצעות לשפר ולייעל, יש הצעות מספר שלא קשורות במספרם של המפקחים, ואני אפרט אותן אחת לאחת.

לדוגמה, אדם עובר היום עבירה בניגוד לחוק הפיקוח על העבודה, מוטלים עליו קנסות של שקלים בודדים. אנשים נענשים על-פי החוק ב-10, 20, 30 שקלים. הקנסות אינם מעודכנים. לדוגמה, צריך לתקן את החוק לגבי מעסיק שבונה אתר בנייה ולא מציב גדר, או מנהל עבודה שאינו אחראי שעובדיו יחבשו קסדות יחויב בקנסות כבדים מאוד. רק כך נוכל לפקח על הדברים הללו, וזה לא בהכרח קשור למספר התקנים או לתקציבים.

דבר נוסף, קבלנים שזוכים במכרזים של משרדי ממשלה צריכים להיות רק קבלנים רשומים. הדבר הזה לא נאכף. כאשר קבלן זוכה במכרזים ממשלתיים הוא מעביר את העבודה לקבלני משנה. אז יכול להיות שהקבלן הראשי הוא קבלן רשום, אבל קבלני המשנה לא רשומים כלל. לכן צריך להקפיד בנושא של חובת המכרזים של משרדי ממשלה, שהקבלנים כולם יהיו רשומים כחוק, כי כך יש לנו יותר פיקוח.

ועוד, פעילות מניעתית כמעט שאינה קיימת. הפקחים מבקרים באתרים תמיד אחרי קרות התאונה. יש לתת את הדעת לנושא הזה, לתת הרשאה למפקחים, להרחיב את המסגרת של הפיקוח, לתת את זה גם לאנשים אחרים, שלא קשורים דווקא לפיקוח עצמו. בזמנה היתה הצעה של דהאן, מזכיר הסתדרות עובדי הבניין, לתת לאנשים לפקח על אתרי בנייה. אני בעד העניין הזה, אם זה יכול להגביר את הפיקוח על אותם דברים לפני קרות תאונה. כמו כן, ציינתי הגדלת הקנסות לאלפי שקלים ולא לשקלים בודדים.

המוסד לבטיחות וגיחות הוא גוף משולב, שמורכב מנציגי העובדים, המעסיקים והממשלה, ותקציבו השנתי הוא כ-5 מיליוני שקל. המוסד הזה מופקד על חינוך לעבודה בבטיחות של עובדי מפעלים. אבל, על-פי התקנות שלו, מהו מפעל? מפעל הוא יחידה יצרנית, שמונה מעל 120 עובדים. כלומר, אם מפעל מעסיק 80 עובדים או 70 עובדים, הוא לא יכול לקבל אותם תקציבים לחינוך מניעת, חינוך בבטיחות של אותם עובדים. מוצע לתקן את החוק בנושא הזה על מנת שמפעלים קטנים של 10, 20, 30 ו-50, עד 120 עובדים, יוכלו גם הם ליהנות מאותם קורסים ומאותם דברים שעושים במכון לבטיחות ולגיהות.

דבר נוסף, לאנשי הביטוח הלאומי. לפני חמש-שש שנים הוכרו 200 מחלות מקצועיות בלבד. היום כבר הגענו ל-2,000, פי עשרה. לאותן מחלות מקצועיות, המוסד לביטוח לאומי עדיין לא מצא תקציב; אין נתונים על המחלות המקצועיות בישראל, ואי-אפשר לדעת היום, גברתי השרה – –

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אני לא אומרת את זה לך, אני אומרת בכלל, שאין אדם שאין לו איזו מחלה. בעוד שנה זה יכול לגדול.

דוד מנע (הליכוד):

מה הן המחלות המקצועיות? המושג הזה הוא מושג חשוב לצורך הביטוח הלאומי, כי אם אדם סובל מאיזו מחלה, הוא הולך לביטוח הלאומי ומקבל אותה קצבה של נפגעי תאונות עבודה. בביטוח הלאומי אין אפשרות לדעת אילו תביעות הוגשו, כמה תביעות הוגשו וכמה אנשים הוכרו כנפגעי תאונות עבודה לסוגיהן.

דוד מנע (הליכוד):

דבר נוסף. אמר וצוטט הממונה על הפיקוח על העבודה במשרד העבודה, שעד לפני עשר שנים הדגיש הפיקוח על מפעלים מניעת תאונות עבודה, וכיום הולכים בעקבות המגמה שמתחזקת בעולם, להתמקד בסיכונים בריאותיים ובמניעת חשיפת העובד לחומרים מזיקים. בשבדיה למשל, אסרו לחלוטין שימוש באסבסט. אני חושב שמדינת ישראל יכולה להיות בין החלוצים בעולם המערבי לאסור שימוש בחומרים שיכולים להיות מסוכנים בעתיד. צריך לתת הנחיות לכל עובד ועובד. מעסיק שמשלם מס מקביל, זכותו לשלוח היום את כל עובדיו לבדיקה חינם על-ידי קופות-החולים למיניהן. רק שלישי מאותם מעסיקים מנצלים את זה. לכן צריך להגדיל את התחום של שליחת עובדים לבדיקות לפני העסקתם. בכלל, כל הנושא של פגיעות בעבודה צריך להכניס זאת כמרכיב מרכזי, כי זכותו של עובד להיבדק וזכותו של מעסיק לשלוח עובד לבדיקה.

לסיכום, אדוני היושב-ראש, הנושא הזה הוא נושא חשוב. יש עלייה במספרם של נפגעי תאונות העבודה במדינת ישראל. חייבים להתחיל להוריד את המספרים הללו, זה בידינו, לאו דווקא בתקציבים אלא בחינוך, במניעה, בהסברה. אם נעשה את הדברים האלה, יעלה בידינו לצמצם את מספרם של אותם נפגעים בתאונות עבודה, שהרי בסופו של דבר, אדם שנפגע בתאונת עבודה, תראו איזה השלכות יש לך על המשפחה, על החברה שבה הוא נמצא, הרבה הרבה מעבר לפגיעה הרגילה. ככל שנתמקד בנושא הזה ונפחית את המספרים, כך נעזור יותר לעם ישראל. תודה.

היו"ר י' עזרון:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מנע. באמת זה נושא מרתק.

גברתי השרה, אני בטוח שיש לך הרבה מה לומר בתחום הזה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להשיב על הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת דוד מנע.

בשלוש השנים האחרונות חל גידול ניכר במספר תאונות העבודה. בשנים 1985-1990 עמד מספר תאונות העבודה על רמה שנתית ממוצעת שבין 62,000 ל-64,000. ב-1991 עמד מספרן על כ-70,000, ובשנת 1992 עלה המספר לכדי 79,000. מגמת הגידול נמשכת, ומאוגוסט 1992 עד יולי 1993 עלה המספר לכדי 81,000. העלות הישירה למשק הישראלי בגין תאונות העבודה מסתכמת בכ-5 מיליארדי שקלים לשנה.

רבותי חברי הכנסת, הגידול במספר תאונות העבודה בשיעור של 27% בין 1990 ל-1992 נובע בחלקו מהגידול במספר המועסקים במשק, שכן במהלך השנים 1990-1993 גדל מספר המועסקים במשק בכ-16%. חשוב לציין, שבמהלך תקופה זו עלה משקלם של המועסקים בענף הבנייה בכלל המועסקים במשק מרמה של 4.6% בשנת 1990 לרמה של 7.8% ב-1992, וכידוע לכולנו ענף הבנייה, בשל שיטות העבודה המיושנות, העבודה הבלתי-מאורגנת והבלתי-מקצועית, הינו ענף בעל סיכון גבוה בתאונות. חלק גדול, ויודע זאת חבר הכנסת דוד מנע, לא רק במספר אלא בחומרת התאונות, בשנים האחרונות התמקד בענף הבנייה. רבות מהתאונות בענף הבנייה הן קטלניות. עובדה זו מסבירה גם היא את התגברות ממדי התאונות בעבודה.

מתוך נתוני המוסד לביטוח לאומי עולה, כי ב-1992 הגיע חלקם של העולים החדשים בכלל הנפגעים לכדי 6.6%, לעומת משקלם בכלל המועסקים, המגיע לכדי 5%. ייתכן שהדבר קשור לחבלי הסתגלות, למערכת הבטיחות והתעסוקה בישראל ולעובדה שחלקם אינם מועסקים במקצועם.

העבודה הזולה והבלתי-מאורגנת גם בענף החקלאות גרמה אף היא לתאונות רבות. מעסיקים רבים, רבותי חברי הכנסת, בבניין ובחקלאות, קלטו עובדים בלי שישקיעו את המשאבים הדרושים על-פי החוק בתחום הבטיחות. מאז שנות ה-70 גדל מספר מקומות העבודה הנתונים לפיקוח, מספר המועסקים, מספר החיקוקים בנושא בטיחות תעסוקתית והיקף המטלות שהוטלו על מפקחי העבודה הפועלים במסגרת אגף הפיקוח על העבודה במשרד העבודה והרווחה. אף-על-פי-כן, האגף מונה 69 מפקחי עבודה בלבד.

ב-1992 ביצעו המפקחים 42,700 ביקורי פיקוח במקומות עבודה; הוצאו 23,000 מכתבי התראה; הוצאו 880 צווי בטיחות האוסרים המשך עבודה; הוצאו 754 צווי שיפור; נחקרו לעומק 337 תאונות

עבודה ובוררו 350 תלונות נוספות. כמו-כן בוצעו 3,720 בדיקות של המעבדה לגיהות תעסוקתית של האגף, והוגשו ונבדקו 645 תוכניות בטיחות.

רבותי חברי הכנסת, במשרד העבודה והרווחה עוסקות בנושא תאונות עבודה שלוש זרועות: אגף הפיקוח על העבודה, שעיקר עיסוקו פיקוח במקומות העבודה; המוסד לבטיחות ולגיהות, שעוסק בהדרכה ובהכשרה בנושא הבטיחות; והוועדה לפעולה מונעת, העוסקת במחקר ובבריאות תעסוקתית.

בהזדמנות זו של העלאת הצעתו של חבר הכנסת דוד מנע אני רוצה, גברתי היושבת-ראש, למנות בפני חברי הבית חלק מהצעדים שנקטו מאז כניסתי לתפקידי כשרת העבודה והרווחה. על צעדים אלה הוחלט הן בשל העלייה במספר תאונות עבודה והן בעקבות דוח מבקרת המדינה שעסק בנושא, ועיקרם היערכות מחודשת של האגף והקצאה מושכלת יותר של המשאבים הדלים העומדים לרשותו.

אני רוצה להדגיש כאן בפני חברי הכנסת, שקראתי בעיון רב את ממצאי מבקרת המדינה. הדוח היה דוח לא קל, וביקשתי ממנכ"ל המשרד לטפל באופן אישי בתיקון הליקויים הרבים שעליהם הצביע הדוח.

האגף ערך מיפוי של המפעלים הנתונים לפיקוחו, ובהתאם לכך נבנתה תוכנית לתכנון ביקורי פיקוח, המבוססת על תבחינים של גודל המפעל ורמת הסיכון. בהתאם לכך נקבעה לכל מפעל תדירות הפיקוח.

האגף נערך למחשוב המעקב – עד כה לא היה מחשוב באגף – אחר ביקורי המפקחים, בעלות של 900,000 שקלים.

הושלמה מערכת גבייה של הקנסות המינהליים, הבאה להבטיח גבייה מלאה של הקנסות המוטלים על-ידי המפקחים.

האגף עורך רביזיה של התקנות שעל-פיהן הוא פועל. מטרתה של רביזיה זו להבטיח הן את עדכון של התקנות והן את הגדלת מספר התקנות שעל-פיהן ניתן להטיל קנס מינהלי.

הוכנה תקנה מחודשת שעל-פיה כל מפעל – ואתה דיברת על כך, חבר הכנסת מנע – המעסיק 50 עובדים ומעלה יידרש למנות ממונה על בטיחות, שיעסוק בכל הנושאים הקשורים לבטיחות וגיהות במפעל וידווח על פעילותיו ועל ממצאיו לאגף הפיקוח. כך נבטיח הגברת הפעילות הפנים-מפעלית בנושא בטיחות וגיהות.

האגף עומד להרחיב את מספר המפקחים המועסקים, בכוח-אדם חיצוני. במסגרת זו יועסקו מייד 10 מפקחים, בעלות של חצי מיליון שקלים, במשימות מוגדרות שבהן ניכר חוסר כוח-אדם ממשלתי.

נוכח התרבות התאונות בענף הבנייה, יבצע ב-1994 המוסד לבטיחות וגיהות, בשיתוף עם האגף להכשרה מקצועית שבמשרד העבודה והרווחה, פעולות רחבות היקף בקרב המורים והמדריכים בבתי-הספר למקצועות הבנייה. באמצעותם של המדריכים יועברו הנושאים לקהל החניכים במוסדות להכשרת עובדי בנייה. המוסד לבטיחות וגיהות, הממומן בחלקו על-ידי משרדי, מדריך, רבותי חברי הכנסת, 2,200 ועדות בטיחות במפעלים, ומכין תוכניות בטיחות ופעולות הדרכה ל-17,000 עובדים. כאן המקום גם לציין את שיתוף הפעולה הרב הקיים בין המשרד לבין ההסתדרות בכל הנוגע לנושא של בטיחות בעבודה. עם זאת, כל מה שנעשה עדיין איננו מספיק.

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת מנע המציע, אלו הצעדים העיקריים בתחום הפיקוח על העבודה.

אני רוצה עוד לדווח לכם, שלאחר משא-ומתן ממושך, אני עומדת למנות יושב-ראש חדש לוועדה לפעולה מונעת. התקשיתי למצוא אדם בעל שיעור קומה שייקח על עצמו את התפקיד בתנאי השכר של שירות המדינה. אני רואה בוועדה זו כלי מרכזי להתמודדות עם מניעת העלייה החמורה במספר תאונות העבודה, ואני מצפה שהאדם שימונה יבטיח שהכספים המצויים בקרן – מדובר השנה על 30 מיליון שקלים בקירוב – ינוצלו במלואם לנושא: בטיחות, גיהות תעסוקתית ובריאות העובד.

גברתי היושבת-ראש, בגלל חשיבות הנושא, אני מציעה להעביר את ההצעה לדין ולמעקב לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לך, גברתי, כבוד שרת העבודה והרווחה.

חבר הכנסת מנע, האם אתה מסכים להצעת השרה? מסכים. אם כן, נעבור להצבעה בעד או נגד העברת הנושא לוועדת העבודה והרווחה. נא להצביע.

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שבעה תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהנושא יועבר לדיון בוועדת העבודה והרווחה.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – קצבת שאירים), התשנ"ג–1993

(הצעת קבוצת חברי כנסת)

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת לנושא הבא שעל סדר-היום: הצעת חוק תתקנ"א – הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – קצבת שאירים), התשנ"ג–1993, של קבוצת חברי כנסת. תנמק חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, גברתי השרה, מצבן של המשפחות המתקיימות במידה רבה על קצבת שאירים הוא קשה במיוחד.

כיום יש במדינת ישראל 12,300 משפחות, המגדלות למעלה מ-30,000 ילדים, המקבלות קצבאות שאירים. לפי חישובים, לפחות 30% של המשפחות המקבלות קצבאות שאירים חיות מתחת לקו העוני.

מקבלות קצבאות השאירים – אני משתמשת בלשון נקבה, כי רוב האוכלוסייה הזאת הוא נשים – רובן אלמנות, שהבעלים שלהן או נהרגו בתאונות דרכים או נפטרו, בעיקר ממחלות. הן מקופחות בגובה הקצבה ובתנאים רבים אחרים בהשוואה לאלמנות צה"ל, וגם בהשוואה לאלמנות של נפגעי תאונות עבודה.

גם אלמנה שבעלה, לאסונה, נפטר ממחלה, גם היא צריכה לקיים את המשפחה ולגדל את הילדים, והוצאותיה אינן פוחתות ואינן פחותות מהוצאותיה של אלמנה אחרת.

גובה הקצבה לאלמנת שאירים הוא נמוך ביותר. אלמנה שאין לה ילדים מקבלת קצבת שאירים בסכום של 538 שקלים לחודש. קצבת השאירים לילד היא 250 שקל לחודש. אלמנה עם ילד אחד מקבלת 788 שקלים, ואלמנה עם שני ילדים מקבלת 1,038 שקלים בחודש.

הנושא של קצבאות השאירים מעלה כמה וכמה בעיות עקרוניות, במיוחד של האלמנות המגדלות ילדים: האם אכן צריך להצמיד את גובה הקצבה הזאת לגובה קצבת הזיקנה? האם אין צורך לראות

במשפחות האלה משפחות המגדלות את הדור החדש וחייבות לקבל את התנאים המינימליים, כדי שלא ליפול אל מתחת לקו העוני?

יש גם בעיות שיקום של אלמנות כאלה, שלא עבדו בעבר, או שמתקשות להשיג מקום עבודה, כאשר הכוחות שהביטוח הלאומי מקצה לנושא הזה של השיקום אינם עונים על הצרכים שלהן.

כדי שלא להישמע תיאורטית מדי וכדי להסביר גם את ההצעה לתיקון החוק, אביא בקצרה את סיפורן של שתי אלמנות; אפשר לומר שסיפוריהן דחפו אותי להגיש את התיקון הזה.

אלמנה אחת, בת 35, סיפרה, שבעלה התעורר באמצע הלילה, אמר שאינו חש בטוב, ועד שהגיע האמבולנס, לרופא כבר לא נותר מה לעשות. אלמנה זו מספרת: "נשארתי עם שלושה ילדים. לבעלי היה מוסך, אבל הוא השאיר חובות והבנקים רדפו אחרי, הגיעו עיקולים. הפכתי מפרנסת יחידה. אני עובדת חלקית, משתכרת 1,000 שקל, יחד עם קצבת השאירים יש לי 2,000 שקל, גם לקיום וגם להחזרת חובות. זאת", אמרה לי האלמנה, "התמודדות קשה. זה ניסיון בלתי פוסק להחזיק את הראש מעל המים. ובמיוחד – הילדים, הילדים שקיבלו קודם הכול, ועכשיו פתאום אני אומרת להם 'לא' על כל בקשה".

אלמנה אחרת, תושבת כפר ערבי, סיפרה שכל הפיצויים שקיבלה מהמפעל שבו עבד בעלה כפועל הופנו לכיסוי החובות שהיו להם, והיא נשארה עם חמישה ילדים, וחיה רק מאותם 1,000 שקל שהיא מקבלת מהביטוח הלאומי. והיא אמרה לי: "את יודעת מה זה בשבילי להיכנס ללשכת הרווחה ולבקש שיעזרו לי בתשלום אגרת הטלוויזיה?".

שתי המשפחות האלה, שהבאתי את סיפוריהן, נוסף על הקיפוח הכללי שבעצם היותן אלמנות שמקבלות קצבות שאירים בגלל הסכום הנמוך של קצבת השאירים, מקופחות גם כיוון שקצבת השאירים מחושבת ומשולמת רק לגבי הילד הראשון והילד השני. ואותה אלמנה שמפרנסת שלושה ויותר ילדים מקבלת כאילו היו לה רק שני ילדים. פירוש הדבר, במקרה של האלמנות שאני סיפרתי את סיפוריהן – אם יתקבל התיקון לחוק, האומר שקצבת השאירים תחושב לכל ילד לפי מספר הילדים, הרי האלמנה עם שלושת הילדים תקבל במקום 1,038 שקלים – 1,288 שקלים, והאלמנה עם חמשת הילדים תקבל במקום 1,038 – 1,788 שקלים.

נראה לי שזה תיקון שהוא כאילו מובן מאליו, שהרי בקצבאות הילדים, כאשר נקבע הלוח של קצבאות הילדים, יש בו קצבה ראשונית בסיסית לילד הראשון וליד השני, ומהילד השלישי ואילך הקצבה עצמה גדולה יותר; לא רק שמקבלים על כל ילד, אלא ככל שיש יותר ילדים, הילד הנוסף מקבל יותר. הצעת התיקון לחוק אינה דורשת להשוות את זה לקצבאות הילדים ולקבל יותר על כל ילד, אלא שלא לקפח את האלמנות האלה, שנותרו עם שלושה, ארבעה וחמישה ילדים, ולשלם להן לפחות קצבה לכל ילד.

הנושא השני עניינו – אלמנות שאירים שמגיעות לגיל הפנסיה; אלמנה שמגיעה לגיל 60 ומגיעה לה קצבת זיקנה מהביטוח הלאומי, ובעצם מגיעה לה גם קצבת שאירים בגלל הזכויות של בן הזוג שנפטר. עקרונית, חוק הביטוח הלאומי מכיר בכך, שאלמנה זכאית לשתי הקצבאות האלה. החוק קובע היום, שאחת הקצבאות האלה תשולם בשיעור של 50%. כלומר, הוויכוח שקיים בין הצעת

התיקון ובין חוק הביטוח הלאומי הקיים איננו על העיקרון, שכן חוק הביטוח הלאומי מכיר בכך, כי העובדה היא, שהוא משלם לאלמנה 50% מהקצבה הנוספת.

להערכתך, הכנסה של אלמנה שעד עכשיו התקיימה מקצבת שאירים וגם עבדה נפגעת מעצם יציאתה לפנסיה. במקרים רבים – ושרת העבודה והרווחה יודעת זאת – האלמנות לא צוברות מספיק שנות ותק, וההכנסה מהפנסיה היא שליש, לפעמים עד חצי, מההכנסה שהיתה לה מעבודה. לכן ממילא הכנסתה של האלמנה הזאת יורדת בצורה משמעותית. מה ההיגיון שיבוא המוסד לביטוח לאומי ויאמר לה: מאחר שהגעת לגיל 60, אני נותן לך חצי מקצבת השאירים שקיבלת ומוריד לך 270 שקלים?

לכן נדמה לי, ששתי ההצעות האלה הן ברוח אותם תיקונים ואותה מדיניות ששרת העבודה והרווחה דיברה עליה בנושאים הקודמים, שהועלו בקשר לזכויות עובדים, לדאגה למקופחים ביותר וכו'. לכן, כאשר מדובר על שינוי סדר עדיפויות ועל כך שמתוך העוגה הקיימת יגיעו יותר כספים, יותר תקציבים, למי שמצויים במצוקה הגדולה ביותר, דומני שהמשפחות של אלמנות שאירים הן בהחלט חלק מאותה קבוצה של הסובלים ביותר ואלה שחיים במצוקה הקשה ביותר וצריך לשפר את מצבם. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי. גברתי שרת העבודה והרווחה, תגובתך, בבקשה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לבקש לדחות את מתן התשובה שלי על ההצעה, הייתי רוצה לכרוך בה חלק מהצעה שהכנו.

היו"ר א' סלמוביץ:

חברת הכנסת גוז'נסקי, האם את מסכימה? אני שואלת אותך, לפי סעיף 137(א) לתקנון?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני מסכימה.

היו"ר א' סלמוביץ:

האם חברי הכנסת אחרים מתנגדים? – אין מתנגדים.

אם כן, תגובת שרת העבודה והרווחה תובא במועד אחר, יחד עם ההצבעה.

שאלות ותשובות

היו"ר א' סלמוביץ:

אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. אני מזמינה את כבוד שר החינוך להשיב על שאלות רגילות. בבקשה. כבוד השר ישיב על שאלתא מס' 1687, של חברת הכנסת ענת מאור. חברת הכנסת ענת מאור אינה נוכחת. התשובה תימסר לפרוטוקול.

מלגות לסטודנטים

חברת הכנסת ע' מאור שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ז' באב התשנ"ג (25 ביולי 1993):

ממידע שהגיע אלי עולה, כי בהתאם להמלצות ועדת-קוברסקי מתאריך 2 במאי 1992 נקבע, סטודנטים הזוכים למימון חלקי או מלא ממקומות העבודה או ממסגרת אחרת של מימון מוסדי, ממשלתי, ציבורי או אחר יחויבו בשכר לימוד הגבוה מהרגיל ב-25%. קביעה זו עלולה לפגוע בזכות החופשית של גופים, ארגונים ומקומות עבודה לתת מלגות לסטודנטים שלהם.

מאחר שדוח הוועדה הינו רק בבחינת המלצות, ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים האלה נכונים?
2. אם כן – כיצד מסביר משרד החינוך התערבות זו כלפי מקבלי הסיוע בתשלום שכר הלימוד?
3. האם הדרישה להצהרה על מקורות המימון איננה פוגעת בזכות התלמידים שלא לחשוף פרטים על חייהם בפני המוסד שבו הם לומדים?

תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אכן, על-פי הסכם קוברסקי מתחייבים סטודנטים הזוכים למימון חלקי או מלא ממקומות עבודה, או במסגרת אחרת של מימון מוסדי, ממשלתי או אחר, בתשלום שכר לימוד גבוה יותר ב-25%. ואולם, להבנתי, ביחס לגובה המימון שבו הם זוכים – בניגוד לנוהג הקיים בחלק מהאוניברסיטאות, דעתי היא כי התוספת מגיעה אך ורק לגבי המימון הניתן על-ידי מקום העבודה. הבעתי דעה זו בפני המל"ג, אך אין לי סמכות לתת הוראות לאוניברסיטאות. כמו כן, העלתי ההסתדרות טענה לגבי גביית התוספת גם מסטודנט שהוריו מקבלים תשלום או מענק בשל לימודיו. גם כאן הבעתי את דעתי כי על-פי ההסכם אין לדרוש תוספת מן הסטודנט בשל כך, אך גם כאן אין לי סמכות למתן הוראות לאוניברסיטאות.

2. קביעה זו כלולה במסגרת החלטות של ועדת-קוברסקי, והיא זהה להסכמות קודמות שהתקבלו במסגרת ועדות קצב ונבון. ועדת-קוברסקי זו הינה ועדה ציבורית, שנתמנתה על-פי החלטת ממשלה בהסכמת כל הנוגעים בדבר, לרבות שר האוצר, המועצה להשכלה גבוהה, המוסדות להשכלה גבוהה והתאחדות הסטודנטים. כל החלטות הוועדה התקבלו פה-אחד על-ידי כל חברי הוועדה והן מחייבות את כל הגורמים לשנים התשנ"ג-התשנ"ו.

3. איננו סבורים כי העובדה שמימון שכר לימוד נעשה על-ידי מקום העבודה שלהם "חושפת פרטים על חיי התלמידים בפני המוסד שבו הם לומדים"; בין היתר בהתחשב בכך שהמימון מועבר לאוניברסיטה בדרך כלל ישירות על-ידי המוסד המממן, ובכך שמקור הנוהג האמור הוא בזמן שבו מימון שכר לימוד הקנה למוסד המממן פטור מתשלום מס. היום אין פטור כזה. אך החלטות ועדת-קוברסקי וההסכם שנחתם בעקבותיהן, נותר ללא שינוי. לדעתי, גם מטעם זה אין להחיל את התוספת של 25% בכל מקרה שבו המימון ניתן באמצעות תשלום או מענק להורים, ולא באמצעות מקום העבודה של הסטודנט, או ממקום העבודה של ההורים ישירות לאוניברסיטה.

היו"ר א' סלמוביץ:

כבוד השר ישיב על שאלתא מס' 1688, של חברת הכנסת דליה איציק. חברת הכנסת דליה איציק אינה נוכחת. התשובה תימסר לפרוטוקול.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

דווקא הייתי מעוניין להשיב עליה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אם אדוני רוצה – – –

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

כן, בהחלט.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אני חושב שהנושא חשוב ביותר.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

ואנחנו נוכל לשאול שאלה נוספת?

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת ניתנת רק לשאל השאלתא.

הבחינות הפסיכומטריות

חברת הכנסת ד' איציק שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ז' באב התשנ"ג (25 ביולי 1993):

פעמים מספר הצהירו גורמים שונים במשרד החינוך, כי יפעלו לביטולה של הבחינה הפסיכומטרית כאמצעי מיון לצורך קבלה לאוניברסיטה.

ברצוני לשאול:

1. האם תומך משרד החינוך בקיום הבחינה הפסיכומטרית כחלק ממערך המיון לצורך קבלה לאוניברסיטאות?

2. האם המשרד מודע לעובדה כי מחיר קורס הכנה לבחינה הינו כ-2,000 שקלים, דבר היוצר תחרות לא הוגנת בין אוכלוסייה אמידה לבין אוכלוסייה שאינה כזאת?

3. מה ייעשה כדי למנוע פגיעה באוכלוסייה מרקע תרבותי שונה (ערבים, עולים חדשים), הנובעת מאופי השאלות בבחינה הפסיכומטרית?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

1. חוק המועצה להשכלה גבוהה, רבותי חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש, מעניק לכל מוסד להשכלה גבוהה את הסמכות לקבוע לעצמו את תנאי הקבלה לתוכניות הלימודים שבמסגרתו.

הצורך בבחינה פסיכומטרית ככלי מיון נובע בעיקרו מהעובדה, כי בחוגי לימוד רבים יש מכסה מוגבלת של מקומות. מובן כי ניתן היה להסתפק בתוצאות מבחני הבגרות, אך ועד ראשי האוניברסיטאות החליט בעבר על ציון כניסה משולב: ציוני בגרות בצירוף תוצאות המבחנים הפסיכומטריים.

כל עוד לא גדל מספר מקומות הלימוד והביקוש להם עולה על ההיצע הקיים, נאלצות האוניברסיטאות למיין ולבחור את המתאימים ביותר, בהתאם ליכולת קליטתן. המיון חייב להיעשות על-פי אמות מידה מקצועיות והוגנות ולהבטיח כי המועמדים שייבחרו יהיו בעלי הסיכויים הטובים ביותר להצליח בלימודים האקדמיים. ואומנם, הבחינה הפסיכומטרית הינה כלי כזה, המקנה למועמד מעין "הזדמנות שנייה" לאחר ניסיונותיו בבחינת הבגרות.

עם זאת, יש מקום לבחינה מדוקדקת לגבי מידת הניבוי של הבחינות הפסיכומטריות להצלחה בכלל, ובחוגים מסוימים בפרט.

לי עצמי, כפי שחברי הכנסת יודעים מדיונים בכנסות קודמות, יש הסתייגות מהנושא הזה. לכן, אני חושב שלפחות ללימודים מסוימים אין הבחינה כלי ניבוי מתאים ויש לבטל את השימוש בה. כך גם בחוגי לימוד ובמוסדות שבהם אין היצע המקומות עולה על הביקוש.

על כן פניתי לנציגות של ועד ראשי האוניברסיטאות בהצעה הבאה: 1. כל חוג ופקולטה יקבעו לעצמם אם ובאיזו מידה הם דורשים תוצאות של בחינה פסיכומטרית, וזאת בניגוד למצב שבו כל האוניברסיטאות החליטו להטיל את חובת הבחינה הזאת על כל החוגים והפקולטות; 2. בחוגים ובפקולטות שבהם היצע המקומות עולה על הביקוש, לא תידרש בחינה פסיכומטרית. אני לא מבין את הטעם בבחינה הזאת כאשר אין בעיה של מיון וסינון; 3. בלימודים במכללות האזוריות שבחסות האוניברסיטאות תבוטל הדרישה לבחינה הפסיכומטרית, וכל מי שיש בידו תעודת בגרות יוכל להתקבל ללימודים שם. אני ממתין לתשובת ועד ראשי האוניברסיטאות, ואשמח לדווח לכנסת על כך.

עלי לציין כי במכללה למינהל, במסלול האקדמי, אין כלל דרישה לבחינה פסיכומטרית, אלא במקרה של בית-ספר למשפט יש בחינה באנגלית. התוצאות, לדעתי, משביעות רצון. גם בבית-הספר למשפט שליד אוניברסיטת בר-אילן אין לבחינה הפסיכומטרית אלא משקל של 20%. וגם שם, כפי שהעיד בפני הדקאן לשעבר של הפקולטה למשפטים, התוצאות אינן רעות.

2. הביקוש הרב לקורסי ההכנה לבחינות הפסיכומטריות משקף את המשמעות הרבה המיוחסת להצלחה בבחינה, על רקע החסר במקומות לימוד. אשר על כן, כל עוד מתחזק הצורך לוודא אם

אומנם יש בבחינות הפסיכומטריות כדי לנבא הצלחה ואם יש בקיומן הצדקה – הנימוק הזה מחזק את הצורך בהרחבת מספר מקומות הלימוד באוניברסיטה. אם תתקבל דעתי, ולתואר ראשון יתקבל כל בעל תעודת בגרות, ייעלמו הבחינות הפסיכומטריות והמכונים, ולכל היותר תיוותר הבחינה הפסיכומטרית כאופציה לשיפור ציוני בגרות.

3. הבחינה הפסיכומטרית וכל חומר הרקע וההדרכה לקראתה מוצעים לנבחנים בחמש שפות נוספות על עברית – ערבית, רוסית, אנגלית, צרפתית וספרדית. עם זאת, אני רוצה לומר, יש לנו מקרים של מצוקה בבחינות האלה. יש לי, למשל, מכתב נוגע ללב מעולה חדש מאלבניה, ששפת האם שלו היא אלבנית. הוא עבר את הבחינה עם ציון גבוה ביותר, מאוד מרשים, ונכשל בבחינה הפסיכומטרית. אלה מקרים קשים מאוד, שגם בגללם אני מבקש מהאוניברסיטאות את הרפורמה בנושא הזה. אני מבקש את הרפורמה, משום שאין לי סמכות. בכלל, טעות של חברי הכנסת לחשוב שלשר החינוך והתרבות יש סמכות לגבי האוניברסיטאות. כל סמכותו נובעת מהיותו יושב-ראש המועצה להשכלה גבוהה, שגם סמכויותיה מוגבלות. זה מצב פרובלמטי, אבל אני מנסה בדרכי שכנוע ובדרכי נועם להגיע לעמדה ליברלית יותר של האוניברסיטאות.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר החינוך והתרבות.

שאלו יהלום (מפד"ל):

מאחר שהשואלת איננה, האם אפשר לפנים משורת הדין לשאול שאלה?

היו"ר א' סלמוביץ:

אם כבוד השר מסכים, בבקשה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

כן, בהחלט.

שאלו יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, מדיניותך לגבי פתיחת שערי ההשכלה הגבוהה ידועה ומבורכת. בנושא הספציפי שלגביו שאלה השואלת הנכבדה, חברת הכנסת איציק, אני רוצה להוסיף שני דברים. כל עוד הבחינה קיימת, והסכום הגבוה שננקב בשאלתך, של 2,000 שקל, נובע, בין השאר, מרווחים ספקולנטיים של נותני אותם קורסים. השאלה היא: האם לא היה ראוי, כל עוד הבחינה קיימת,

שמשרד החינוך ימליץ, נניח למכללות שלו ולסמינרים, לפתוח קורסים כאלה במחיר העלות בלבד, שבמקרים מסוימים יכול להוזיל את הקורס במחצית, כי הדבר מהווה בכל אופן נטל מאוד כבד.

השאלה השנייה היא על שאלה מס' 3, יש בעיות, שאומנם בחמש השפות הן נפתרו, אבל קשורות לנושא שנקרא לקויי למידה, כמו תלמידים דיסלקטים או תלמידים שיש להם, לדוגמה, דיסקלקוליה, והם יכולים להצליח באותן פקולטות אבל לא יכולים להצליח בבחינה. השאלה היא, האם המשרד מוכן להמליץ לאוניברסיטאות לקבוע, לאלה שאובחנו על-ידי פסיכולוגים מוסמכים, דרך אחרת לפטור מהבחינה ולקבלם באמצעי אבחון אחרים?

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. בבקשה, אדוני השר.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

חבר הכנסת יהלום, להצעה הראשונה – אכן עלתה הצעה כזאת, והיא כרוכה בהיערכות של המשרד ושל המוסדות שלו, והיא מטילה נטל קשה על משרד שהוטלו עליו מטלות גדולות מאוד בשנים האחרונות ובשנה האחרונה בפרט. אני אביא פעם נוספת הצעה זו לשינוי בהנהלת המשרד ואשיבך דבר.

אשר לעניין לקויי הלמידה, השאלה רחבה הרבה יותר. יש אנשים שיש עליהם מורא הבחינה הפסיכומטרית ואין עליהם משום-מה מורא הבחינה הרגילה. אני חושב שהפתרון הנכון הוא לעשות רפורמה בנושא הזה, אבל אני מוכן להעביר גם את המשאלה הזאת, של התחשבות במקרים הספציפיים, לוועד ראשי האוניברסיטאות.

אני רוצה לחזור ולומר, יש כאן מצב קצת קשה, שחברי הכנסת מפנים, ובצדק, שאלות לשר החינוך והתרבות, גם לקודמי, בנושאים הכרוכים באוניברסיטאות, ואין למעשה שר אחראי לאוניברסיטאות. אין כאן אחריות מיניסטריאלית של השר לאוניברסיטאות. הבעיה היא שאפשר רק בדרכי בקשה, בדרכי נועם, ובכך אני עוסק.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר החינוך והתרבות. אני מזמינה את סגן שר החינוך והתרבות לדוכן, להשיב על שאילתות רגילות.

מדעי היהדות באוניברסיטאות

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ט בתמוז התשנ"ג (18 ביולי 1993):

פורסם לאחרונה, כי מספר הסטודנטים למדעי היהדות בכמה אוניברסיטאות בישראל נמצא בירידה זה כמה שנים. זאת, למרות העובדה שמערכת החינוך הממלכתית היסודית והעל-יסודית סובלת קשות, כפי שהדבר עולה מדוחות רשמיים, ממחסור במורים מוסמכים ובעלי רמה ללימודי יהדות.

ברצוני לשאול:

1. האם משרדך ער לירידה המתמשכת במספר הסטודנטים במדעי היהדות ברוב המוסדות להשכלה גבוהה, ומה הם המספרים של הלומדים מקצועות אלו כיום באוניברסיטאות בארץ?

2. האם משרדך נוקט אמצעים להגדלת מספרם של המשתלמים בלימודי יהדות באוניברסיטאות, המתעתדים לשמש בהוראה במערכת החינוך הממלכתית?

3. האם ישקול משרדך מתן תמריצים כלשהם כדי לעודד השתלמות אקדמית בלימודי היהדות?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

מנתונים שנמסרו לנו מארבע האוניברסיטאות שבהן מתקיימים לימודי יהדות – האוניברסיטה העברית, אוניברסיטת תל-אביב, אוניברסיטת בר-אילן ואוניברסיטת חיפה – מתקבל, כי מספר הסטודנטים שהתקבלו ללימודים בחוגים השונים של מדעי היהדות ירד כנראה במהלך שנות ה-80, אולם בשנים האחרונות, 1990-1993, חל דווקא גידול משמעותי, בשיעור של 23%, במספר התלמידים במדעי היהדות, מ-897 תלמידים בשנת התש"ן ל-1,102 בשנת התשנ"ג.

מעבר לחמישה ימי לימוד

חברת הכנסת ד' איציק שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ז' באב התשנ"ג (25 ביולי 1993):

בעקבות התוכניות להעביר את מערכת החינוך בשנים הבאות לחמישה ימים לימוד וכוונת משרד החינוך והתרבות לבצע ניסוי מצומצם של תוכנית זאת בשנת הלימודים הקרובה, ברצוני לשאול:

1. האם ייכללו במסגרת הניסוי שייערך על-ידי משרד החינוך והתרבות לבדיקת קיצור שבוע הלימודים גם בת-ספר של החינוך המיוחד?

2. אם יוחלט ליישם את התוכנית, האם תועבר גם מערכת החינוך המיוחד והחינוך בפנימיות לשבוע לימודים בן חמישה ימי לימוד?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.

2. מטבע הדברים, ההתייחסות לקיצור שבוע הלימודים בחינוך המיוחד ובחינוך הפנימייתי תונחה על-ידי שיקולים החורגים מאלה המנחים את המשרד לגבי החינוך הרגיל.

לאור זאת, אין בכוונת המשרד להחיל את שבוע הלימודים המקוצר בחינוך המיוחד ובחינוך הפנימייתי בטרם יתמלאו שני התנאים הבאים: א. יופקו כל המסקנות והלקחים מהניסוי שעומד להתחיל בשנת התשנ"ד בחינוך הרגיל; ב. יבדקו באופן יסודי ההשתמעויות של מסקנות הניסוי לגבי כל אחד ממגזרים אלה, על בעיותיהם ואפיוניהם המיוחדים.

מתן תוארי כבוד על-ידי מוסדות חינוך

חבר הכנסת א' בורג שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' באב התשנ"ג (25 ביולי 1993):

ברצוני לשאול:

1. כמה תוארי כבוד ניתנו בעשור האחרון על-ידי מוסדות חינוך (פרט לאוניברסיטאות)?

2. כמה מתוארי הכבוד הללו ניתנו לפוליטיקאים?

3. מה הם הקריטריונים למתן תואר כבוד על-ידי מוסדות חינוך לפוליטיקאים?

4. אם לא קיימים קריטריונים קבועים על-ידי משרד החינוך, האם רשאים בתי-הספר לתת תואר כבוד ללא אישור משרד החינוך?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

4-1. מערכת החינוך אינה מעניקה תוארי כבוד, פרט לפרסי חינוך הניתנים לאנשי חינוך על תרומה ייחודית לחינוך, מפעל מתמשך, מחדש וייחודי, שתרם לשינוי מערכתי או לשינוי במערכת בתחומי הוראה והחינוך, או עובד חינוך הפעיל במערכת שהביא לשינוי משמעותי בתחומי חינוך או הוראה.

גגות עשויים אסבסט בבתי-ספר

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' באב התשנ"ג (25 ביולי 1993):

על-פי פרסומים שונים, האסבסט הינו חומר מסרטן. כמו כן, אסבסט מהסוג הישן נוטה להתפורר ולקרוס על היושבים תחתיו.

בפתח-תקווה קיימים מבנים בבתי-ספר שבהם גגות עשויים אסבסט, לדוגמה, בבית-הספר "יסודות".

ברצוני לשאול:

1. האם הוקצה בתקציב המשרד סכום להחלפת גגות עשויים אסבסט?

2. אם כן – מתי יבוצע תהליך ההחלפה? ועד אותו מועד, האם ננקטים צעדים של איטום וציפוי שימזערו את הנזק?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. אין ברשותנו ממצאים חד-משמעיים המצביעים על השימוש באלמנטים מאסבט כגורם למחלת הסרטן. על-פי חוות דעת המוסד לבטיחות וגיהות, הסכנה קיימת בתהליך ייצור לוחות האסבסט, ולא בשימוש במוצר המוגמר. עם זאת, משרדנו שוקל אפשרות לשיתוף פעולה עם משרד הבריאות והמשרד לאיכות הסביבה בדבר עריכת סקר מקצועי על השימוש באלמנטים של אסבסט בבנייה וההשפעות הבריאותיות האפשריות.

אשר לבית-הספר "יסודות" בפתח-תקווה, לא ידוע לנו על בעיה ספציפית בנושא אסבסט. עם זאת, כיתות מספר בבית-ספר זה כלולות בתוכנית הרב-שנתית להחלפת מבנים רעועים, שהכין משרדנו, אשר ביצועה יוחל בעתיד, וזאת עקב אי-תקינות כללית של המבנים.

אגרות שירותים במערכת החינוך

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' באב התשנ"ג (25 ביולי 1993):

למרות חוק חינוך חובה, נדרשים ההורים לשלם אגרות שירותים שונות. לדוגמה: התשלומים בכיתות א'-ו' יעמדו ע"ס 40 ש"ח לחומרי מלאכה, 54 ש"ח לשירותי בריאות ו-43 ש"ח לשירותי ביטוח שיניים מקיפים. בבתי-ספר שבהם תתקיים השאלת ספרי לימוד ישלמו התלמידים 94 ש"ח, ועבור ספרי עיון ישולם סך 21 ש"ח. כמו-כן ישלמו התלמידים אגרת שמירה בסך 59 ש"ח, עבור ביטוח – 19 ש"ח, ועבור חומר משוכפל – 21 ש"ח.

ברור שהורים שיש להם כמה ילדים במערכת החינוך יתקשו מאוד לעמוד בתשלומים הנ"ל. אזכיר, כי הורים רבים גם משלמים עבור חוגים לילדים.

ברצוני לשאול:

מדוע לא יבוטלו או יוקטנו באופן משמעותי אגרות השירותים למיניהן ויימצא כיסוי תקציבי אחר לכספים הללו?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

התשלומים עבור אגרת שירותים נוספים מעוגנים בחוק לימוד חובה ונגבים במערכת החינוך מתוקף החוק.

משרדנו מפרסם הנחיות לטיפול במשפחות ברוכות ילדים, מאשר מלגות לבתי-הספר עבור תלמידים נזקקים, וכמו כן הרשויות המקומיות מפעילות מערכות של הנחות. האגרות מכסות את העלות, כפי שנבחנת מדי שנה בשנה.

לצערנו, לא נמצא מקור חלופי לתקצב את השירותים הנ"ל, שכן מדובר במאות מיליוני שקלים.

משרד החינוך מתכוון לבחון את הסוגיה כולה במהלך שנת הלימודים הנוכחית. כמו כן, יש ועדה משותפת של משרד החינוך והרשות להגנת הצרכן ואיכות הסביבה בהסתדרות, שתפקידה לבחון את הסוגיה כולה ולהמליץ בפני הדרג המחליט על דרכים להקלת העומס הכלכלי על ההורים.

החתמת הורים על טופס הסכמה לסילוק ילדם מבית-הספר

חבר הכנסת א' זנדברג שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ח באב התשנ"ג (5 באוגוסט 1993):

נודע לי כי בבית-הספר התיכון "שיפמן" בטירת-הכרמל דורשת הנהלת בית-הספר מהורי התלמידים בכיתות י"א לחתום על טופס שלפיו נותנים ההורים הסכמתם לכך שילדם יסולק מבית-הספר לאלתר אם יבצע עבירת משמעת כלשהי. הורים המסרבים לחתום על טופס זה מוזהרים כי ילדיהם יורחקו מבית-הספר. הנהלת בית-הספר מסרבת למסור העתק מהטופס להורים החותמים על הטופס.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד החינוך והתרבות על כך?
2. האם מדובר בפעולה יזומה של משרד החינוך?
3. לשם מה נדרשים ההורים לחתום על טופס שכזה?
4. אילו אמצעי משמעת ואמצעים מינהליים ננקטים בטרם מתקבלת החלטה לסלק תלמיד מבית-הספר?
5. מדוע לא נמסר העתק מהטופס להורים החתומים עליו?
6. האם נשקל להפסיק נוהל זה?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנהלת בית-הספר הודיעה ללשכת המחוז, שהורים מספר אכן נתבקשו לחתום על מכתב שבו מבהירה ההנהלה את עמדתה ביחס להמשך לימודי בניהם. מדובר בקבוצת תלמידים, מסיימי כיתה י', שהמועצה הפדגוגית של בית-הספר קבעה, שלא יוכלו להמשיך את לימודיהם בכיתה י"א. החלטות המועצה הפדגוגית נקבעות על-פי מצבו של כל תלמיד בלימודיו או בהתנהגותו.

2. התשובה שלילית.

3. ההורים ביקשו מהנהלת בית-הספר לחזור ולשקול את ההחלטה על הפסקת לימודי בניהם. לאחר דיון בבקשה ושיחות הבהרה עם ההורים, הסכימה ההנהלה לשקול, בכל מקרה בנפרד, את החזרתו ללימודים של כל תלמיד מקבוצה זו, בתנאי שהוא והוריו יתחייבו להתנהגותו הנאותה במהלך הלימודים. יצוין כי אם במהלך שנת הלימודים תועלה שוב ההצעה להרחקתו של תלמיד כזה, יהיה צורך באישור משרד החינוך, על-פי הנהלים המקובלים.

4. הנוהל בטיפול בנושאי משמעת מתבסס על ההנחיות של משרד החינוך ועל תקנון בית-הספר לענייני משמעת. ההחלטה על סיום לימודיו של תלמיד בסוף כיתה י' או בסוף כיתה י"א היא בסמכותה הבלעדית של הנהלת בית-הספר, ואילו ההחלטה להרחקת תלמיד במהלך שנת הלימודים טעונה אישור המשרד.

5. ההורים החתומים על המכתבים קיבלו לידיהם את המקור, למעט אחד האבות שסירב לחתום והמכתב נשלח אליו בדואר רשום.

6. אין מדובר בנוהל קבוע, אלא בדרך טיפול במקרה מיוחד זה, כפי שקבעה הנהלת בית-הספר.

נציבת קבילות התלמידים

חבר הכנסת ס' שלום שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ח באב התשנ"ג (5 באוגוסט 1993):

בימים אלה התקבל במשרדי מכתב מארגון היל"ה – הורים למען ילדים בשכונות ובעיריות פיתוח – בנוגע לנציבת קבילות התלמידים במשרד החינוך, ד"ר ב"נ (שמה המלא מופיע במקור).

מהמכתב עולות האשמות כלפי תפקודה של ד"ר נ'. לדברי הארגון, אין הנ"ל מטפלת במרבית התלונות המגיעות אליה. נוסף על כך, גם בתלונות אשר היא מטפלת, היא עושה זאת תוך הבעת דעה קדומה וגזענית כנגד בני עדות המזרח.

בריאיון לעיתון "זמן תל-אביב" (16 ביולי 1993) אמרה ד"ר נ' דברים המאששים את טענותיהם של אנשי ארגון היל"ה. בריאיון נשמעו התבטאויות כמו: "90% מהחינוך המיוחד הם ילדי עדות המזרח. יש פה כמובן סיפור הביצה והתרנגולת, כי אלו משפחות שלא יודעות לתת ואין להן גם משאבים לאפשר מורים פרטיים. אין מה לעשות, למי שנמצא מרחק שנות אור מאתנו קשה לעזור".

ברצוני לשאול:

1. האם משרד החינוך מודע להתבטאויות אלה?

2. כיצד מטופלות פניותיהם של נציגי ועד ההורים הארצי של נפגעי החינוך המיוחד?

3. מה הם הצעדים הנשקלים, כיצד, ומתי?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. חלק ניכר מהתבטאויות שיוחסו לעובדת בשאלתא לא נאמר על-ידה. היא לא הביעה דעה גזענית כנגד עדות המזרח או כל קבוצה אחרת ולא אמרה שמשפחות מעדות המזרח לא יודעות לתת לילדיהן. כמו-כן לא אמרה שבני עדות המזרח נמצאים שנות אור מאתנו. העובדת הנ"ל מסכימה עם הטענה ש-90% מהמופנים לחינוך המיוחד הינם בני עדות המזרח משכבות חלשות, והיא מסבירה זאת בכך שכאשר נוצרת בעיה עם ילד, הרי הורים ממעמד כלכלי מבוסס יכולים להשתמש במשאביהם הכלכליים על מנת לקבל עזרה פרטית, ואנשים ללא משאבים כספיים אינם יכולים לתת אותה עזרה לילדיהם. תופעה זו, לדעתה, ראויה לתיקון, משום שהיא מגבירה את האי-שוויון בחברה.

2. התלונות בדבר הטיפול בפניותיהם של אלה הקוראים לעצמם ועד ההורים הארצי לנפגעי החינוך המיוחד נבדקו על-ידי מנכ"ל המשרד ונמצאו לא מוצדקות. אני מבקש לציין את מכתבו של המנכ"ל לנציגת ועד הורים ארצי לנפגעי החינוך המיוחד מיום 6 במאי 1993: "לאחר בדיקת העובדות החלטתי לתת גיבוי למנהלת קו פתוח לתלמידים, שעושה עבודתה נאמנה ונחשבת לבעלת מקצוע יוצאת מגדר הרגיל. אני מציע גם לכם להמשיך ולפנות אליה בכל תלונה קיימת, ואין לי ספק שתקבלו את חוות הדעת המקצועית, האובייקטיבית והנכונה, הן מבחינה חינוכית והן מבחינה מקצועית".

3. לאור הנ"ל אין צורך בנקיטת צעדים. העובדת הנ"ל תשמח לארח את חבר הכנסת סילבן שלום במשרדה ולהראות לו את ממצאי בדיקותיה הן בנושא השמת תלמידים לחינוך המיוחד והן בתחומי פעילותה האחרים.

פיטורי סייעת לגננת בגן-ילדים דתי

חבר הכנסת י' לס שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ח באב התשנ"ג (5 באוגוסט 1993):

פיבי נחמיאס מנתיבות, סייעת לגננת בגן-ילדים של אגודת ישראל, פוטרה לאחר 20 שנות עבודה משום שסירבה לחתום על תקנון רוחני, המחייב אותה ללכת עם כיסוי ראש ולגרוב גרביים גם לאחר שעות העבודה, לא לבקר בבתי-קולנוע ובתיאטרון ועוד שורה ארוכה של איסורים.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרד החינוך לקיום תקנון רוחני זה?

2. האם הוא מאושר על-ידי המשרד?

3. מה יעשה המשרד בנדון?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

3-1. החינוך העצמאי, כשמו כן הוא, פועל באוטונומיה חינוכית מלאה בכל הנוגע לקליטת תלמידים, מורים וצוותי חינוך והוראה, על-פי אמות מידה מקובלות על אורח החיים של המערכת שלהם.

החינוך העצמאי רשאי לבחור את מחנכיו ולדרוש מהם להיות נאמנים לתקנון הרוחני שנקבע על-ידי מועצת גדולי התורה. עם זאת, ככל מעביד גם החינוך העצמאי כפוף לעקרונות כלליים של העדר אפליה, כאמור בחוק שוויון ההזדמנות בעבודה, ביחסיו עם עובדיו.

בהיותו חינוך מוכר שאינו רשמי ומוריו אינם עובדי מדינה, אין למשרדנו כל אפשרות להתערב באופיו החינוכי ובדרישותיו מן הצוות החינוכי. הפיקוח של משרדנו הוא פורמלי, מינהלי ופדגוגי בלבד.

היו"ר א' סלמוביץ:

שאלה נוספת לחבר הכנסת יורם לס. בבקשה.

יורם לס (העבודה):

אדוני סגן שר החינוך, מאז בוטלו הכספים הייחודיים, למעשה גם הרשת הזאת, שנקראת החינוך העצמאי, ממומנת על-ידי כספי מדינה שניתנים גם על-פי אמות מידה וקריטריונים. ובתנאים האלה, כיצד יכול המשרד לראות מצב שבו מוסד הממומן בכספי מדינה קובע נורמות התנהגות לגבי עובדיו לאחר שעות העבודה? אני מבין שבזמן שעות העבודה המורה חייב לקיים את הכללים הנהוגים במוסד, אבל אי-אפשר לאסור עליו ללכת לקולנוע או לחייבו לגרוב גרביים לאחר שעות העבודה, ועוד לפטר אותו בשל אותו תקנון רוחני. אני חושב שעל משרד החינוך והממשלה, שמממנת בסופו של דבר את הפעילויות האלה, להפעיל את כללי הצדק הטבעי וההתנהגות גם במקרה הזה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת לס. בבקשה, אדוני סגן השר, תשובתך.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

גם כמדינה, ודאי שבמשרד החינוך נוהגים בצורה פלורליסטית ומאפשרים לתלמידים ולהורים לבחור את הזרם החינוכי שבו הם מבקשים לרשום את ילדיהם. אם קורה שבחרו זרם וברגע שאתה נרשם כתלמיד ואתה קולט מורה או סייעת לזרם המסוים שאנחנו מתייחסים אליו פה, החינוך העצמאי, ודאי שיש כללים שמחייבים, כאדם שבחר לעצמו להיות חלק מהזרם. אנחנו לא נקבל על עצמנו ולא נהיה מוכנים לשמוע שיש כפייה בזרם שלא נבחר על-ידי התלמיד או ההורה, או שקלטו עובד באחד מן הזרמים.

העסקת מורים ממלאי-מקום

חברת הכנסת א' סלמוביץ שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ח באב התשנ"ג (5 באוגוסט 1993):

הובא לידיעתי, כי במרבית המקרים שבהם נדרשת העסקת מורים ממלאי-מקום, במקום מורות בחופשת לידה או מורים חולים, מעדיפה הנהלת בית-הספר המקיף יהוד שלא להעסיק מורים ממלאי-מקום ולהעמיד במקומם סידורים חלופיים, שאינם מניחים את הדעת, או לחלופין, לפטור התלמידים מחובת שהייה בבית-הספר ולשולחם לבתיהם מוקדם יותר, לפני תום יום הלימודים.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים הנ"ל נכונים?

2. אם כן – האם משרד החינוך מפקח על העסקת מורים ממלאי-מקום, וכיצד הדבר מתבצע הלכה למעשה?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

2-1. למשרד החינוך והתרבות אין בעלות על בתי-הספר העל-יסודיים, ואין הוא מעסיק מורים או דואג למורים בחטיבה העליונה. המשרד מאשר ומעניק רשיונות הוראה למורים בהתאם לכישוריהם הפדגוגיים. כל בית-ספר עושה כמיטב יכולתו על מנת למצוא פתרונות חלופיים למורים חסרים, בין היתר על-ידי השלמת שעות הוראה בשעות אחר-הצהריים או בחופשות, אם על-ידי אותו מורה נעדר או ממלא-מקום מתאים.

היו"ר א' סלמוביץ:

זאת אומרת שאין פיקוח על זה מטעם משרד החינוך?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

וודאי שהפיקוח הוא פיקוח של משרד החינוך, הבעלויות הן בעלויות שונות. גם ההתייחסויות שלך לגבי בית-הספר המסוים הזה. ודאי שיש פיקוח. הפיקוח הוא זה שצריך לוודא, וודאי שהנהלת בית-הספר קודם לכן צריכה לוודא, שכל תלמיד וכל כיתה יקבלו את השעות המגיעות להם. אם מורה מחסיר אז בעדיפות בית-הספר, במסגרת השעות שהוא מקבל והן עומדות לטובת בית-הספר, לדאוג שבצוות המורים יהיה גם מורה ממלא-מקום כדי שיוכל להשלים את חסרונם של אותם מורים. יש מורות שיוצאות לחופשות כאלו או אחרות, או שהן בחל"ת – חופשה ללא תשלום – וגם בתקופות מסוימות יש מורים משלימים. ויש מקרים, כמו המקרים שאת מתייחסת אליהם. הדברים נבדקים, ואם יש מקום להתערבות המשרד באמצעות המחוז או הפיקוח, אנחנו עושים כך.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני רק רוצה לציין, שהובא לידיעתי שבבית-הספר התיכון הזה יצאו בשנה האחרונה לחופשת לידה ארבע מורות למדעי החברה, ורק לאחת מהן נמצאה ממלאת-מקום, ואילו במקום שלוש המורות האחרות נמצאו סידורים חלופיים כאלה ואחרים בלתי-מתאימים. היו מקרים שתלמידים אף נאלצו לחזור לבתיהם לפני תום שעות הלימודים, כי לא נמצא להם סידור. אילו הליכים תנקטו כנגד הנהלת בית-הספר בשל תופעות אלה, ומה יעשה משרדך כדי למנוע הישנותם בעתיד?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

מאחר שאת מתייחסת לבית-ספר מסוים ולבעיה מיוחדת, אני מציע שתעבירי לנו את הפנייה בכתב ובצורה מסודרת, ואני מבטיח לך שהמשרד ישיב על השאלות ויבדוק אותן לעומק באמצעות המחוז או הפיקוח על החטיבה העליונה, כדי שהדברים יחזרו למצב תקין, אם המצב מחייב זאת.

שאלו יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, ברשותך, אני מבקש להעיר הערה.

היו"ר א' סלמוביץ:

הערה קצרה בלבד.

שאלו יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אני שמח שאדוני השר נמצא כאן וגם אדוני סגן השר. אני חושב שזה קצת גובל, לא הייתי אומר בשערורייה, בחוסר טעם. השאלת הנכבדה, גברתי היושבת-ראש במקרה זה, שואלת שאלה ב-5 באוגוסט, והיום אנחנו נמצאים ב-13 באוקטובר. היא שואלת שאלה ספציפית על בית-ספר מסוים. היא לא שואלת שאלה עקרונית האם משרד החינוך מסכים. היא מדברת על בית-ספר, היא מציינת עובדה, וחמישה חודשים ודאי הספיקו למשרד החינוך לבדוק מה קורה בבית-הספר. התשובה שהבעלות היא בידי רשות מקומית היא לא תשובה, מאחר שמי שממונה על תוכניות הלימודים ומי שנותן את הרשיון לבעלות הוא משרד החינוך, ולכן הוא אחראי לכל תוכניות הלימודים ולכן שחוק חינוך ממלכתי יבוצע. לכן אני חושב שאי-אפשר לבוא אחרי חמישה חודשים ולהגיד לשואלת: תכתבי לנו על המקרה הספציפי, כאשר זה היה מונח בפניכם.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת יהלום, אבל מאז 5 באוגוסט חלפו רק חודשיים.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

חבר הכנסת יהלום, כדאי גם לדייק במועדים. אבל אם זה שלושה חודשים ולא חמישה חודשים, הדברים צריכים להיבדק. אני אבקש מאנשי המשרד שעוסקים בתחומים אלה להתייחס ולהשיב לגופם של הדברים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תשובתך מספקת אותי.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אבל אני גם מציע לך ואומר שצריך להזכיר לחברים. נכון שעברו שלושה חודשים. הייתי נותן את התשובה הזאת גם לפני חודשיים ולא ממתין שיעברו שלושה חודשים. אנחנו צריכים להזכיר לכולם פה וגם לצופים בבית, שהכנסת היתה בפגרה.

היו"ר א' סלמוביץ:

הפגרה עוצרת את מירוץ הזמן.

שאלו יהלום (מפד"ל):

במשרד החינוך לא היתה פגרה.

היו"ר א' סלמוביץ:

פגרת הכנסת.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אמרתי, לגבי התשובה שלי מעל במת הכנסת.

שאול יהלום (מפד"ל):

אין לי טענה שאתה משיב היום. יש לי טענה על כך שהעניין לא נבדק במשך שלושה חודשים.

אלכס גולדפרב (צומת):

גברתי היושבת-ראש, נעשה פה תקדים מסוכן.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אלה לא שאלות בעל-פה, אלה שאלות בכתב.

היו"ר א' סלמוביץ:

אין עוד הערות.

אלכס גולדפרב (צומת):

נוצר פה תקדים מסוכן.

היו"ר א' סלמוביץ:

אתה לא קיבלת ממני רשות דיבור. אני מצטערת, חבר הכנסת אלכס גולדפרב, אתה לא קיבלת את רשות הדיבור.

אלכס גולדפרב (צומת):

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לא, זו שאילתא שלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

זו שאילתא שלי, הרשה לי. חבר הכנסת גולדפרב, קודם כול אין הערות. שנית, לא קיבלת את רשות הדיבור. שלישית, אני מאוד מאוד מודה לכם שכולכם יוצאים כך להגנתי, אבל האמינו לי שאני מסתדרת לבד. תודה רבה.

אלכס גולדפרב (צומת):

אנחנו יודעים שזה לא באשמתך, אבל -- --

קיצוץ שעות לימוד בתיכון ביהוד

חברת הכנסת א' סלמוביץ שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ח באב התשנ"ג (5 באוגוסט 1993):

הובא לידיעתי, כי בבית-הספר התיכון המקיף ביהוד קיים קיצוץ במספר השעות השבועיות המוקצבות במקצועות חובה מסוימים כגון: ספרות, סוציולוגיה, תנ"ך וגיאוגרפיה ובחינוך הטכנולוגי, וזאת, בניגוד להוראותיו של משרד החינוך. על-פי הטענות, מקצועות מסוימים אף בוטלו כליל.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים הנ"ל נכונים?

2. האם קיים פיקוח של משרד החינוך על חלוקת סל השעות השבועיות המוקצבות לכל מקצוע בבית-ספר זה?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

1. התשובה חיובית. תלמידים אשר ניגשים לבחינות בגרות במקצועות ספרות, סוציולוגיה, תנ"ך וגיאוגרפיה מקבלים מינימום שלוש שעות שבועיות על כל יחידת בגרות.

במקצועות הטכנולוגיים, בית-הספר נותן שעות המוקדשות לחינוך טכנולוגי החל מכיתה ט', ובסך הכול התלמיד מקבל את השעות הנדרשות המומלצות על-ידי משרד החינוך.

ראוי לציין, שמדיניות משרד החינוך היא לתת אוטונומיה מקסימלית להנהלות בתי-הספר העל-יסודיים, על מנת שיחליטו, יחד עם אנשי המקצוע, להוסיף או לגרוע שעות לפי הצרכים של התלמידים. גמישות זו הכרחית והיא קיימת גם בחינוך היסודי.

היו"ר א' סלמוביץ:

זה נוגע גם למקצועות חובה?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

ודאי.

2. בית-הספר אינו מקבל סל של שעות שבועיות, אלא שעות פר-תלמיד בהתאם למסלול ולמגמה שבה התלמיד לומד.

לא היו חריגויות מההוראות בבית-ספר זה.

היו"ר א' סלמוביץ:

נבדק ולא היו?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

נבדק.

היו"ר א' סלמוביץ:

טוב. ואם אני אביא הוכחות אחרות?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני יכול רק להתחייב, בשם העבודה שעושים אנשי המשרד, שהם עושים עבודה טובה ומקדישים מאמץ רב כדי ללקט את הנתונים בצורה נכונה כדי שנוכל להשיב, גם השר וגם אנוכי, לחברי הכנסת הפונים אלינו, ואם שיש שאלות נוספות, כפי שציינתי קודם, נהיה מוכנים להשיב בכתב על כל פנייה, נוסף על שאילתות שהועברו למשרד.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לסגן שר החינוך והתרבות. סליחה, אני רואה שחבר הכנסת סילבן שלום הגיע בינתיים. אדוני סגן שר החינוך והתרבות, תואיל בטובך להשיב על שאילתא מס' 1722.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(קורא את התשובה על שאילתא מס' 1772, ראה עמ' 000).

היו"ר ד' שילנסקי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת סילבן שלום.

סילבן שלום (הליכוד):

אני מודה לידידי סגן השר מיכה גולדמן, על שניאות לענות על השאילתא שלי.

עמנואל זיסמן (העבודה):

לא מקובל.

שאלו יהלום (מפד"ל):

זה תקדים מסוכן.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

תשמע, גם מהאופוזיציה וגם "ידידי", אתה לא מאפשר לו?

סילבן שלום (הליכוד):

אני רוצה לומר, שהשינוי בסדר הזה של השאלות גרם לכך שיצאתי בדיוק בזמן שהיית צריך לענות, אבל – תודה רבה.

השאלה שלי היא כזאת: ההתבטאויות האלה של ד"ר בלהה נוי, לפחות בחלקן, שנאמרו בצורה כזאת או אחרת, משקפות, לצערי, חלק מהלך מחשבה שקיים בקרב חלק מציבור המחנכים במדינת ישראל, שאומרים שזה בגלל ההורים, כיוון שההורים לא מטפלים בהם, "כיוון שבאתם מרקע כזה או אחר". מורה בראשון-לציון אמרה לפני כעשרה חודשים, לפני שאדוני היה סגן שר החינוך, לילד יוצא תימן או אתיופיה, אני לא זוכר: כושי, לך לאפריקה. הדבר נכתב בכל העיתונים, וסגן השר כנראה זוכר, אם הוא מהנהן בראשו. דבר כזה, כשהוא מגיע לידי פרסום, אני חושב שהוא קצה קרחון של תופעה, שחייבים לשים לה סוף. לא יכול להיות שב-1993, אחרי שהמדינה קיימת כבר כל כך הרבה שנים, עדיין דברים כאלה קיימים, והם מעידים על החברה הישראלית. אני חושב שטוב יעשו השר וסגן השר אם ישלחו חוזר או ייתנו לזה איזו תשומת לב.

יש היום אווירה מאוד קשה סביב עניין העדתיות, תחושה שמאשימים אנשים ושולחים אותם למשפט ממניעים עדתיים. גם מה שקורה בבית-הספר אינו רחוק מזה. תודה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

היא לא אמרה את זה.

סילבן שלום (הליכוד):

היא לא אמרה? היא צוטטה בעיתון, היא לא תבעה את העיתון. אני לקחתי מלה במלה מהעיתון "זמן תל-אביב" מ-16 בספטמבר או ביולי. היא יכולה לומר שהיא לא אמרה, אבל היא לא תבעה את העיתון, היא לא ביקשה התנצלות, שום דבר.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אתה ואני תובעים על דברים שכותבים עלינו בעיתון?

סילבן שלום (הליכוד):

עליך ועלי כותבים כל יום, אנחנו נתבע כל יום על סיפור אחר? אם כותבים עליה פעם אחת בחיים וזה לא נכון, ובצורה חריפה כזאת – אולי אני גם אקרא את זה, אדוני השר – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת סילבן שלום, משאלה נוספת התפתח דיון נוסף. למען הפורמליות: אתה קיבלת שאלה נוספת.

סילבן שלום (הליכוד):

השאלה הנוספת שלי: מה מתכוונים השר וסגנו לעשות בעניין באופן כללי?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

המשרד עושה מאמצים גדולים, ומדי פעם בפעם גם השר וגם סגן השר והמנכ"ל והנהלת המשרד דנים בנושאים האלה. גם בשעות חברה המורים דנים בכך עם התלמידים; מנהלי בתי-הספר עושים זאת בכל הזדמנות – עם פתיחת שנת הלימודים, בסיום שלישי; ואני יכול להביא דוגמאות. קיבלתי רק לפני ימים מספר פנייה של ילד שהגיע מרומניה, והוא כותב לי כך: ברומניה קראו לי "רומני", הגעתי לישראל – קוראים לי "יהודי". אבל ילד אחר כותב: ברומניה קראו לי "יהודי", ובארץ קוראים לי "רומני" – ודאי שאתה יכול לצטט את זה – וזה נעשה במסגרת של פעילות חברתית אחרי הצהריים, במסגרת של תנועת נוער ולא בבית-ספר. אנחנו פועלים גם בחינוך הבלתי-פורמלי, גם באמצעות מועצת תנועות הנוער וגם בבתי-הספר.

ודאי שהמשרד עושה ויעשה כל מאמץ כדי לצמצם מקרים מהסוג הזה. במקרה הספציפי הזה, המורה הודיעה בפירוש שהיא לא אמרה את הדברים. אבל אני מתייחס עכשיו, כמו שאמרת, לתופעה בצורה כללית, רחבה, ואמרתי: נמשיך לעשות כל מאמץ כדי לצמצם מקרים אלה. לא נוכל לבוא ולומר, שבמדינת ישראל לא יעלה מדי פעם בפעם מקרה זה או מקרה אחר, אבל אלה מקרים חריגים. לכן אני אומר שאנחנו נעשה כל מאמץ כדי לצמצם אותם. אי-אפשר לבוא ולהגיד: נחסל את התופעה. כל מי שיגיד: נחסל את התופעה – זה לא ממשי, זה לא יהיה. אנחנו יכולים להיאבק כדי לצמצם את התופעות מהסוג הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני סגן השר, קודמתי, חברתי סגנית יושב-ראש הכנסת אסתר סלמוביץ, נתנה חנינה ואישרה לחברת הכנסת דליה איציק, ששיבו על השאלתא שלה גם כן. אם אדוני מסכים, יש הסכמה של סגנית היושב-ראש.

תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(קורא את התשובה על שאילתא מס' 1686, ראה עמ' 000).

היו"ר ד' שילנסקי:

שאלה נוספת לחברת הכנסת דליה איציק.

דליה איציק (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר ואדוני סגן השר, זו לא היתה כוונת השאלה שלי. כוונת שאלתי היתה, שיש תלמידים בחינוך המיוחד במדינת ישראל שלא חלים עליהם, בצדק, הכללים שחלים בחינוך הרגיל. אני שואלת: היות שמגמת משרד החינוך ומגמת האוצר בוודאי – אולי על שר החינוך זה לא כל כך נכון לומר, אבל על שר האוצר בוודאי – לעבור לחמישה ימים, לצערי, במערכת החינוך, הייתי מאוד רוצה לשמוע את דעתכם בעניין – מה אתם עומדים לעשות לגבי ילדים שביום שישי לא יוכלו להישאר בבית? האם לא כדאי כבר עכשיו, אדוני השר וסגן השר, להודיע שמשרד החינוך איננו מתכוון להשאיר את הילדים בבית ביום שישי?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

השר קבע במדיניות שלו, עם כניסתו למשרד ולאחר שהוא התחיל לעסוק מייד בימים הראשונים בכל המעבר לחמישה ימים, שכל ניסוי במשרד, לרבות הניסוי של מעבר לחמישה ימים בבת-הספר הרגילים, יהיה משולב עם מעקב, וגם בנושאים האלה יהיה מעקב, כדי לתת פתרונות לאותם מקרים חריגים, כדוגמת בת-הספר המיוחדים, ותהיה התייחסות עניינית לגופם של הדברים שהועלו כאן.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

בת-הספר המיוחדים לא יעברו לחמישה ימים.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

כרגע לא.

דליה איציק (העבודה):

האם אפשר להבין ממה שאתה אומר, שבת-הספר בחינוך המיוחד לא יעברו לחמישה ימים?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לא, זה עוד מוקדם להגיד.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אני מדבר על השנה הנוכחית.

דליה איציק (העבודה):

אני מדברת באופן גורף, כמו כולם.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

באופן גורף אין לנו החלטה כלל.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

עדיין מוקדם, לכן קבענו שבמהלך שנת התשנ"ד ולקראת התשנ"ה יהיה דיון במשרד על הנושאים האלה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

זה יובא לכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין שסיימת עם השאלות.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

בשאלתא הקודמת השר ענה לחברת הכנסת דליה איציק.

דליה איציק (העבודה):

מותר לשאול?

היו"ר ד' שילנסקי:

לא. יש עוד שאלות?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

על השאלתא הקודמת השר ענה.

דליה איציק (העבודה):

אפשר לשאול שאלה לגבי אותה שאלתא?

היו"ר ד' שילנסקי:

לא. אם השאלתא כבר נענתה, השר ענה עליה, אני מצטער, אי-אפשר לפרוק עד כדי כך – – –

דליה איציק (העבודה):

אבל זה היה השר, אני רוצה לשאול את סגן השר.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אבל סגן השר לויאלי לשר, כדי לא להשיב בצורה – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא מאפשר, זאת פשוט חריגה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

תעבירי את זה בכתב לשר. אני בטוח – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

זו חריגה יותר מדי בולטת.

תודה רבה לסגן שר החינוך והתרבות.

הצעת חוק חינוך (חובת דיווח), התשנ"ג–1993

(הצעת חברת הכנסת א' סלמוביץ)

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר היום: הצעת חוק תתל"ג, הצעת חוק חינוך (חובת דיווח), התשנ"ג–1993, של חברת הכנסת אסתר סלמוביץ. בבקשה.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק חינוך (חובת דיווח), התשנ"ג–1993, נועדה לצורך השגת שתי מטרות עיקריות. הראשונה שבהן היא מניעת מצב שבו מוסדות חינוך, מתוך כוונה למנוע פגיעה אפשרית במוניטין שלהם, בעיקר לנוכח הרחבת אזורי הרישום על-פי תוכנית שושני, יטאטאו אל מתחת לשטיח אירועים אלימים המתרחשים בתוך תחומי בית-הספר ומן הדין שיובאו לידיעת הציבור.

המטרה השנייה היא, שביצוע הדיווח על-פי החוק המוצע בזה יאפשר לגורמים המוסמכים במשרד החינוך לרכז בידיהם את המידע המתקבל ולתכנן מדיניות הולמת למניעת התופעה, תוך אפשרות לזהות מוקדים שבהם רווחת האלימות ומתקיימת בממדים שהם מעל ומעבר לכל מה שהדעת סובלתו.

מעיון בחומר הרב שקיבלתי, באדיבות המועצה הלאומית לשלום הילד, עולה שהאלימות במוסדות החינוך קיימת בשיעורים מדאיגים למדי. בדיונים שהתקיימו בוועדות הפנים והחינוך נמסרו נתונים המבוססים על הערכות, שלפיהן אירעו בשנת 1992 לבדה כ-7,000 מקרי אלימות בין בני נוער ומאות מקרים נוספים של אלימות מורים כלפי תלמידיהם. יתירה מזאת, מנתונים שהתפרסמו בעיתונות, המתייחסים אף הם לשנת 1992, עולה שבשנת 1992 הושעו כעשרה מורים בשל היותם מעורבים במקרי אלימות כלפי תלמידיהם.

אולם, יותר מכך מדאיגה העובדה, שבמקרים רבים חזרו המעורבים באירועים האלה, בעיקר תלמידים, וטענו כי נתבקשו על-ידי מנהלי מוסדות החינוך שלא להתלונן ושלא להביא את עובדת קרות מקרי האלימות לידיעת גורמים שהם מחוץ לכותלי אותו מוסד חינוכי.

הצנעת מידע כזה עלולה ליצור רושם מוטעה בלב הורים הבאים לרשום את ילדיהם לאותו מוסד חינוכי. חמור מכך, הצנעת המידע מונעת כל אפשרות לזהות אותו מוסד חינוכי כמוקד לאלימות המחייב התערבות מסיבית, טיפול שורש והתערבות מקצועית למניעת התופעה.

כיום קיימת חקיקה בנושאי אלימות, ואני מתכוונת לחקיקה בנוסח החוק למניעת אלימות במשפחה וחוק הנוער (השגחה), אולם אין בחוקים אלה כדי לענות על הצרכים, שהם מטרתו של החוק המוצע על-ידי. החוקים הקיימים מדברים בעיקר על אלימות שהתרחשה בכל מקום אפשרי ולא דווקא בתחומי בית-הספר, ומטרתם העיקרית הגנה על קורבנות האלימות.

החוק המוצע בא להוסיף על החוקים הקיימים, ולוודא שמעבר להגנה על קורבנות האלימות יהיה לאל ידה של מערכת החינוך לטפל נקודתית במוקדי האלימות ולגבש מדיניות למיגור התופעה.

אשר לעלותו הכלכלית של החוק, כאן ברצוני לציין, כי יישומו של חוק זה והפעלתו אינם מטילים נטל כלכלי על המערכת, מאחר שמדובר באיסוף נתונים ובריכוזם. אולי מעבר להדפסת הטפסים המיועדים לביצוע הדיווח על-ידי מנהלי מוסדות החינוך ועובדיהם, לא צפויות למערכת החינוך הוצאות נוספות עם הפעלת החוק המוצע.

חשוב לתת למערכת החינוך את האפשרות להתמודד עם בעיית האלימות בתוך תחומי בית-הספר. יכולת זו להתמודד עם הבעיה מותנית בראש ובראשונה בקיומו ובזמינותו של מידע באשר למוקדי התרחשותה של התופעה. מידע כזה יכול שיהא מושג רק עם כינונה של מערכת מסודרת, שתבטיח את זרימתו השוטפת והעדכנית של המידע, וגיבויה של מערכת כזאת בחקיקה מתאימה כדוגמת החוק המוצע על-ידי.

לכן, ועל מנת ליתן למערכת החינוך את האפשרות להתמודד גם עם בעיית האלימות שבתוך תחומי בית-הספר, מן הדין לחוקק את החוק המוצע ולהבטיח את החלתו ואכיפתו. לכן אני מבקשת את תמיכתכם בו. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מזמין את כבוד שר החינוך והתרבות להשיב על הצעת החוק.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שהעלתה חברת הכנסת סלמוביץ הוא נושא חשוב ביותר, נושא האלימות בבית-הספר.

בית-הספר משקף את החברה הישראלית, הוא לא מנותק ממנה, הוא חלק ממנה. האלימות בבית-הספר משקפת גם מגמה כלל-עולמית, והיא ניזונה גם ממקורות מדאיגים ביותר באמצעי התקשורת.

חברי הכנסת אולי שמעו על פנייתי לראשי הרשתות הטלוויזיוניות שיש לנו, כדי למנוע הצגה והקרנה של סרטים אלימים, בהם סרטים סדיסטיים, בשעות שבהן צופים ילדים; ודאי שלא להקרין שום סרט מהסרטים האיומים והמחליאים האלה ללא אזהרה לציבור ההורים. אני מקווה שהפנייה הזאת שלי כשר החינוך והתרבות לראשי הרשתות האלה תיענה. אני רק אומר זאת כדי להמחיש שבעיית האלימות היא בעיה כללית, היא גם נובעת מהמתח שבו מצויה החברה הישראלית, ואני לא מזלזל בה.

אני בהחלט מקדם את הדאגה שהביעה חברת הכנסת סלמוביץ בנושא הזה. עם זאת, אני רוצה להצביע על כך, שהפתרון המוצע על-ידי איננו פתרון מתאים. קודם כול, הצעת החוק שהיא הציעה אין בה סנקציות. כלומר, היא מטילה חובת דיווח רחבה מאוד, ומייד אומר על כך מלה. חברת הכנסת סלמוביץ, אני רוצה לשכנע אותך בעניין מסוים, אנא הקשיבי.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אני שומעת כל מלה.

חיים אורון (מרצ):

השר מאמין גם בקשר – – –

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

כן, קשר טלפאתי.

להצעת החוק אין סנקציה, וטוב שהיא כזאת, משום שאני לא הייתי רוצה, חס ושלום, להטיל סנקציה פלילית בנושא כזה ולהפוך קבוצה שלמה של מורים ומנהלים ומנהלי מחוזות לעבריינים, אם לא את התלמידים עצמם. עמדתי היא גם, כפי שחברי הכנסת בוודאי יודעים, נגד ריבוי חוקים פליליים. אבל אם ההצעה היא ללא סנקציה, אז מה לי חוק?

מצד שני, הצעת החוק היא גם רחבה מאוד, משום שבסעיף אלימות, בסעיף 2, מוגדרת אלימות גם כאלימות מילולית. לו זה היה מוטל על הכנסת, היתה לנו חובת דיווח כמעט כל דקה. אבל גם בבית-הספר, מה זו אלימות מילולית? אנחנו יודעים שיש שימוש בשפה בלתי-מרוסנת בין תלמידים, ולפעמים גם בין מורים לתלמידים. החיים עושים את שלהם. כל דבר כזה טעון דיווח?

אני חושב שדבר זה צריך להיות מוסדר בצורה שאיננה קשורה במשפט הפלילי, שכן בנושאים של עבירות אלימות יש לנו שני חוקים שמטפלים בנושא הזה, כפי שציינה גם חברת הכנסת סלמוביץ. משרד החינוך בהנהלה הקודמת, בחוזר מנכ"ל משרד החינוך והתרבות דאז, זבולון אורלב, בשנת התשנ"ב, בחוזר מיוחד ד', יש טיפול מאוד מקיף ויסודי בנושא האלימות, עם חובת דיווח, ועם גמישות, ועם הבחנה בין מקרים למקרים, ועם הפניית תשומת הלב למקרים של עולים חדשים, ועם הנחיה מתי להיוועץ במשטרה ומתי לא להיוועץ במשטרה. אנחנו עוסקים בנושא מאוד רגיש גם מבחינה פדגוגית. הרי אנחנו לא היינו רוצים שכל מקרה של מכות בין ילדים יהפוך לעניין של מעין רישום פלילי.

לכן אני מציע לחברת הכנסת סלמוביץ להפוך את ההצעה הזאת להצעה לסדר-היום, להעביר אותה לדיון בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, כדי לבחון עד כמה ההערות שלה, שהן בלאו הכי ללא סנקציה פלילית, יהיו חלק מעדכון חוזר המנכ"ל הזה. אנחנו נשמע לעצתה ונעשה זאת בצורה מושכלת, העונה על בעיות האלימות בבתי-הספר ואיננה גוררת את המשפט הפלילי ואת הרישום המעין-פלילי לתחום בתי-הספר.

זו הצעתי, ואז אני אסכים לכך שהנושא יועבר לוועדת החינוך והתרבות. אז תיווכחי לדעת שהפתרונות שאנחנו מציעים בשילוב עם ההצעה שלך עונים על הבעיה. אם לא כן, תוכלי להגיש את הצעת החוק מחדש.

כאמור, זו הצעתי, ולכן אני מתנגד לקבלת הצעת החוק כפי שהיא ומציע, בהסכמת חברת הכנסת הנכבדה, להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות כהצעה רגילה לסדר-היום.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה.

קריאות:

חברת הכנסת סלמוביץ.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, חברת הכנסת סלמוביץ, אני רגיל לחברת הכנסת סולודר. אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, שעדנה סולודר היתה חברת כנסת יעילה, טובה ופורייה ואני עבדתי אתה הרבה זמן.

חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, האם את מקבלת את הצעת השר?

אסתר סלמוביץ (צומת):

לא, אני לא מקבלת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם כך, חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. מי שמצביע נגד הוא בעד הסרת החוק מסדר-היום, ומי שמצביע בעד הוא בעד העברת הצעת החוק לוועדה.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 16

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 9

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק חינוך (חובת דיווח), התשנ"ג–1933,

לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

16 בעד, תשעה נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק של חברת הכנסת אסתר סלמוביץ עוברת לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות.

הצעה לסדר-היום מיונים בקרב תלמידים ושיעור התלמידים שאינו עובר בחינות הבגרות במתמטיקה

היו"ר ד' שילנסקי:

אנו עוברים לנושא הבא: מיונים בקרב תלמידים ושיעור התלמידים שאינו עובר בחינות הבגרות במתמטיקה – הצעה לסדר-היום מס' 2247, מאת חבר הכנסת אברהם הירשזון. בבקשה.

חברי הכנסת, ההתרגשות פה גדולה, נא להירגע, ובפרט שזה לא פוליטי וזה חוצה את המפלגות. או, כבר הבינותם את הרמז. בבקשה.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, מערכת החינוך הישראלית הולכת מדחי אל דחי; לא זו בלבד ששום בשורה חינוכית חדשה לא יצאה מתחילת שנת הלימודים, אלא מתברר כי גם מה שהושג בעמל רב במשך השנים יורד לטמיון.

חופשות החגים ופגרת הכנסת אפשרו לנו להציץ אל מה שקורה מאחורי הקלעים של מוסדות החינוך במדינה, והממצאים שנחשפו לפנינו מגלים, כי מאחורי התדמית השקטה והרגועה של מערכת החינוך מסתתרים מצבים ונתונים המחייבים, לדעתי, את התערבות הכנסת.

זו ההזדמנות לשבח את הסתדרות המורים בישראל על יוזמתה לקיים מדי שנה, בחול המועד סוכות, כינוס ארצי של המורים, בשיתוף עם משרד החינוך ואוניברסיטת תל-אביב. אירוע חגיגי ורב-משתתפים זה, הנמשך כמה ימים, מאפשר לכל שוחרי החינוך בארץ ללמוד ביסודיות שורה ארוכה של נושאים חינוכיים, ישנים כחדשים.

הכינוס השני, שהתקיים זה עתה, עורר בקרב החוקרים והמחנכים דאגה עמוקה לאור שורה של ממצאים שלא קיבלנו עליהם מענה מראשי ממערכת החינוך. הצעתי הדחופה לסדר-היום באה אפוא לחזור על אותם נתונים שאפרט בהמשך ולדרוש הסברים ותוכניות פעולה משר החינוך וממשרדו.

בנושא כה רגיש, הקשור בחינוכם ובעתידם של ילדינו, אין טוב מהבאת דברים בשם אומרם. ברשותכם, אצטט דברים, סיכומים וניתוחים, שנאמרו בכינוס המחנכים על-ידי חוקרי החינוך הבכירים במדינה:

"מערכת החינוך הישראלית היא מערכת הממיינת תלמידים בצורה מחרידה", כך, חד וחלק, קובע פרופסור יוסף באשי, שהיה במשך שנים המדען הראשי של משרד החינוך. למען האמת, הדברים אינם חדשים, וכל מי שקרוב לענייני החינוך לא הופתע לשמוע אותם, אך עם זאת מעולם לא יצאה מפיו של אחד מראשי מערכת החינוך האשמה כה בוטה וכה מפחידה. זה שנים "מקפידים" במערכת החינוך לערוך סלקציה בקרב תלמידים בכל רמות הגיל. בסוף גן-חובה מחולקים ל"בשלים", המסוגלים לעלות לכיתה א', ול"לא בשלים", הנשארים שנה נוספת בגן. בבית-הספר היסודי יש כיתות מטפלות, כיתות מקדמות, או חינוך מיוחד. בחטיבות הביניים, שביסוד הקמתן אינטגרציה בין-עדית וסוציו-אקונומית, ממיינים את הילדים לקבוצות, אלה חלשים ואלה חזקים, ובהגיע התלמידים לבית-הספר התיכון חוסמים בפני ה"לא-יוצחים" אפשרות לגשת לבחינות הבגרות, ובבואם סוף סוף לשערי האוניברסיטאות, שוב הם עומדים בפני מבחני כניסה ומיונים קשוחים ומרתיעים.

רק השבוע, ביום שני, נרשם שיא חדש במספר הניגשים לבחינות הפסיכומטריות: 11,700 סטודנטים פוטנציאליים ניגשו לבחינות. ההיסטריה הפסיכומטרית הזאת שמה מכשול בפני אלפי בוגרי מערכת החינוך, בעיקר מבני הקבוצות החלשות, וחוסמת את שערי האקדמיה בפני רבים וטובים.

עשרות פעמים הגיעו אלי חיילים וחיילות בעיניים דומעות, בידיהם תעודת שחרור מצה"ל ומכתב השולל את אפשרותם ללמוד באחת האוניברסיטאות בשל כישלון בבחינה הפסיכומטרית. לא מדובר בחסרי תעודת בגרות. מדובר בבעלי תעודת בגרות ממשלתית מלאה. במלים אחרות, יד אחת מחזיקה תעודה המקנה, תיאורטית כנראה, זכות ללמוד לימודים אקדמיים, ויד שנייה מחזיקה מכתב השולל מהם זכות זו. מה זו אם לא מערכת מיון אכזרית בכסות אקדמית, כביכול?

אין זה סוד שמערכת מיון התלמידים בישראל יוצאת דופן בהיקפה ובחומרתה לעומת מערכות חינוך בארצות אחרות. אינני שולל, כמובן, קיום מבחנים שבאמצעותם מאבחנים את מצבו של התלמיד בלימודים, מכינים לו תוכנית עבודה אינדיבידואלית ובודקים בשיטתיות את התקדמותו. אני מתקומם ומתנגד בחריפות לשיטה הישראלית הייחודית: קיום מבחנים שכל מטרתם היא מיון לשמו.

אך לא רק זאת. פרופסור נבו, מומחה בין-לאומי למדידה ולהערכה חינוכית, ידע לספר כי אף שהמורים בישראל לומדים כיצד להכין מבחן לתלמידים, רוב המורים אינם משתמשים בשיטות שלמדו, וכתוצאה מכך, סבור פרופסור נבו, בחלק מהמקרים השימוש במבחנים ובציונים בבתי-הספר שלנו הוא מסוכן ומוריד את המוטיבציה של התלמידים.

שוב, אינני מבקש לטעון כי לעזאזל המבחנים והציונים. הם דרושים והם חיוניים, אך כפי שהם נעשים היום הם גורמים במישרין להרחבת הפער, מסתירים מידע אמיתי ונוקב על רמת התלמידים ומכשילים, פשוט מכשילים את התלמידים.

הייתי יכול להאריך בסוגיה זו, שהיא לדעתי אחד הגורמים המרכזיים למחדלי החינוך, אך לפנינו הונחו עוד ממצאים ודוחות המצביעים על כך שמחלת המיונים, המבחנים והציונים לא רק שאיננה

מצמצמת ונעלמת, אלא שיש לה השלכות ותוצאות חמורות ביותר. אחת מהן, אחת מני רבות, היא תוצאות בחינות הבגרות.

כך, למשל, גילה לנו פרופסור דוד חן, לשעבר יועצו המדעי של שר החינוך ומראשי בית-הספר לחינוך באוניברסיטת תל-אביב, כי 70% מתלמידי ישראל מסיימים את מערכת החינוך בלי להשיג תעודת בגרות עם ציון "עבר" במתמטיקה. תוהה פרופסור חן, ואני מצטרף אליו בתהייתו זו: אילו ב"אגד" 70% מהאוטובוסים לא היו מגיעים ליעדם, היו בוודאי סוגרים את "אגד". אנחנו הצבנו סטנדרד של בחינות בגרות, ו-70% לא עומדים בו. מדוע איננו עושים שינוי?

ממש באותן שעות שאלפי המחנכים והחוקרים עסקו בסוגיה מרכזית ומפחידה זו דלפו ממשרד החינוך ההמלצות העתידיות של ועדה שהקים המשרד לבדיקת מתכונת בחינת הבגרות. אם חשבנו שראשי משרד החינוך יבשרו לנו בהמלצותיהם המלומדות, כי הנה מצאו סוף סוף מתכונת ראויה לבחינת הבגרות, באה ההדלפה והוסיפה שערורייה על גבי שערורייה. מה מציעים חברי הוועדה? – לבטל כמחצית מבחינות הבגרות הרשמיות. באילו מקצועות, תשאלו? – ובכן באזרחות, בהיסטוריה ובספרות עברית, ובמגזר הערבי צפוי גם ביטול בחינת הבגרות בלשון עברית.

אדוני השר, הדברים האלה הם חמורים, ואי-אפשר לעבור עליהם לסדר-היום בלי שהכנסת תתייחס אליהם אחד לאחד. לכן אני בא ומבקש דיון במליאת הכנסת בנושאים האלה, כדי שהכנסת כולה תיתן את דעתה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת הירשזון. אני מזמינה את כבוד שר החינוך והתרבות להתייחס להצעה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

גברתי היושבת-ראש, חבר הכנסת הירשזון פתח את דבריו ואמר, שאין שום יוזמה ואין שום דבר חדש במי האפסיים, או במים הרדודים של משרד החינוך והתרבות בשנת הלימודים הזאת.

אברהם הירשזון (הליכוד):

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

משהו מסוג זה.

אני רוצה לומר, שאני לא חושב שהיתה במשרד החינוך תקופה של הבאת רעיונות חדשים ורפורמה, מאז הרפורמות הגדולות שנעשו בשנות ה-60, כמו שתי שנות הלימודים התשנ"ב והתשנ"ג.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שאנחנו מכניסים בשנת הלימודים הזו את אחד הנושאים החשובים ביותר, נושא שמבטיח לנו שיפור ברמת ההוראה וגיוון שיטות ההוראה בבית-הספר. מדובר, כמובן, בהשתלמות בית-ספרית, כאשר כל ציבור המורים יחד מתכנס כדי לדון בנושאים הפדגוגיים, החינוכיים והמקצועיים של בית-הספר.

אני יכול לבשר, גברתי היושבת-ראש ורבותי חברי הכנסת, שהגענו להסכמה עם הסתדרות המורים בעניין זה, ואנחנו ניגשים להפעלת ההשתלמות הזאת. אני רואה בהשתלמות הזאת מפתח לשינוי התפיסה ההוראתית, להתייחסות לתלמיד האינדיבידואלי, למחשוב בית-הספר, לשיטה חדשה וגם לשינוי האווירה והאקלים בבית-הספר, ליצירת אווירה יותר רגועה ויותר נינוחה בכיתת הלימוד.

דבר שני. הגענו לסיכום עם מרכז השלטון המקומי ועם מפעל הפיס על מחשוב בתי-הספר, ואנחנו מקדישים 72 מיליון ש"ח להכנסת מחשבים לבתי-הספר, בהיקף שאני לא מאמין שיש דוגמתו במדינות מתקדמות, ואנחנו עושים זאת לאחר שלוש שנים שבהן היתה דממת מחשב בבית-הספר – לא הוכנסו מחשבים חדשים במשך שלוש השנים האחרונות.

סיכמו היום עם הנהלת המשרד על תוכנית הטיפול הכוללני ל-30 יישובים חדשים, ואנו מכניסים לפעולה את תוכנית ההעשרה של קרן-קרוב לאחר שעות הלימודים; אנחנו עוסקים ברפורמה מקפת של החינוך הטכנולוגי, וביישום הדרגתי של דוח-הררי, של התוכנית הגדולה להכנסת לימודי מדע וטכנולוגיה, ואנחנו דנים בנושא של בחינות הבגרות, בהחלט, ועוד אתייחס לזה מייד, וברפורמה בחינוך המיוחד.

אי-אפשר לתאר את כמויות התוכניות שקורמות עור וגידים ונכנסות לפעולה במשרד החינוך והתרבות. לכן, לדעתי, חבר הכנסת הירשזון, אפילו כחבר אופוזיציה אתה קצת הגזמת בדבריך.

לעצם העניין אתה צודק. יש בעיה רצינית מאוד במערכת החינוך. ואילו הייתי בא סתם לנגח פוליטית, הייתי מזכיר גם מי היה אחראי למערכת החינוך שהולידה את המצב הזה. אבל אני לא חושב שזה נושא פוליטי מפלגתי. אני בהחלט לא שבע רצון, אני מקבל את הממצאים וחולק על המצב שהוליד אותם.

קודם כול אני רוצה להביא את הממצאים, הם מאוד מאוד מעניינים. הציטוט בעיתון אינו מדויק, אם כי נכון ש-70% מהשנתון לערך – אנחנו לא יודעים את המספר המדויק, והוא יכול להיות 70% ואולי 65% מהשנתון, ואולי אפילו 60%, אין יודעים במדויק כי אנחנו לא יודעים כמה הוא השנתון, כמה נשארים בארץ – אינם מקבלים תעודת בגרות; מהשנתון, לא ממספר הניגשים לבחינות ולא ממספר התלמידים. זה נתון מאוד מאוד חמור, ואני לא משלים עם זה.

אשר לבחינות במתמטיקה – שמעו את הנתונים, גם טובים וגם רעים, כי זו האמת. בשנת התשנ"ב למעלה מ-20,000 תלמידים ניגשו לבחינות ונכשלו. כ-5,500 מהם נכשלו במתמטיקה, ומספר דומה נכשלו באנגלית. זאת אומרת שהיו 40% נכשלים בבחינות הבגרות מתוך אלה שניגשו, שהם חלק

מהשנתון. זה מביא אותנו בערך ל-30% שזוכים בתעודת בגרות. אבל כשהם מגיעים לאוניברסיטה, גם זה לא מספיק והם צריכים לעבור את הבחינה הפסיכומטרית.

זה מצב מאוד לא משביע רצון. עמדתי היא שיש לשנות את המצב הזה, אם כי, כפי שידוע לנו, שינויים בחינוך נושאים פרי רק כעבור כמה זמן.

אני רוצה לומר עם זאת, שבתוצאות בחינות הבגרות יש לנו נתונים לא רעים. בחמש יחידות לימוד במתמטיקה, בתוכנית הרגילה, נכשלו בין 17% ל-22%. בחלק א' נכשלו 17%, בחלק שני – 22%. הצטיינו בין 44% ל-37%; בחלק א' – 44%, בחלק שני – 37%. בבחינות במתמטיקה בתוכנית החדשה נכשלו בין 20% ל-24%, והצטיינו בין 34% ל-35%.

אלה נתונים יפים מאוד, שגם מעמידים את התלמידים שלנו במקום יפה מאוד במבחנים בין-לאומיים במתמטיקה; לא באמצע, אלא במקום יפה מאוד למעלה.

מה עושים? עושים הרבה מאוד דברים. מחזקים את בית-הספר היסודי, נותנים לימודי העשרה לתלמידים חלשים, מאתרים אותם בגיל צעיר, ככל האפשר יותר צעיר, ובוודאי לא מאוחר מכיתה ד', נותנים להם סיוע גם מערכתי וגם אינדיבידואלי, משנים את נושא ההנשרה – מטילים על המערכת חובה לטפל בתלמיד, ולא מעודדים את המערכת להיפטר ממנו כדי להשיג מקום טוב ברשימת האחוזים של בחינות הבגרות; וגם משנים את משטר הבגרות.

חבר הכנסת הירשזון, אנחנו לא חיים לבד בעולם. עשינו בדיקה השוואתית בין-לאומית בכל המדינות שבהן יש בחינות בגרות. אגב, בחלק מהמדינות אין בחינות בגרות, או שיש בחינות בגרות פנימיות ולא חיצוניות, ואני לא מציע לזנוח את בחינת הבגרות החיצונית. אבל, אני שואל את עצמי, כמה אפשר להטיל על התלמיד, על הנער והנערה בגיל 17-18? כמה אפשר להטיל עליהם? אנחנו רוצים להכניס אותם להיסטריה של בחינות בגרות הרצות אחת אחרי השנייה, כאשר יש כאן פחד בלתי רגיל מהכישלון, ואין תשומת לב למקצועות שנלמדים שלא לצורך בחינות הבגרות?

למה שלא נלמד ממדינות אחרות? בדקתי זאת. בדקתי את המצב באנגליה, אפילו ביפן, בגרמניה, במדינות אירופה המתקדמות ביותר. אין שם שום דבר הדומה לנטל הזה של בחינות הבגרות. אני לא רוצה להוריד רמה. להיפך, אני רוצה להעלות רמה, אבל אני רוצה פחות מקצועות ויותר עומק. אבל אני לא מחליט יחיד. יש המדענית הראשית של המשרד, פרופסור פרלה נשר; יש ועדה בראשותה של פרופסור מרים בן-פרץ. אני ממתין למסקנות שלהם ולהמלצות שלהם, ואז אביא גם בפני הכנסת את המסקנות שלי.

דעתי האישית היא שיש יותר מדי בחינות, יותר מדי מקצועות, יותר מדי נטל; יש פחות מדי עומק, פחות מדי סקרנות, פחות מדי עניין ופחות מדי הנאה – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

ופחות מדי חינוך.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

לחטיבה העליונה בא התלמיד כשהוא כבר אדם שלם, הוא כבר גמור, הוא כבר יצור גמור מבחינה חינוכית. אני חושב שאדם מתחנך בכל רמה, אבל את עיקר הנטל והנורמות החינוכיות אנו צריכים להדגיש בבית-הספר היסודי ובחטיבת הביניים.

קצת העלה חבר הכנסת הירשזון את הנושא שהעליתי לפניכם, את הבחינות הפסיכומטריות. עמדתי ידועה. אני בעצם חלוץ, בכנסות הקודמות, בעניין פתיחת שערי האוניברסיטאות. אני חייב לומר, שהאוניברסיטאות הגדילו בשנים האחרונות בצורה מאוד מאוד מרשימה את מספר הסטודנטים, אבל זה לא מספיק לנו. אני לא מסתכל על ההישג שהושג, אני מחפש את מילוי המטרה החברתית שלנו, ואני אומר זאת בגילוי לב, למגינת לבם של חלק מחברי באקדמיה.

אני מצפה לכך שכל בוגר חינוך על-יסודי, כל בוגר תיכון עם תעודת בגרות יוכל לנסות את כוחו בלימודים אקדמיים שאינם כרוכים בהוצאה כספית ניכרת כגון מעבדות. אני שואף לכך שאדם שיש לו תעודת בגרות יוכל ללמוד כלכלה, מינהל עסקים ועבודה סוציאלית, ובעצם הכול. ואם לא יצליח, לא יצליח. זאת משימה מאוד מאוד גדולה, ואנחנו נערכים לקראתה על-ידי הפיכת מכללות למכללות אקדמיות. גם אני, כיושב-ראש המועצה להשכלה גבוהה, תומך בקו הזה. המועצה להשכלה גבוהה בישיבות האחרונות שלה אישרה שורה ארוכה של סמינריונים בבתי-ספר כמסלולים אקדמיים כדי להרחיב את ההיצע.

אשר לעניין הבחינות הפסיכומטריות, אני חוזר ואומר, אני הצעתי לוועד ראשי האוניברסיטאות. אין לי סמכות, הכנסת לא נתנה לשום שר סמכות, ואולי בצדק, לפקח על האוניברסיטאות. אני רק יכול לבקש, להשפיע, ללחוץ, לפעמים לצעוק קצת. ואני אמרתי כך לראשי האוניברסיטאות – עשו שלושה דברים לפני הכול:

דבר ראשון, אל תחליטו החלטה כוללת, שכל האוניברסיטאות בארץ דורשות אותה בחינת כניסה משולבת עם בחינה פסיכומטרית. תנו חופש אקדמי אמיתי לפקולטות ולחוגים, שכל חוג יחליט. אולי "בצלאל" לא רוצה זאת? אולי מכון וינגייט לא רוצה זאת?

דבר שני, בחוג שבו אין בעיה של מקומות תוותרו על כל הדרישות, לבחינה פסיכומטרית ולציונים מיוחדים. כל בעל תעודת בגרות יוכל לנסות את כוחו, ויש הרבה חוגים כאלה.

דבר שלישי, המכללות האזוריות שנמצאות בחסותן, בעיקר אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת בר-אילן, וכולן לקבל תלמידים רק על סמך תעודת בגרות, ואחר כך ייבחנו כמו כל התלמידים בשנה השלישית.

אני חושב שהדברים שהצעתי להם הם דברים מינימליים, חיוניים מבחינה חברתית ואקדמית, נדרשים על-ידי החברה הישראלית וגם על-ידי הבניין הזה, לפי הקולות שאנחנו שומעים כאן. אני מקווה שאקבל תשובה חיובית. אם לא אקבל תשובה חיובית, נחזור ונדווח לכנסת ונטכס עצה מה עושים. תודה רבה.

הי"ר א' סלמוביץ:

מה אדוני מציע?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אני מציע לקיים את הדיון במליאה.

הי"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר החינוך והתרבות.

חבר הכנסת שאול יהלום להצעה אחרת; בבקשה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, אני בהחלט מקבל שיש אנשים כמו המדענים, כמו הוועדה בראשות פרופסור בן-פרץ, אבל בסך-הכול אני חושב שההחלטה בידך.

אני רוצה רק להפנות את תשומת לבך, במסגרת הנושא הגדול של בחינות הבגרות, לנושא קטן שלדעתי יש בו מגמה מסוכנת כיום מצד אותם אנשים שאתה הזכרת.

דווקא כדי לעשות את כל הדברים שאתה אמרת, שיהיה בית-הספר יותר מסקרן ומעניין, שתלמיד ישמח לבוא לשם – נוצר מצב בשנים האחרונות של גיוון גדול של בחינות בגרות. זאת אומרת, נותנים לתלמידים פחות יחידות או יותר יחידות בתחום מסוים, אפילו שהוא קצת שונה. הדבר הביא למאות בחינות בגרות, שההתגברות עליהן היא טכנית בלבד. בא היום משרד החינוך ואומר: כיוון שיש לי בעיות טכניות להשתלט על 500 שאלונים, אני הולך לצמצם את מספר השאלונים וממילא לצמצם את מספר האפשרויות וממילא לכפות על תלמידים פחות סקרנות, פחות תחומים שהם רוצים בהם ומעוניינים בהם. אני חושב שבעידן המחשבים ובעידן המודרני שלנו אפשר להתגבר על הבעיה הטכנית. ולא צריכים בגלל בעיות טכניות של כוח אדם ושל תושייה לבוא ולצמצם בפני התלמיד את האפשרויות ללמוד דווקא מגוון של נושאים שיביאו לכל הדברים שאתה רוצה.

לכן, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות.

הי"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. חבר הכנסת הירשזון, אתה עומד על דעתך לקיים את הדיון במליאה?

אברהם הירשזון (הליכוד):

אני מציע דיון במליאה.

הי"ר א' סלמוביץ:

אם כן, נעבור להצבעה, בעד או נגד קיום הדיון בנושא במליאה. נא להצביע.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 7

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

הי"ר א' סלמוביץ:

שבעה תומכים, אין מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שהדיון בנושא יתקיים במליאה.

חברי הכנסת, תם הדיון. הישיבה הבאה – בשבוע הבא ביום שני בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 15:15.